

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Bakalářská práce

Klára Ullmannová

Nerealizované projekty na rozšíření Národního muzea z let 1937 a 1939

Unrealized Projects for the Expansion of the National Museum in the Years 1937 and 1939

Poděkování

Děkuji v první řadě vedoucímu práce PhDr. Richardu Biegelovi, Ph.D. za vstřícnost, cenné připomínky a zájem o zvolené téma. Dále děkuji odborníkům z Archivu Národního muzea za inspirování k výběru tohoto tématu a ochotu při poskytnutí potřebných pramenů.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. 7. 2017

.....

Klára Ullmannová

Abstrakt

Tato bakalářská práce se pokusí představit a zařadit téma, které dosud nebylo příliš zpracováno. Bude se zabývat zmapováním dvou architektonických soutěží zorganizovaných v roce 1937 a poté 1939 ve snaze o rozšíření Národního muzea v Praze o další budovu, která měla poskytnout nové výstavní i úložné a badatelské prostory. Úvodní část naznačí, jaký byl vývoj v Národním muzea spějící až k bodu, kdy se již stavba rozšiřující budovy jevila jako nevyhnutelná. Druhá část se bude zabývat soutěží uskutečněnou v roce 1937, jejími okolnostmi, výsledky, zúčastněnými architekty a v neposlední řadě charakteristikou nalezených soutěžních návrhů s ohledem na zamýšlené umístění nové stavby a jeho specifické problémy, které se pokusí osvětlit na základě materiálů dochovaných v Archivu Národního muzea. Obdobně pak bude postupovat i třetí část sledující druhou soutěž, která se odehrála v roce 1939.

Klíčová slova

architektura, architektonická soutěž, Praha, Národní muzeum, Hradčany, Výstaviště

Abstract

The aim of this bachelor's thesis is to present a topic that hasn't been extensively covered yet. The work will try to capture two architectural design competitions that were held in 1937 and then in 1939 in order to expand the National Museum in Prague by a new building for exhibition, storage and research purposes. The first chapter will describe what led to the point when the construction of a new building seemed inevitable. The second chapter will focus on the architectural design competition that took place in 1937 and what were its circumstances, results, or architects involved. The chapter will also describe the architectural designs in the context of the location and its specific problems, based on what had been discovered in the National Museum Archives. The third chapter will focus on the same characteristic features of the second competition held in 1939.

Key words

architecture, architectural design competition, Prague, National Museum, Hradčany borough, Výstaviště

Obsah

1. Úvod.....	8
1.1. Počátky Národního muzea jako instituce	9
1.2. Vznik Schulzovy budovy Národního muzea.....	10
1.2.1. Popis budovy.....	13
1.3. První úvahy o stavbě nové budovy	15
2. Ideová soutěž na regulační a zastavovací řešení území bývalé donucovací pracovny a jejího okolí na Hradčanech pro druhou budovu Národního muzea v roce 1937	19
2.1. Přípomínky zainteresovaných institucí k plánované stavební lokalitě	20
2.1.1. Studijní cesta přírodovědců	22
2.2. Vypsání a zadání soutěže	23
2.3. Výsledek soutěže.....	25
2.3.1. Charakteristika soutěžních návrhů.....	27
2.4. Architekti návrhů	38
2.5. Reakce na výsledek soutěže	40
2.6. Vyústění soutěže	43
3. Soutěž na náčrty budovy Národního muzea pro oddělení přírodovědecká na Zemském výstavišti v Praze v roce 1939	46
3.1. Přípomínky k druhé soutěži	46
3.2. Vypsání a podmínky soutěže	47
V porotě soutěže zasedli kromě již zmíněného Josefa Gočára opět početní zástupci zemského výboru	49
3.3. Výsledek soutěže.....	50
3.3.1. Charakteristika soutěžních návrhů.....	52
3.3.2. Mimosoutěžní návrh Jana Mannsbartha	60
3.4. Autoři návrhů	61
3.5. Vyústění soutěže	63
4. Epilog.....	65

5.	Závěr	66
6.	Seznam použité literatury a pramenů.....	68
7.	Seznam vyobrazení	71
8.	Seznam soutěžních návrhů a jejich autorů.....	74
9.	Obrazová příloha.....	78

1. Úvod

Národní muzeum v Praze je bezpochyby významnou institucí s dlouhou historií, a také s výstavním sídlem. Je to instituce, jejíž jméno je více než u kteréhokoliv jiného ústavu podobného významu provázáno s budovou, která pro něj byla od počátku navržena a již dodnes obývá. Schulzova budova se stala symbolem Národního muzea, také ale korunovala a nově definovala prostor Václavské náměstí, a stala se jednou z architektonických dominant celé Prahy. Zároveň je díky zapojení prvku Panteonu se sochami významných osobností české vědy a společnosti druhé poloviny 19. století v tomto směru určitou „dominantou“ české kultury té doby.

Muzeum obecně je institucí soustřeďující v sobě celou řadu funkcí, které jsou vzájemně propojeny a nelze tak některé stavět nad jiné; byť běžný návštěvník muzea vnímá především jeho expozice, tato vůči veřejnosti obrácená výstavní, potažmo vzdělávací a zábavná funkce zde nemůže existovat, aniž by muzeum získávané exponáty nepodrobilo zkoumání odborníky, nezařadilo dále do příslušných sbírek a neuchovávalo ve vhodném prostředí. Součástí muzea je tak kromě vlastních expozic depozitář, odborné pracovny, archiv, knihovna, badatelna. Na všechny tyto součásti muzea je třeba pamatovat i v případě stavby muzejní budovy. Rovněž však je třeba mít na vědomí, že – jak napsal částečně s nadsázkou v roce 1883 Antonín Frič – „*Jeť jisto, že ještě žádné museum na světě nebylo postaveno příliš velké (...)*“¹ Problém nedostatku prostor se nevyhnul ani velkoryse koncipované budově na Václavském náměstí. Od jejího dokončení se začaly objevovat stížnosti na nedostatek prostor a již před první světovou válkou vznikly první plány na rozšíření.

Význam Národního muzea se proměnil se vznikem Československa, kdy vytvořením samostatného státu vzrostlo národní sebevědomí, a instituce jako Národní muzeum získaly roli nejdůležitějších ústavů v zemi. Zároveň však vyvstaly další úkoly, vystavět řadu reprezentativních budov nové republiky, se vznikem Velké Prahy také zajistit vhodné podmínky pro stavební rozvoj nynějšího hlavního města. I přes jeho naléhavou potřebu se tak na rozšíření Národního muzea dlouho nedostávalo. Po pozemštění muzea se začala řešit otázka možného umístění budovy, která by kapacitu muzea rozšířila.

Nakonec na sklonku 30. let – nejprve v roce 1937, poté ještě v roce 1939 – byly vypsané dvě architektonické soutěže na druhou budovu Národního muzea. K těmto soutěžím toho zatím nebylo mnoho řečeno. V dosavadní literatuře se objevují maximálně krátké zmínky o jejich

---

¹SRŠEŇ 2016, 150.

existenci, o soutěži z roku 1937 například v díle Jiřího Hruzy *Město Praha* z roku 1989, zabývající se vývojem Prahy z pohledu tohoto architekta a urbanisty. O druhé soutěži se zmiňuje v prvním vydání zásadního díla *Od moderny k funkcionalismu* z roku 1985 Rostislav Švácha. Obsáhlejší informaci poskytují některé monografické práce věnující se architektům, kteří se soutěží účastnili: například disertační práce Kláry Pučerové věnovaná osobnosti Antonína Tenzera (2015). Pro získání dalších informací však bylo třeba čerpat ze soudobých časopisů, články najdeme především v *Architektu SIA* a *Stavbě*. Hlavním zdrojem jsou pak archivní materiály.

Tato práce se tedy pokusí na jejich základě představit a zařadit téma, které dosud nebylo příliš zpracováno. Úvodní část naznačí, jaký byl vývoj v Národním muzeu spějící až k bodu, kdy se již stavba rozšiřující budovy jevila jako nevyhnutelná. Druhá část se bude zabývat soutěží uskutečněnou v roce 1937, jejími okolnostmi, výsledky, zúčastněnými osobami a v neposlední řadě charakteristikou nalezených soutěžních návrhů s ohledem na zamýšlené umístění nové stavby a jeho specifické problémy. Obdobně pak bude postupovat i třetí část sledující druhou soutěž, která se odehrála v roce 1939.

1.1. Počátky Národního muzea jako instituce

Za datum vzniku Vlasteneckého muzea v Čechách, soukromé společnosti označované za předchůdce Národního muzea, je považován 15. duben 1818.² Nejvýznamnějšími postavami u vzniku muzea byl hrabě Kašpar Šternberk nebo hrabě František Antonín Kolowrat Libštejnský. Cílem zakladatelů byla myšlenka prohlubovat vědecké poznání v zemích Koruny české.³ Vzory pro vytvoření muzejního systému se jim stalo muzeum ve Štýrském Hradci a Národní muzeum v Budapešti.⁴ Vznikající sbírky Vlasteneckého muzea se nejprve shromažďovaly v soukromých bytech, později byly umístěny ve Šternberském paláci na Hradčanech, jehož část pro tento účel uvolnila Společnost vlasteneckých přátel umění.⁵ Od roku 1846 sídlily sbírky v Nostickém paláci Na příkopech,⁶ který dnes již neexistuje. Základem Společnosti Vlasteneckého muzea byli činní členové volící správní výbor. K první volbě došlo po oficiálním právním schválení stanov Společnosti císařem v roce 1822.⁷ V roce

---

² SKLENÁŘ 2016, 14.

³ KSANDR/ŠKRANC 2001, 11.

⁴ JANKOVÁ 2010, 128.

⁵ KSANDR/ŠKRANC 2001, 11.

⁶ UPP 1998, 672.

⁷ SKLENÁŘ 2016, 17.

1827 začalo za redakce Františka Palackého muzeum vydávat vlastní periodikum, které vychází dodnes a jde o nejstarší, nepřetržitě vycházející český vědecký časopis.

Během 19. století se v řídicích orgánech muzea objevila řada významných osobností vědeckého, kulturního a společenského života.⁸

1.2. Vznik Schulzovy budovy Národního muzea

První návrh na výstavbu muzejní budovy podal František Palacký již roku 1840, kdy se objevila možnost vybudovat muzeum v rámci projektovaného Franciscanea na dnešním Smetanově nábřeží.⁹ Již tři roky předtím vyslovil Jan Svatopluk Presl návrh postavit budovu muzea na Karlově náměstí.¹⁰ Roku 1864 pak navrhl český zemský sněm, aby k příležitosti uctění 50 let existence společnosti byla pro muzeum opatřena nová budova. Sněm tedy požádal zemský výbor o vypracování návrhu pro novostavbu. Od umístění na nábřeží bylo upuštěno, oživena byla naopak myšlenka pracující s Karlovým náměstím: zemský výbor zažádal město Prahu o poskytnutí pozemku ke stavbě muzea v jeho severní polovině, před Novoměstskou radnicí.¹¹ Požadavkem zemského sněmu bylo umístění „*od středu města nepříliš vzdálené, avšak přece tiché a klidně, ze všech stran svobodné a přístupné*“,¹² a „*jehož čistota a klidnost proudem života všedního příliš rušena býti nemá.*“¹³ Pražský primátor František Dittrich v roce 1874 však stavbu na Karlově náměstí zamítl a dal přednost volnému prostranství.¹⁴

Otázka umístění byla vyřešena roku 1876, kdy městská rada darovala pro stavbu muzea pozemek Koňské brány na samém jihovýchodním konci Václavského náměstí,¹⁵ na pomezí Nového Města a Vinohrad, jež byla zbořena rok předtím. Muzejní společnost darovanou parcelu s vděkem přijala.¹⁶ O možném postavení budovy na místě novoměstských hradeb hovořil již o několik let dříve František Ladislav Rieger.¹⁷ V této době pražské městské hradby už nesloužily svému účelu, tedy vojenské obraně města, a tak se započalo jejich s postupným bouráním. Praha však nedokázala využít uvolněná prostranství po vzoru

---

⁸ SKLENÁŘ 2016, 80.

⁹ DENKSTEIN 1949, 15.

¹⁰ SKLENÁŘ 2001, 271.

¹¹ SKLENÁŘ 2001, 272.

¹² BAŤKOVÁ 1998, 673.

¹³ SRŠEŇ 1991, 22.

¹⁴ SKLENÁŘ 2001, 273.

¹⁵ UPP 1998, 672.

¹⁶ KSANDR/ŠKRANC 2001, 11.

¹⁷ DENKSTEIN 1949, 15.

vídeňské reprezentační třídy Ringstrasse, pozemky zde byly většinou rozparcelovány k výstavbě činžovních domů.¹⁸ Národní muzeum se stalo jednou z mála veřejných budov, které v pásmu uprázdněném po opevnění vznikly. Pro Václavské náměstí měla být nová budova „největší a nejvýznačnější okrasou“.¹⁹

Záležitosti stavby muzejní budovy se dostaly do pohybu až v roce 1883, kdy Český zemský sněm uložil Zemskému výboru, aby se postaral o zpracování plánů. Téhož roku, 15. listopadu byla vyhlášena anonymní architektonická soutěž k získání přípravných skic²⁰, a zároveň bylo k účasti přímo vyzváno šest domácích architektů: Antonín Viktor Barvitiuss, Antonín Baum, Jan (Hanus) Koch, Josef Schulz, Antonín Wiehl a Achille Wolf.²¹ Termín odevzdání skic byl stanoven na 20. března 1884.²² Pokyny obsahovaly Baumem naznačený půdorys zamýšlené stavby, a podrobný stavební program ovlivněný především myšlenkami Josefa Hlávky, který požadoval po architektech splnění několika bodů: řešení nepřiliš drahé, ale reprezentativní, monumentální průčelí obrácené k Václavskému náměstí, a také možnost případné budoucí přístavby.²³ Podle Karla Sklenáře v tehdejší zadání téměř chyběly požadavky kustodů sbírek, přestože byli za účelem nabytí pozatků a podnětů o muzejních stavbách vysíláni na cesty do velkých muzeí v západní Evropě.²⁴ Pavel Ksandr a Karel Škranc přesto ve své publikaci označují soutěž na stavbu budovy Národního muzea za jednu z nejlépe připravených architektonických soutěží v 19. století, a také za soutěž s velmi regulérním průběhem.²⁵

K určenému datu bylo odevzdáno celkem 27 návrhů. Porota, jíž předsedal kníže Jiří Lobkovicz, udělila I. cenu heslu „Pro patria“ profesora české techniky Josefa Schulze, II. cenu heslu „Svatý Václave, oroduj za nás“ stavebního rady a konzervátora Františka Schmoranze ml., III. cenu obdrželo heslo „Fortuna in concordia“ profesora německé techniky v Praze Hanuše Kocha. Základem vítězného projektu bylo jasné a přehledné řešení půdorysu a fasády, umístění přednáškových sálů a dostatečně velké dvory umožňující osvětlení.²⁶ Ze

---

¹⁸ HRŮZA 1977, 24.

¹⁹ KOP 1941, 57.

²⁰ Text vyhlášení soutěže reprodukován v: KSANDR/ŠKRANC 2001, 13–18.

²¹ KSANDR/ŠKRANC 2001, 13.

²² MASARYKOVÁ 1940, nepag.

²³ SKLENÁŘ 2001, 276.

²⁴ SKLENÁŘ 2001, 277.

²⁵ KSANDR/ŠKRANC 2001, 13.

²⁶ JANKOVÁ 2010, 128.

sedmadvaceti odevzdaných návrhů je jich dnes známo pouze šest.²⁷ Vítězný Josef Schulz získal smlouvu na zhotovení stavebních plánů.

Už před započítím stavby se objevily hlasy kritizující plánované umístění budovy do prostoru uzavřeného ze všech stran ulicemi, který by mohl v budoucnu komplikovat případné rozšíření a vynutil by si rozdělení muzea – i muzejní kustod Antonín Frič prorocky hovořil o možném problému s kapacitou budovy už před jejím vznikem: „*Jeť jisto, že ještě žádné museum na světě nebylo postaveno příliš velké a při nepochybném zkvétání ústavu našeho velmi brzy citelně se objeví, že budova pro budoucnost přece jen nedostačuje. Pak nastane doba, kdy pomýšleti se bude na rozdělení musea na část přírodovědeckou a část historickou.*“²⁸ Jiná stavební parcela se však nenabízela.²⁹

Frič také upozorňoval na konkrétnější provozní specifika Schulzem navržené budovy, která jako správce části sbírek považoval za nevhodná. Schulz řešil v souladu s požadavkem poroty osvětlení výstavních sálů zboku; Antonín Frič dával přednost hornímu světlu, jak je pojal například Schmoranzův soutěžní návrh. Schulzovo řešení vyžadovalo umístění oken po obou stranách sálů, aby byl zajištěn dostatek světla pro výstavní prostor. Tím by se však zmenšila plocha stěn a utrpěla by plynulost vystavování, neboť by nebylo možné zavěsit rozsáhlejší diorámata, a mimo to by se zhoršila možnost budovu v chladném počasí vytopit – ústřední topení nebylo v plánu. Navíc Frič kritizoval návrh zavést plynové osvětlení místo modernějšího elektrického; ani elektřina neměla být vůbec zavedena.³⁰ Stavba vznikala v době nově se utvářejících životních podmínek ve městech, kdy vývoj šel velmi rychle kupředu. Zavedení elektřiny se v určitém okamžiku mohlo zdát nadbytečné; jen málokdo nejspíš tušil, že jen za několik let se stane pro běžný provoz nezbytností a omezí fungování budovy. Stavba byla přes připomínky zahájena podle Schulzova projektu v téměř nezměněné podobě, neboť odpovídal všem požadavkům poroty. Základní kámen budovy byl položen 27. února 1886.³¹

Hrubá stavba vznikala dva roky, roku 1890 byla budova takřka dokončena, včetně většiny sochařské výzdoby, a byla zkolaudována.³² Nové muzeum bylo slavnostně otevřeno při

---

²⁷ KSANDR/ŠKRANC 2001, 18.

²⁸ SRŠEŇ 2016, 150.

²⁹ JANKOVÁ 2010, 128.

³⁰ SKLENÁŘ 2001, 280.

³¹ UPP 1998, 672.

³² Sklenář píše o kolaudaci až v roce 1895. SKLENÁŘ 2016, 50.

příležitosti zahájení Jubilejní výstavy v květnu 1891.³³ Veřejnosti se první expozice otevřely na podzim 1892.³⁴ Všechny práce na rozsáhlé malířské výzdobě ale v této době ještě zdaleka hotovy nebyly, započaly až o tři roky později, dokončování maleb trvalo až do roku 1902.³⁵ Stejně jako malířská výzdoba se protáhlo i vybavení budovy. Také mobiliář byl z velké části navržen architektem Schulzem.³⁶ Budova je tak celistvým dílem s jednotným výtvarným a symbolickým konceptem.

1.2.1. Popis budovy

Schulzova budova Národního muzea stojí v ose Václavského náměstí, mezi ulicemi Škrátovou (resp. Legerovou), Mezibranskou, Vinohradskou a Čelakovského sady. Nachází se na vyvýšeném bodě v mírném svahu v jeho jihovýchodním závěru, svou pozici vůči náměstí akcentuje do něj obráceným středově komponovaným průčelím. Uplatňuje se tak nejen jako výrazná pohledová dominanta Václavského náměstí. Pro Vladimíra Denksteina měl Josef Schulz k dispozici „*vzácně šťastnou polohu*“ pro stavbu, z níž však nedokázal „*vytěžit víc než monumentální kulisu*“.³⁷ Podle Lubomíra Sršně budova náměstí „*přímo korunuje*“;³⁸ Karel Ksandr vidí ve stavbě „*pointu celkového řešení Nového Města pražského*“.³⁹ Rostislav Švácha upozorňuje, že Schulz svou stavbou učinil z Václavského náměstí bulvár, když „*budova svými mohutnými rozměry, umocněnými vyvýšenou polohou, dala podnět k markantnímu zvýšení hladiny domů,*“⁴⁰ která odvážně situované muzeum dohnala během třiceti let od jeho dokončení.⁴¹

Budova je solitér stojící v mírně svažitém terénu, vyrůstá z půdorysu tvaru obdélníku, má uzavřenou dispozici, čtyři uliční křídla spolu se středním vnitřním křídlem vytvářejí dva vnitřní dvory. Tato charakteristika je příznačná pro stavby zámeckého typu; i pojetí fasády podtrhuje palácové řešení. Uliční fasády jsou horizontálně rozčleněny na bosovanou podnož obsahující suterén a přízemí, a hlavní kompoziční etáž tvořenou prvním a druhým patrem.⁴² Fasáda je doplněna volnými sochami a reliéfní výzdobou. Přístup z náměstí je umožněn symetrickým trojramenným schodištěm a dvěma rampami, které ústí v úrovni přízemí na

---

³³ UPP 1998, 672.

³⁴ SKLENÁŘ 2016, 52.

³⁵ MASARYKOVÁ 1940, nepag.

³⁶ SRŠEŇ 2016, 122.

³⁷ DENKSTEIN 1949, 19.

³⁸ SRŠEŇ 1991, 119.

³⁹ KSANDR/ŠKRANC 2001, 33.

⁴⁰ UPP 1998, 46.

⁴¹ BENEŠOVÁ 1986, 189.

⁴² UPP 1998, 673.

střední rizalit; vchod je řešen bosovanými oblouky arkád. Tento rizalit hlavní fasády je vnějším projevem Panteonu umístěného nad vstupním vestibulem.⁴³ Panteon je tvořen čtyřbokou věží vyčnívající z horizontální hmoty budovy, usazenou na soklu nad portikem, a pointuje celou hmotu budovy.

Celý objekt je podsklepen (tzv. druhý suterén, pod úrovní terénu). Suterén i přízemí jsou řešeny jako podélný dvoutrakt, s výjimkou jihozápadního křídla, které je jednostraktové. V prvním i druhém patře jsou křídla pouze jednostraktová, jelikož jsou určena k expozici. Tyto výstavní prostory jsou, jak již bylo zmíněno, osvětleny velkými obdélnými okny do ulice i do dvora. Podoba výstavních sálů, přestože byla před zahájením stavby Fričem kritizována, byla později zaměstnanci spíše oceněna, kladně se konkrétně o sálech vyjadřuje například pozdější přednosta botanického oddělení Ivan Klášterský. Klášterský zároveň také zmiňuje jako hlavní nevýhodu budovy nedostatek místa pro depozitáře – tedy místnosti, v nichž se ukládá již zpracovaný a prostudovaný sbírkový materiál.⁴⁴ Celkem zde bylo dispozici asi 9000 m² prostor.⁴⁵

Ve středním křídle se nachází centrální vstupní vestibul s ochozem, na nějž navazuje ústřední dvorana se schodištěm, které prostupuje celou výškou budovy.⁴⁶ Nejreprezentativnějším prostorem je zmíněný Panteon na půdorysu řeckého kříže, vystupující z druhého patra do věže s okny, která je tamburem pro navazující kupoli. Panteon navrhl Josef Schulz jako slavných osobností, jež se zasloužily nejen o Národní muzeum, ale o české dějiny, vědu, společnost a kulturu,⁴⁷ jakýsi „světový chrám“,⁴⁸ kde se po jeho otevření začaly odehrávat významné události kulturního života. Stavební program takovýto prvek nepředpokládal, objevil se až v Schulzově projektu. Obdobně k oslavě zesnulých osobností vědeckých, uměleckých, ale i politických, bylo na vnější fasádu v druhém patře budovy připevněno 72 desek s jejich jmény. Tato symboličnost celé budovy, podtržená její uměleckou výzdobou, měla vrcholit v postavení nové sochy svatého Václava na rampě před hlavním vchodem, jak se objevovala v soutěžních návrzích. Pod vlivem názoru Josefa Hlávky bylo nakonec rozhodnuto o umístění

---

⁴³ MASARYKOVÁ 1940, nepag.

⁴⁴ KLÁŠTERSKÝ 1937, 4.

⁴⁵ Architekt SIA XXXVII 1938, 93.

⁴⁶ UPP 1998, 673.

⁴⁷ KSANDR/ŠKRANC 2001, 25.

⁴⁸ SKLENÁŘ 2001, 306.

sochy samostatně, v horní části Václavského náměstí.⁴⁹ Přesto se tento aspekt budovy Národního muzea stal její součástí.

1.3. První úvahy o stavbě nové budovy

Obavy z nedostatku místa pro sbírky v budově muzea na Václavském náměstí se jednotlivě objevovaly již před jeho samotným vznikem, jak je vyjádřil Antonín Frič, silnější hlasy se ozvaly nedlouho po jejím otevření. Expozice se rozrůstaly, zároveň se v nové budově usídlily vedle Národního muzea také další instituce, zemský archiv a Česká akademie. Počátkem 20. století se také ukázal jako nevhodný poměr velikosti velkolepých výstavních sálů vůči rozsahu provozních místností.⁵⁰ Začal být patrný nedostatek pracoven pro personál, ubývalo volného místa v knihovně, prostor pro uložení nevystavených sbírek a konzervátorské dílny, na což upozornil tehdy ojedinelý hlas kritika Jana Leira již v době otevření muzea v roce 1891: „Při museu vyskytuje se totiž táž kalamita, které se objevila po dobudování Rudolfiny: nestačí na všechny potřeby, jimž sloužit má.“⁵¹

Účel obecně muzea jako instituce od doby vzniku prvních těchto ústavů prošel proměnou: od původního úkolu spočívajícího v „zachování významných uměleckých děl a jejich zpřístupnění veřejnosti“ se rozšířil na „shromažďování, konzervování a systematické třídění nejrůznějších předmětů vůbec a přípravu jich ke studiu a vědeckému zpracování.“⁵² Tento vývoj v rozsahu činnosti muzea se promítl i do architektonických a dispozičních řešení muzejních staveb. Stále větší důraz začal být kladen právě na místnosti *pracoven odborníků, knihoven, laboratoří, dílen, fotografických místností a depozitářů*, nebo studoven, jejichž možnosti byly v Schulzově budově značně omezeny. Přes vznešený dojem, který budova v návštěvnických, ale i kolemjdoucích vyvolává, byly všední dny zaměstnanců od počátku poznamenány těmito jejími provozními nedostatky.⁵³

V roce 1904 upozornil muzejní jednatel Alfréd Slavík, že nedostatek místností bude za krátko neudržitelný a ohrozí rozvoj muzea.⁵⁴ Původně při soutěži zamýšlené rozšíření nyní nepřipadalo v úvahu z důvodu deformace Schulzovy budovy; nabízela se tedy výstavba druhé budovy, na tu se však zatím nedostávaly finance. Nicméně od této doby se o plánu vystavět

---

⁴⁹ SKLENÁŘ 2001, 306.

⁵⁰ SKLENÁŘ 2001, 304.

⁵¹ SRŠEŇ 2016, 150.

⁵² JANÍK 1940, 34.

⁵³ SKLENÁŘ 2016, 56.

⁵⁴ SRŠEŇ 1991, 20.

druhou budovu muzea začalo vážně uvažovat. Zbudování další budovy by navíc pomohlo také vyřešit další problém: Na Václavském náměstí se potkávaly pod jednou střechou velmi různorodé sbírky. Vedoucí pravěkého oddělení Josef Ladislav Píč měl už v roce 1907 přesvědčovat Společnost o tom, že „*má-li se stavět, ať se staví přírodovědecké muzeum – neboť v dozírné době na rozdělení našeho musea dojíti musí.*“⁵⁵ S případným rozdělením muzea byla srozuměna i společenskovední oddělení, která doufala, že tak bude moci v Schulzově budově vzniknout jedno velké národně kulturní muzeum. Nešlo tehdy o zcela novou myšlenku, o takovémto rozdělení hovořil opět Antonín Frič jako o možnosti již v 80. letech 19. století⁵⁶

V letech 1912–1913 zpracoval Jan Koula, architekt a také přednosta historicko-archeologického oddělení muzea,⁵⁷ návrh na přístavbu k hlavní budově zasahující do sousedních Čelakovského sadů.⁵⁸ [1–2] Koulův plán navrhoval přístavbu lichoběžníkového půdorysu, která by na koso přiléhala k původní budově v místě jejího jižního nároží a vybíhala by do Čelakovského sadů podél Škrétovy ulice, v místech dnešní ulice Legerovy. S původní muzejní budovou by byla propojena obloukem chodby, který by mezi starou a novou stavbou vytvořil uzavřený dvůr. Další vnitřní dvůr by vznikl mezi čtyřmi křídly Koulovy budovy, třemi jednotrakovými a jedním dvoutrakovým se schodištěm. Výškou i rozvrhem fasády Koula zcela kopíroval Schluzovu budovu, včetně nárožních věží. To mohla být zároveň jak výhoda, tak kámen úrazu Koulova návrhu. Přes zřejmou snahu o nenápadné splynutí přístavby s tehdy dvacet let starou budovou muzea se plány nedočkaly realizace, nesymetricky napojená novostavba se patrně jevila jako stále příliš velký zásah do kompozice původní budovy.

V letech I. světové války muzeum živořilo a rozšiřování sbírek bylo přerušeno. V roce 1918 se správní výbor muzea přihlásil k novému československému státu a Muzeum království českého se stalo Národním muzeem; tím zaujalo pro něj novou roli největšího muzejního ústavu v zemi nacházejícího se v hlavním městě země a muselo této skutečnosti přizpůsobit i svůj program.⁵⁹ Zaměstnanci byli k počátku roku 1919 převzati do zemských služeb. Začalo se uvažovat i o zestátnění veškerého majetku a správy muzea, návrh zákona vypracovaný

---

⁵⁵ SKLENÁŘ 2016, 59.

⁵⁶ SKLENÁŘ 2016, 64.

⁵⁷ SRŠEŇ 2016, 151.

⁵⁸ BAŤKOVÁ 1998, 672.

⁵⁹ SATURNÍK 1924, 7sq.

v této věci však zatím neprošel, poměr muzea k zemi a státu tak zatím zůstal ne zcela vyřešen.⁶⁰

Národopisné oddělení Národního muzea bylo záhy sloučeno s Národopisným muzeem československým a v roce 1923 přesunuto do letohrádku Kinských na Smíchově.⁶¹ To však budově na Václavském náměstí kapacitně sotva odlehčilo. V témže roce zde byl alespoň zlepšen provoz budovy, poprvé byla zavedena elektřina a ústřední topení.⁶²

V roce 1924 byl muzejní tajemník Theodor Saturník pověřen vyhotovit zprávu o činnosti muzea za poslední desetiletí, kdy výroční zprávy nevycházely. Zde mimo jiné uvedl, že „dosavadní budova je dnes již přeplněná a na provedení nového programu muzea,“ souvisejícího s vznikem Československa, „nijak nestačí“. Proto „bylo všem jasno, že pro přírodovědecké sbírky jest třeba nové budovy.“ Stále tedy přetrvávala myšlenka rozdělení muzea na historické ve staré budově a přírodovědecké v novostavbě. O věci novostavby pro přírodovědecké sbírky se v muzeu začalo jednat a byl zpracován detailní plán požadavků.⁶³ Jednatel Národního muzea Karel Domin požádal Státní regulační komisi, odborný orgán ustanovený při ministerstvu veřejných prací v roce 1920 víceméně současně s rozhodnutím o vzniku Velké Prahy,⁶⁴ o přidělení vhodné parcely pro budoucí stavbu. Podle jeho slov měla novostavba velikostí odpovídat budově na Václavském náměstí, jelikož tato „nynější budova jest již přeplněna“.⁶⁵ V reakci na tuto žádost Státní regulační komise doporučila muzeu umístění v oblasti Troje, na jejíž úpravu měla být právě vypsána soutěž.^{66, 67} V Troji se sice stavět nezačalo, finanční prostředky muzea v poválečné době neumožňovaly pokrýt náklady na novostavbu – bylo však zcela jasné, že se v dohledné době už nebude možné stavbě vyhnout.⁶⁸

Muzeum bylo převzato do vlastnictví země českými zemskými zastupitelskými orgány až v říjnu 1934, mnoho let poté, co se po vzniku Československa začalo o pozemštění uvažovat.⁶⁹ Až do nacistické okupace jej pak řídilo dvanáctičlenné kuratorium, sestavené

---

⁶⁰ ČANDA/ŠMÍD 1983, 13.

⁶¹ KOP 1941, 104.

⁶² SATURNÍK 1924, 22.

⁶³ SATURNÍK 1924, 18.

⁶⁴ Úkolem Státní regulační komise bylo zajištění jednotného stavebního rozvoje Prahy a okolí a především vytvoření regulačního a zastavovacího plánu. HRŮZA 1989, 271.

⁶⁵ ANM, fond RNM, karton 248, dopis z 14.12.1922.

⁶⁶ ANM, fond RNM, karton 248, dopis z 17.2.1923.

⁶⁷ SATURNÍK 1924, 18.

⁶⁸ SATURNÍK 1924, 18.

⁶⁹ KOP 1941, 121.

z šesti členů navržených nadále zachovanou Společností Národního muzea a z šesti doporučených zemským výborem. Kuratorium převzalo agendu správního výboru muzea a začalo se opět intenzivně zabývat výstavbou *druhé budovy muzejní* v roce 1935, kdy problém konzultovalo se zemským výborem.

2. Ideová soutěž na regulační a zastavovací řešení území bývalé donucovací pracovny a jejího okolí na Hradčanech pro druhou budovu Národního muzea v roce 1937

Pravděpodobně poprvé se v tomto období převzetí muzea zemí Českou objevuje návrh vzít v úvahu využití pro účely muzea pozemku na Hradčanech, kde se nachází budovy bývalé donucovací pracovny, tehdy sloužící coby studentské koleje, patřící zemi České.⁷⁰ Tato okolnost by podle zemského úřadu usnadnila získání areálu pro stavbu veřejné budovy, pravděpodobně zemského muzea.⁷¹ Konkrétně je řeč o oblasti vymezené Loretánským náměstím a areálem Lorety je na její západní straně, ze strany jižní je ohraničena Loretánskou ulicí, ulice U kasáren jí ukončuje po východní straně. Ze severu k pozemku přiléhá budova tehdejšího vojenského soudu čp. 214 a kasárna, dříve voršilský klášter, čp. 72 s kostelem sv. Jana Nepomuckého. Stojí zde několik objektů. K Loretánskému náměstí přiléhá objekt čp. 102 bývalé Černínské jízďárny, takzvaný Malý Černínský dům, jehož stávající podoba pochází z roku 1720.⁷² V oblasti nároží Loretánské a ulice U kasáren, v místě, kde se Loretánská rozšiřuje, stojí složitě členěná budova bývalé donucovací pracovny, v jádru s bývalým objektem Trautmannsdorfského paláce (čp. 180/IV).⁷³ Objekty uzavírají mezi sebou travnatý dvůr, kde se dříve rozléhala palácová zahrada.

Členové kuratoria muzea zprvu nebyli možnosti umístění muzea na Hradčanech nakloněni, z pracovníků přírodovědeckého muzea se v tomto smyslu vyjádřil v tisku přednosta botanického oddělení Ivan Klášterský.⁷⁴ Lokalita se zdála být příliš odtržená od centra města, kde se soustředily další kulturní instituce. Kuratorium také předpokládalo, že stávající budovy nebudou pro účely muzea vyhovující a bude nutné přikročit přinejmenším k rozsáhlé přestavbě, která by se v oblasti Hradčan musela dokázat citlivě začlenit do okolí,⁷⁵ do velké míry stále udržujícího barokní ráz.⁷⁶ Klášterský se obával, že případné nové budovy by musely být nenápadné a „zanikaly by naprosto mezi vzosnějším okolím chrámů a paláců, a

⁷⁰ Vyplývá z dopisu zemskému výboru. ANM, fond RNM, karton 248, 23.11.1935.

⁷¹ VEPŘEK 1936, 23.

⁷² UPP 2000, 321.

⁷³ „Donucovací pracovna byla institucí jakéhosi lehčího vězení, přesněji vynucované práce s dohledem pro lidi ‚práce se štítící, tuláky, pobudy a ženy povětrné‘, byla samostatným stupněm v rámci vynucování práva, kde mimo rovinu trestu byla sledována výchova, resp. převýchova, kdy měli sem umístěné osoby být vedeny ke ‚správnému a bohabojnému životu‘ a získat tak odpovídající návyky, znalosti a zkušenosti pro ‚počestný život‘, které jim jejich dosavadní osud neposkytl.“ PATRNÝ 2010, 68.

⁷⁴ KLÁŠTERSKÝ 1937, 4.

⁷⁵ ANM, fond RNM, karton 248, dopis zemskému výboru, 23.11.1935.

⁷⁶ HAVLOVÁ/NOLL/SVOBODA 2000, 38.

to nemůže být na prospěch žádné části Národního muzea vůbec,“ a hradčanskou parcelu od začátku odmítá; jeho představou byla nová budova Národního muzea *„důstojná a impozantní,*“ která by *„sama návštěvníky lákala (...)*“ – právě tak jako budova Schulzova.⁷⁷ Obavy členů kuratoria se potvrdily, když se ukázalo, že Státní regulační komise navíc v upravitelčím plánu skupinu budov i rozsah zahrad ponechávala beze změn. Bylo by tedy nutné regulační komisi požádat o upuštění od tohoto plánu a poté o vystavení směrnic pro ideovou soutěž na využití pozemků, a získat také vyjádření od Státního památkového úřadu a kanceláře prezidenta republiky.⁷⁸

Přes tyto problémy a protesty nakonec patrně došlo k usnesení pokusit se vydat cestou hradčanské parcely a požádat dotčené instituce o vyjádření.

2.1. Připomínky zainteresovaných institucí k plánované stavební lokalitě

Zemský úřad tedy patrně nechal k přestavbě bývalé donucovací pracovny vypracovat tři variantní řešení ukazující možnosti stavebních úprav, která předložil Státní regulační komisi k posouzení.⁷⁹ Komise se ke všem navrhovaným řešením vyjádřila nesouhlasně s tím, že prezentované dalekosáhlé změny a stavební úpravy jsou v dané lokalitě nepřijatelné, a jelikož by zároveň Národní muzeum nemohlo bez rozsáhlých zásahů budovu plně využít, považuje jí za pro něj nevhodnou. Dále Státní regulační komise stanovila několik bodů, podle nichž přeci jen připouští případnou adaptaci objektu, ale za určitých podmínek, jichž by bylo podle ní vhodné dbát. Část požadavků se týká zahrady bývalé donucovací pracovny, jejímž případným otevřením by Loretánské náměstí ztratilo své meze a proporce, a na Černínský palác by se uvolnil zcela nový pohled, pro nějž není komponován. Zároveň považuje za vhodné zachování rozsahu zahrady, ponechání uzavřenosti dvorů ze severu přiléhajících objektů, a také rozšíření Loretánské a ulice U kasáren, ale *„jen na nejnutnější míru tak, aby uzavřenost prostoru co nejméně utrpěla.“*⁸⁰ Komise klade důraz i na výškovou hladinu, který by měla být komponována vhodně vzhledem k Hradčanům i vzhledem k dálkovým pohledům.

Předseda Státní regulační komise Eustach Mölzer později po vypsání soutěže navíc odmítl nabídku zastoupení komise v porotě soutěže, nejen z důvodu, že jí zákon takovéto úkony

---

⁷⁷ KLÁŠTERSKÝ 1937, 4.

⁷⁸ VEPŘEK 1936, 23.

⁷⁹ ANM, fond RNM, karton 248, dopis SRK zemskému úřadu z 31.7.1936.

⁸⁰ ANM, fond RNM, karton 248, dopis SRK zemskému úřadu z 31.7.1936.

neustavuje, ale i pro svůj nesouhlas s přestavbou památkově chráněného objektu, která by podle něj „*porušila dosavadní charakter stavby i ráz celého okolí.*“⁸¹

Posoudit případnou přestavbu bývalé donucovací pracovny nechal Zemský úřad i Státním památkovým úřadem pro Čechy v Praze, jehož referent budovu i prohlédl.⁸² Na rozdíl od Státní regulační komise se Státní památkový úřad nevyjádřil přímo k zaslaným variantám, jelikož je nepovažoval vzhledem k plánované soutěži za více než informativní, nicméně vyhodnotil budovu bývalé donucovací pracovny jako natolik sešlou, že „*její adaptace by byla nehospodárná a neúčelná*“ – za předpokladu, že by nové regulační řešení přispělo k „*ozdravení této městské čtvrti po stránce stavební, estetické a hygienické*“ dokonce připouští upuštění od památkové ochrany budovy.⁸³ Varianta, kdy by památkový úřad od ochrany upustil, byla přitom pokládána za „*sotva uskutečnitelný předpoklad*“.^{84,85} Protichůdný názor oproti Státní regulační komisi zastával Státní památkový úřad také v otázce rozšíření Loretánské a ulice U kasáren, v níž byl zásadně proti. Naopak mezi oběma orgány panovala shoda na požadavku o udržení jednoty Loretánského náměstí – Státní památkový úřad navíc doporučil zachování „*skupiny barokních domů*“ na náměstí (pravděpodobně Černínský dům čp. 102) – a také o charakteru případné nové zástavby, která má podle vyjádření Státního památkového úřadu „*svou hmotou, výškou, celkovou konfigurací i architektonickým vytvářením vhodně zapadati do daného prostředí a respektovati dochovaný charakter tohoto prostředí*“.⁸⁶

K plánům zemského úřadu využít území donucovací pracovny se stručně vyjádřil i Klub Za starou Prahu. Podobně jako Státní regulační komise dále varuje před otevřením průhledu na Černínský palác a prostranství před vojenskou nemocnicí. Nicméně celý úkol nového regulačního řešení bloku vidí jako velmi nesnadný, nejen pro jeho zasazení do „*vyrovnaného*

---

⁸¹ ANM, fond RNM, karton 248, dopis SRK Národnímu muzeu z 18.3.1937.

⁸² ANM, fond RNM, karton 248, dopis Státního památkového úřadu zemskému úřadu, 1936.

⁸³ ANM, fond RNM, karton 248, dopis Státního památkového úřadu zemskému úřadu, 1936.

⁸⁴ VEPŘEK 1936, 23.

⁸⁵ Areál prošel mnoha změnami a přestavbami. Je tak otázkou, zda bylo tehdy památkovému úřadu známo, že v jihovýchodní části komplexu je obsažena budova někdejšího barokního paláce, vybudovaného s použitím rozsáhlých částí ještě výrazně staršího zdiva. Další otázkou ovšem je, zda v této době tento fakt mohl být důvodem k ochraně areálu bývalé donucovací pracovny (nemluvě teď o ochraně Hradčan jako celku), jehož soudobá podoba je převážně výsledkem přestaveb z počátku 19. století.

⁸⁶ ANM, fond RNM, karton 248, dopis Státního památkového úřadu zemskému úřadu, 1936.

útvary staropražské čtvrti“ tvořeného specifickými budovami a intimními prostranstvími, ale i pro složitost terénu celého bloku a okolních ulic.⁸⁷

Slovy Emanuela Hrušky (významného žáka Josefa Gočára, zabývajícím se i urbanismem a teoretickou činností), který později problematice hradčanského umístění věnoval článek, lze tedy říci, že „esteticko-památkové ohledy omezující staveniště lze shrnout v následující: Černínský palác, jehož prostorové požadavky musí nová budova respektovat, tedy vytvořit vůli proti jeho průčelí,“ dále Loreta, „jíž se má výškově přizpůsobit,“ a nakonec úkol „přizpůsobení se měřítkům odlišně stanoveným oběma budovami, resp. nalézt měřítko nové, s oběma harmonující, a také vytěžit z terénového útvaru.“⁸⁸ Jako další hlediska by se dal uvést charakter okolních ulic, tedy Loretánské a U kasáren, a také Loretánského náměstí, jejichž podobu měla nová budova také možnost nově utvářet.

2.1.1. Studijní cesta přírodovědců

Zajímavou, avšak pravděpodobně nakonec nepříliš vlivnou epizodu, která předcházela vypsaní soutěže, tvoří zahraniční cesty, které za účelem studia současných evropských muzejních institucí po stránce stavební i organizační podnikli v roce 1936 správce geologicko-paleontologických oddělení Jan Koliha s Janem Obenbergerem, přednostou zoologického oddělení, na podnět i náklad zemského výboru; jak tvrdí Obenberger, navštívit měli v jejich rámci na osmdesát muzeí v západní Evropě.⁸⁹ Takováto zahraniční studijní cesta nejspíše nebyla jako příprava pro architektonickou soutěž v době první republiky úplně výjimečnou záležitostí. Výpravu podobného rozsahu podnikla například čtyřčlenná komise v průběhu příprav třetího návrhu Státní galerie v roce 1928.⁹⁰ Jan Koliha předložil plán své cesty výboru v červnu 1936. Po dokončení cest měli Koliha a Obenberger o svých poznatcích zemskému výboru referovat. Podobnou cestu patrně měl podniknout i Jiří Neustupný, přednosta oddělení prehistorické archeologie.⁹¹ Není však jisté, zda se tato cesta uskutečnila.

Příklad náplně takovéto studijní cesty nám poskytuje stručná zpráva Jana Kolihy o jedné z jeho cest uskutečněné během října a listopadu roku 1936, doručená na zemský úřad v prosinci téhož roku.⁹² Podle této zprávy jako první shlédl Jan Koliha Senckenbergské

---

⁸⁷ VEPŘEK 1936, 23.

⁸⁸ HRUŠKA 1937/1938, 120–121.

⁸⁹ OBENBERGER 1949, 191.

⁹⁰ TVRDÁ 2015, 29.

⁹¹ Soudě a základě dokumentu *Program musejní cesty Dra J. Neustupného*, ANM, fond RNM, karton 248

⁹² ANM, fond RNM, karton 248, dopis z 27. 3. 1937.

přírodovědné muzeum ve Frankfurtu nad Mohanem, odkud odcestoval do Londýna, kde strávil jedenáct dní. Zde navštívil větší počet muzeí: Geologial Museum, Natural History Museum, Science Museum, Victoria and Albert Museum, British Museum a školní sbírky Royal School of Mines. Během týdne v Bruselu viděl Musée Royal d'Histoire Naturelle a Musée du Congo Belge. Ve Skandinávii navštívil Mineralogisk–Geologisk Museum a Nationalmuseet v Kodani, Sveriges Geologiska Undersökning a Naturalhistoriska Riksmuseum ve Stockholmu a Geologiska Museum v Uppsale. Zpráva zahrnuje stručné zhodnocení architektury a dispozic navštívených budov, expozic a jejich koncepce, způsobů uskladnění sbírek nebo vybavení pracoven. Jan Koliha se přirozeně zaměřil na muzea s přírodovědnou náplní.⁹³ Jan Obenberger, ale například i zmiňovaný Ivan Klášterský, se velmi zasazovali o zájmy přírodovědeckých sbírek, oba publikovali na toto téma články v denním tisku. Obenberger se ještě 2. dubna 1936 se pokoušel objasnit prezidiu Národního muzea své důvody, proč se nová budova má stát domovem právě pro oddělení přírodovědecká a nikoliv historická.⁹⁴ Podobu první soutěže v roce 1937 se přesto přírodovědcům ovlivnit nepodařilo, což bylo patrně dáno i nutností na prvním místě řešit komplikovanou urbanistickou situaci, do níž by měla případná nová budova vstupovat. Další vývoj byl pro ně pak sice o něco příznivější, byť nakonec nevyvrcholil stavbou přírodovědeckého muzea.

2.2. Vypsání a zadání soutěže

Přes všechny připomínky se Zemský úřad v Praze rozhodl vypsát *veřejnou ideovou soutěž na regulační a zastavovací řešení území bývalé donucovací pracovny a jejího okolí na Hradčanech pro druhou budovu Národního muzea* v květnu roku 1937 na základě usnesení zemského výboru z 3. března 1937.⁹⁵ Lhůta dodání projektů byla určena do 1. října 1937. Informace o vypsání soutěže vyšla v 7. a 8. čísle ročníku XXXVI Architekta SIA. Úkolem soutěžících bylo nalézt vhodné regulační řešení zmíněného bloku a vyřešit způsob plošného a výškového zastavění „*se zvláštním zřetelem k architektonicky významnému užšímu i širokému prostředí (...) a k požadavku na zachování co největší plochy zahradní za předpokladu, že má býti území bývalé donucovací pracovny využito k postavení budovy muzejní*“;⁹⁶ v tomto směru zadání soutěže doslova převzalo vyjádření Státního památkového úřadu o *respektování dochovaného charakteru prostředí*. Jak napsal Emanuel Hruška, účastníci soutěže měli zjistit,

⁹³ ANM, fond RNM, karton 248, Předběžná zpráva o studijní cestě, 4.12.1936.

⁹⁴ ANM, fond RNM, karton 248, dopis Jana Obenbergera presidiu NM, 2.4.1936

⁹⁵ ANM, fond RNM, karton 248, Podmínky ideové soutěže regulační a zastavovací pro území býv. donucovací pracovny v Praze IV. a jejího nejbližšího okolí.

⁹⁶ ANM, fond RNM, karton 248, Podmínky ideové soutěže regulační a zastavovací pro území býv. donucovací pracovny v Praze IV. a jejího nejbližšího okolí.

zda se pozemek bývalé donucovací pracovny hodí pro zastavění určené stavebním programem, ale i „*uvážit všechny okolnosti psychické a estetické, jež zde velmi podstatně ovlivňují stavební využití*“, neboť zde jde o citlivou oblast v jedné z památkově nejhodnotnějších pražských lokalit.⁹⁷ Výše odměn byla stanovena na 12 000 korun pro I. místo, 9000 pro II. a 6000 korun pro III., s dalšími 12 000 korunami k dispozici na zakoupení dalších poctěných návrhů.⁹⁸

Základní myšlenka postavit druhou budovu pro Národní muzeum se tak v této složité urbanistické situaci propojila s širším problémem – hledáním vhodného regulačního řešení daného území v rámci unikátní historické lokality. Soutěž byla, na rozdíl od soutěže na první vlastní muzejní budovu z roku 1884, která měla již poměrně jasnou představu o vstupu budovy do daného prostředí (jak ukazuje plánec přiložený k zadání 1884), vypsána jako ideová. Úkolem pro soutěžící tak bylo nejprve prověřit možnosti zastavění vymezeného pozemku, hledat vhodnou skladbu hmot na jeho území, v rámci dané lokality i v panoramatu, a do tohoto řešení pak vhodně začlenit muzejní provoz.

Soutěžící měli kromě uvedených požadavků zpracovat návrhy ve dvou alternativách: v jedné pro sbírky přírodovědecké o celkovém rozsahu ploch 21 808 m², ve druhé pro sbírky historické o rozsahu 25 470 m². Obě tyto požadované výměry jsou několikanásobně vyšší, než jaké poskytovala Schulzova budova (v jejím případě se hovořilo o 9000 m²) – a to měla nová stavba sloužit pouze jednomu oddělení, kdežto Schulzova budova do této chvíle pojímala oddělení několik. Přírodovědecká alternativa měla pojmout oddělení botanické, geologicko-paleontologické, mineralogické a zoologické, historická alternativa pak oddělení divadelní, historicko-archeologické, numismatické, prehistoricko-archeologické a archiv. Byl specifikován počet, výměry a případně výška místností (5–8, případně až 11 m) potřebných pro jednotlivá oddělení s poznámkou, že je třeba počítat i s určitou rezervou.⁹⁹ Po soutěžících nebylo však žádáno detailně řešit vnitřní uspořádání.

Zadání Zemského úřadu vytvořit alternativu přírodovědeckou i alternativu historickou bylo v rozporu s dosavadními debatami, které počítaly s novostavbou přírodovědeckého muzea, a setkalo se s velkou nelibostí přednostů přírodovědeckých oddělení. V této nově nastalé

---

⁹⁷ HRUŠKA 1937/1938, 120.

⁹⁸ Architekt SIA XXXVII 1938, 93.

⁹⁹ ANM, fond RNM, karta 248, Podmínky ideové soutěže regulační a zastavovací pro území býv. donucovací pracovny v Praze IV. a jejího nejbližšího okolí.

situaci, kdy už se hovořilo o zcela konkrétní lokalitě se specifickou charakteristikou, bylo ale pravděpodobně vhodné prověřit obě alternativy.

Porota soutěže byla obsazena pěti přísedícími zemského výboru,¹⁰⁰ šest míst zaujímali vládní komisaři a radové,¹⁰¹ za kancelář prezidenta republiky se poroty účastnili rada Karel Strnad a architekt Pavel Janák, který mimo jiné na Hradčanech v letech 1927–1937 navrhoval pro účely ministerstva zahraničních věcí rekonstrukci a přístavbu Černínského paláce, a také nové terénní úpravy Loretánského náměstí.¹⁰² Inženýrskou komoru zastupoval architekt Jan Zázvorka, po jednom zástupci v porotě vyslal stavební úřad hlavního města Prahy, státní památkový úřad, ústředí architektů při syndikátu výtvarníků.¹⁰³ Přizváni byli také architekti Antonín Ausobský, profesor na ČVUT, a Bohumír Kozák (který byl také členem Klubu Za starou Prahu, a zabýval se i stavebními úpravami okolí Pražského hradu¹⁰⁴). Vlastní Národní muzeum reprezentoval v porotě vrchní muzejní rada Antonín Zemek.¹⁰⁵

Zadání soutěže neuniklo kritice. Vyjádřil se k němu později i Emanuel Hruška ve zmíněném článku v časopise Stavba XIV, kde uvádí, že soutěžní podmínky neobsahovaly exaktní podklady, jako plány sousedních budov, terénové profily nebo správné výškové kóty.¹⁰⁶

2.3. Výsledek soutěže

K 1. říjnu 1937 se sešlo 28 soutěžních návrhů. Jejich náležitosti byly dány k posouzení porotou, projekty nevyhovující podmínkám měly být v I. kole vyřazeny a v II. kole „nejzdařilejší umělecky cenné a podmínkám vyhovující projekty“ oceněny, případně zakoupeny do majetku země České.¹⁰⁷

V Archivu Národního muzea se dochovalo z osmadvaceti zúčastněných návrhů jedenáct, jeden v archivu nenalezený byl publikován v časopise Stavba XIV a Architekt SIA XXXVII. Dle soutěžních podmínek měly také být po skončení soutěže návrhy zemským úřadem po dobu minimálně osmi dnů vystaveny a ty neoceněné, respektive nezakoupené vráceny

---

¹⁰⁰ E. Hlavatý, J. Kubista, V. Ksandr, O. Kypr, A. Füssl.

¹⁰¹ F. Našinec, K. Krčma, C. Purkyně, A. Morávek, L. Dlabač, L. Janík.

¹⁰² HAVLOVÁ/NOLL/SVOBODA 2000, 39.

¹⁰³ Pražský stavební úřad zastupoval A. Nový, památkový úřad J. Šebek a ústředí architektů při syndikátu výtvarníků J. Šlégl.

¹⁰⁴ Na toto téma napsal například článek vyšlý ve Stavbě XII 1934/1935, 126.

¹⁰⁵ ANM, fond RNM, karton 248, Podmínky ideové soutěže regulační a zastavovací pro území býv. donucovací pracovny v Praze IV. a jejího nejbližšího okolí.

¹⁰⁶ HRUŠKA 1937/1938, 120.

¹⁰⁷ ANM, fond RNM, karton 248, Podmínky ideové soutěže regulační a zastavovací pro území býv. donucovací pracovny v Praze IV. a jejího nejbližšího okolí.

autorům. Patrně se tak nestalo u všech, jelikož byly nalezeny i takovéto návrhy, existuje ale možnost, že některé si jejich autoři vyzvedli.

Soutěž byla vypsána jako anonymní, každý návrh tedy byl označen specifickým heslem, a ke každému pak měla být přiložena zapečetěná obálka spojující jméno a adresu autora s příslušným heslem. Ne všechny obálky se však podařilo nalézt, a pokud neexistuje ani zmínka spojující konkrétní hesla se jmény autorů například v periodiku, takové soutěžní návrhy pak bohužel zůstávají neidentifikovány.

Porota v prvním kole přímo vyřadila z různých důvodů deset z osmadvaceti soutěžních návrhů. Často negativně hodnotila nevhodnou regulaci komunikačních poměrů v Loretánské ulici, velké převýšení plánovaných budov ovlivňující celkový vzhled oblasti, nepřehlednost dispozice muzejní budovy, nebo vůbec celkovou schematičnost návrhu.¹⁰⁸ Mezi vyřazenými byly například návrhy „Zachování konfigurace“ Vlastislava Hofmana a „T“ Jana Janečka.

Po druhém kole se porota rozhodla neudělit ceny tak, jak byly vypsány. Nakonec nebyla udělena I., II. ani III. cena a odměny byly rozděleny následovně. Čtyři návrhy byly oceněny shodně 7000 korunami, a to v pořadí: 1. návrh „SŠ“ Václava Slavíka a Jaroslava Šandy, 2. návrh „500“ Ferdinanda Balcárka a Karla Koppa, 3. návrh „XX“ (černé) Václava Jetela, a 4. návrh „B“ Pavla Smetany.¹⁰⁹ Mezi další tři návrhy byly rozděleny odměny po 3000 korunách: návrh „1903“ Františka Čermáka a Gustava Paula, návrh „XX“ (červené) Josefa Chochola a Richarda Podzemného a návrh „H“ (žluté) Kamila Roškota. Odměnu ve výši 2000 korun získal za návrh „RI“ architekt Tryzna, a dále byly navrženy k zakoupení návrhy „M 22“ Václava Hilského a Karla Koželky a „K E“ architektů Karla Domanského a Evžena Voskobojsnikova.^{110,111}

Porota s přihlédnutím k celkovému výsledku soutěže a k jejímu ideovému charakteru považovala úroveň *zvláště některých prací i při obtížném řešení za uspokojivou*. Pozemek bývalé donucovací pracovny shledala porota za vhodný k postavení veřejné budovy, rozhodně spíše než jeho *„přenechání parcelaci a náhodnému zastavění, které by vyplynulo ze soukromovlastnických zájmů.“*¹¹² Zdá se, že se zachováním domu bývalé donucovací pracovny se tedy možná v podstatě nepočítalo. Nová budova může podle poroty být budovou

---

¹⁰⁸ ANM, fond RNM, karton 248, *V prvním kole byly vyloučeny tyto návrhy, nedatováno.*

¹⁰⁹ Architekt SIA XXXVII 1938, 93.

¹¹⁰ ANM, fond RNM, karton 248, *Oceněné návrhy, nedatováno.*

¹¹¹ Návrhy „B“, „XX“ (červené) a „K E“ nebyly nalezeny.

¹¹² HRUŠKA 1937/1938, 122.

muzejní, a to „z důvodů ideových a účelových nejlépe pro sbírky historické“. Na tom se shodovali i někteří zúčastnění architekti, jejichž prohlášení byla přetištěna v časopisech Stavba a Architekt SIA. (viz strana 42) Zjištěno bylo ale také, že celková plocha požadovaná muzeem a stanovená podmínkami soutěže pro nové budovy vedla projektanty buď k přílišnému výškovému, nebo naopak plošnému zastavění pozemku, a tudíž že by měl být stavební program přehodnocen a nejlépe zmenšen; i porotou nejlépe hodnocené návrhy byly kritizovány pro příliš převýšené budovy, zejména při dálkovém pohledu.¹¹³

Ve vyhodnocování je možné sledovat i určitou nekonzistentnost. Při zdůvodnění vyřazení deseti návrhů v prvním kole je několikrát opakováno, že není žádoucí přímé navázání křídel na Loretu, a bourání domu vojenského soudu čp. 214 je hodnoceno jako těžko proveditelné a odporující podmínkám.¹¹⁴ Zároveň však jeden z nejlépe oceněných návrhů „500“ nejen spojuje novostavbu s Loretou úzkým křídlem s průchodem v přízemí, ale v jedné variantě i rozšiřuje zelené plochy do míst vzniklých zbouráním právě budovy vojenského soudu. Návrhů bourajících tyto budovy v čp. 214 je mezi oceněnými a odměněnými projekty řada, konkrétně „H“ (žluté) a „1903“ (jeho autoři Gustav Paul a František Čermák považují vojenský soud za hmotově konkurující *křehké* Loretě, i proto by bylo podle nich vhodné jej odstranit¹¹⁵), v jedné své variantě také „RI“. Jedna z variant návrhu „M 22“ navrženého k zakoupení bourá nejen čp. 214, ale i celý bývalý voršilský klášter.

Veřejná výstava soutěžních návrhů proběhla ve vánočním týdnu na sklonku roku 1937.¹¹⁶

2.3.1. Charakteristika soutěžních návrhů

Škála řešení je i u pouhé části soutěžních projektů, která je k dispozici, relativně široká. Základem pro všechny je likvidace celého objektu bývalé donucovací pracovny. Přestože po soutěžících nebylo požadováno rozvržení interiérů, pro autory návrhů patrně nebylo možné jejich řešení zcela oddělit od celkového architektonického řešení budovy, a tak jej minimálně orientačně, ale častěji zcela konkrétně naznačují. Forma s funkcí budovy tak pro řadu z nich byla zřejmě neoddělitelně propojena. Nalezené návrhy pracují s moderním výrazem staveb, ale zároveň se různým způsobem pokoušejí vyrovnat se vstupní situaci, která je složitá v mnoha ohledech.

---

¹¹³ HRUŠKA 1937/1938, 122.

¹¹⁴ ANM, fond RNM, karton 248, *V prvním kole byly vyloučeny tyto návrhy*, nedatováno.

¹¹⁵ HRUŠKA 1937/1938, 124.

¹¹⁶ KLÁŠTERSKÝ 1938, 4.

Emanuel Hruška ve svém článku vysvětluje svou představu dvou principiálních způsobů nového zastavění pozemku v příložených náčrtcích.¹¹⁷ Jeden tento způsob ponechává uzavřený průhled z Loretánské ulice směrem k Černínskému paláci a komponuje osu novostavbu na průčelí paláce, druhý pak otevírá Loretánskou, větší masa budovy ustupuje do prostoru mezi Loreťou a ulicí U kasáren, a částečně uvolňuje průhled na palác. [3] Naložení s pohledy na Černínský palác, nebo i na jižní a východní fasádu Lorety, je jedním několika bodů, k nimž dvanáct soutěžních návrhů muselo zaujmout postoj. Dalším problémem, k němuž se návrhy stavějí různým způsobem, je zachování, resp. zbourání Černínského domu čp. 102 do Loretánského náměstí a k němu přiléhajících drobnějších staveb, případně i zapojení dalších okolních staveb, jak již bylo zmíněno: Některé návrhy pracují i s objekty vojenského soudu čp. 214, nebo i přilehlého bývalého voršilského kláštera. V závislosti na tomto řešení pak některé návrhy vytvářejí nové komunikace či plochy zeleně.

Autoři všech dvanácti návrhů více či méně počítají se zachováním rozšířeného prostranstvím vzniklého v Loretánské ulici při ústí ulice U kasáren. Na rozšíření ulice U kasáren se opět shodují téměř všechny návrhy, přístupy k uliční čáře Loretánské se však liší. S tím souvisí i určitý „typ půdorysného uspořádání“, který autoři volí: Jedna část návrhů pracuje s více blokovým půdorysem a případně s uzavřenými dvory, druhá část spíše s „hřebínkovým typem“ půdorysu, kombinujícím křížové postavení křídel a vytvářejícím otevřené dvory. Můžeme tedy na základě řešení vytvořit dvě pomyslné skupiny návrhů.

Reprezentantem blokového zastavění pozemku je například návrh s heslem „77“ **Ferdinanda Fencla**. [4–5] Tento projekt odstraňuje z pozemku všechny budovy včetně Černínského domu, ale i vojenského soudu čp. 214, a podél Loretánské a ulice U kasáren staví objekt na půdorysu písmene L. Budova uzavírá podélnými a příčnými křídly čtyři obdélné dvory, které jsou však nad úroveň přízemí zastřešeny a v přízemí tak v nich vzniká prostor pro expozice s horním osvětlením. Alespoň částečně se zastřešené vnitřní dvory z důvodu využití vhodného horního osvětlení expozic objevují ve velké části dostupných soutěžních návrhů (pokud je toto řešení z projektu patrné). Byť se hlasy upřednostňující tento typ osvětlení objevily již před započítáním stavby Schulzovy budovy, tehdy již do plánů zahrnuto nebylo a její dvory zůstaly otevřené.¹¹⁸

Budova je oproti původní hranici pozemku ustoupená více k severu, čímž výrazně rozšiřuje Loretánskou – místy až na dvojnásobek původní šířky. Masa budovy však brání otevření

¹¹⁷ HRUŠKA 1937/1938, 120.

¹¹⁸ Až do dnešních dní, kdy při probíhající rekonstrukci má dvory překryt zastřešením.

průhledu směrem z Hradčanského náměstí na Černínský palác. Severní fasádou se obrací do téměř uzavřeného zeleného prostranství mezi muzeem a Loretou, blíže necharakterizovaná zelená plocha se rozšiřuje i na pozemek uprázdněný po vojenském soudu čp. 214.

Jedná se o dvojici jednoduchých kubických objemů, kdy z jednolitě patrové horizontální podnože vystupuje vertikální hmota severního křídla, ještě o tři patra vyšší. Do podnože jsou umístěny především expozice, depozitářům a pracovním slouží suterén a vyšší patra severního křídla. Při pohledu z Loretánské ulice a Loretánského náměstí se tato převýšená část budovy dostává do druhého plánu a snaží se tak nezastiňovat svým měřítkem blízké budovy. Plocha severní však fasády výrazněji vystupuje nad úroveň zástavby při pohledu ze vzdálenějších bodů – jako z hradebního okruhu. [6] Fasáda je zde pravděpodobně pojednána keramickými nebo kamennými deskami, pásovými okny. Pro stavby Ferdinanda Fencla je takovýto minimalismus výtvarných prostředků, omezených v podstatě jen na holou zeď s opakujícími se okenními otvory, charakteristický, jak píše Rostislav Švácha.¹¹⁹

Klasicky bloková je stavba navržená pravděpodobně¹²⁰ architektem **Miroslavem Tryznou** s heslem „RI“.¹²¹ Při prvním pohledu pouze na půdorysy obou variant je zde možné vidět určitou podobu s půdorysem Schulzovy budovy muzea; jde o solitérní stavbu s tradiční uzavřenou symetrickou dispozicí, kde čtyři uliční křídla spolu se středním vnitřním křídlem tvoří dva stejné vnitřní dvory (ty jsou zde nad úroveň přízemí kryté a nachází se zde lapidárium). Zde však pochopitelně podobnost se stavbou na Václavském náměstí končí. Budova je umístěna do prostoru mezi Loretou a ulicí U kasáren, k níž přiléhá, a její jižní fasáda do Loretánské ulice je prodloužením linie tvořené fasádami sousedních paláců po severní straně Loretánské, Martinického a Toskánského. Hlavní vstup se nalézá ve střední části jižního průčelí, předsazený před fasádu, a obrací se do širokého zeleného pásu, který vyplňuje prostranství mezi budovou a Loretánskou ulicí zhruba po původní uliční čaru; vlastní vozovka se tak rozšiřuje jen nepatrně, ovšem volný prostor mezi severní a jižní frontou domů se otevírá na několikanásobný. Budova je tak částečně skryta za Loretou, jíž ale výrazně hmotově konkuruje. Od tohoto bodu se dvě varianty projektu liší.

První alternativa [7] nepočítá s Černínským domem, boří jej a zeď protahuje až po úroveň jeho fasády k Loretánskému náměstí. Tvoří tak v jihovýchodním rohu náměstí zcela nové volné prostranství a obnažuje východní průčelí Lorety, a také zcela otvírá průhled

---

¹¹⁹ ŠVÁCHA 1985, 383.

¹²⁰ V archivních materiálech pouze příjmení „Tryzna“.

¹²¹ ANM, fond RNM, karton 248, Oceněné návrhy, nedatovaný dokument.

Loretánskou ulicí směrem od Hradčanského náměstí až na Černínský palác. [8] Tento návrh také navrhuje zbořit budovu čp. 214 a nejnižnější budovu bývalého voršilského kláštera, díky čemuž může podél severní fasády Lorety prorazit novou ulici, kolmou na ulici U kasáren, do níž ústí. Areál kláštera je v této variantě uzavřen ze západu novostavbou, která se však již v konkrétnějších plánech a půdorysech blíže neobjevuje.

Druhá varianta se neliší situací novostavby, ale na rozdíl od první varianty zachovává Černínský dům, který může jak částečně zastínit pohled na Černínský palác od Hradu, tak také novou muzejní budovu při pohledu z Loretánského náměstí, a náměstí tak zůstává ve stavu bližším původnímu – byť novostavba nad Černínským domem by jasně vyčnívala. Hlavním možným pohledem na novou muzejní budovu se tak stává ten z Loretánské ulice. Novostavba je oproti první variantě pouze zkrácena o rizalit severní fasády. Zde patrně vytváří podél severní fasády slepou ulici zakončenou u východní fasády Lorety. Díky zkrácení plánované novostavby se ulice vměstná mezi ni a klášter, bez nutnosti bourat část budovy. Zachován je také objekt vojenského soudu čp. 214.

Pohledy na průčelí nám ukazují solitérní třípatrovou budovu jevící se jako mohutný kvádr vyrůstající z přízemí pojatého jako sokl. Fasády jsou rytmizované plastickými vertikálními pásy procházejícími od římsy prvního patra až po třetí patro, které oddělují jednotlivé okenní otvory a dodávají stavbě určitou monumentalitu. Toto vertikální plastické členění fasády může připomínat pojednání východní fasády Černínského paláce. Budova posledním patrem převyšuje Loretu a výrazně se uplatňuje i při pohledu z pevnostního okruhu. Budova se v dílčích aspektech tak snaží navazovat na prostředí, jako celek v něm působí ale poněkud hmotově předimenzovaná, a na druhou stranu také otevírá průhled od Hradčanského náměstí na další dominantní stavbu, zmíněný Černínský palác. [9]

Z půdorysů vyplývá blokové řešení například i u projektu označeného **žlutým písmenem „H“**. [10] Bohužel pro získání úplného dojmu z projektu se nepodařilo nalézt perspektivní pohledy ani řezy, další detaily řešení tak nejsou patrné; nemůžeme soudit nic o hmotě budovy nad terénem nebo o jejím výrazu. Autor, v tomto případě **Kamil Roškot**, vynikající Kotěrvův žák,¹²² obdobně jako Fencel s projektem s heslem „77“ navrhuje zboření jak domu čp. 102, tak čp. 214. V zásadě jde o obdélnou budovu, kde čtyři obvodová a jedno příčné křídlo uzavírají dva různé rozsáhlé dvory, východní dvůr osazuje zhruba pětiny velikosti západního. Západní křídlo je patrně v úrovni terénu přerušené průchodem do většího dvora. Příčné křídlo

---

¹²² ŠVÁCHA 1985, 247.

vystupuje z mezí pravidelného obdélníku na jeho jižním konci objektem schodiště a na severní straně pracovnami. Podobně jako v případě varianty návrhu s heslem „RI“ je budova situována do východní poloviny pozemku při ulici U kasáren, přičemž zbylé prostranství víceméně dosahující hranic původního areálu pojednává novou parkovou úpravou s různými terénními úrovněmi. Tím otevírá pohled na východní průčelí Lorety, průchodem mezi pozemkem kláštera a budovou muzea také umožňuje průhled na východní fasádu Lorety z ulice U kasáren. K parku je připojeno i území získané zbořením vojenského soudu čp. 214, čímž opět „uvolňuje“ Loretu ze všech stran. Jedinou překážkou v přímém průhledu směrem od Hradu na Černínský palác je vyčnívající objekt schodiště, který při ústí ulice U kasáren do Loretánské vytváří určité polouzavřené zákoutí.

Jakýmsi propojením blokového a křížového řešení je návrh s heslem „500“ autorů **Ferdinanda Balcárka a Karla Koppa**, který byl druhým ze čtyř porotou nejvýše oceněných soutěžních projektů.¹²³ Obě varianty návrhu „500“ demolují Černínský dům čp. 102 a vyplňují velkou plochu pozemku zástavbou, menší prostor, zato však promyšlený a uzavřený do několika intimních prostranství, zaujímá zeleň.

Alternativa přírodovědecká [11] navrhuje postavit v severovýchodní části pozemku obdélnou budovu uzavřené čtyřkřídlé dispozice se středním krytým dvorem, jejíž východní fasáda přiléhá k ulici U kasáren, kde jí po celé její délce předstupuje podloubí kopírující hranu původní uliční fronty, a jižní pokračuje v linii Martinického a Toskánského paláce, podobně jako to činí návrh „RI“. Tato budova tvoří hlavní hmotu celé stavby. Její čtyři křídla jsou většinou jednotraktová, patrně vhodná pro využití jako výstavní prostory. Při jižním okraji vymezeného pozemku se rovnoběžně s ní připojuje úzká podlouhlá dvou až třítraktová budova pracoven protáhlá podél Loretánské ulice, do níž se obrací úsekem nízkého podloubí, a ulici rozšiřuje. Obě budovy jsou dvoupatrové. Zakončení valbovou střechou, které vytváří také prostor v podkroví možný využít jako další plochy depozitáře,¹²⁴ je patrnou snahou o návaznost na kontext místa.

Kolmo k podlouhlé budově pracoven se váží tři úzká křídla, z nichž jedno (nižší, pouze patrové) ji spojuje s jižní zdí Lorety, a dvě ji komunikačně propojují s obdélnou budovou v severní části pozemku. Tato tři křídla jsou na úrovni terénu otevřená, díky nimž je okolí nového areálu provázáno s jeho soustavou vnitřních dvorů, uzavřených mezi jednotlivými

¹²³ Architekt SIA XXXVII, 93.

¹²⁴ Umístování depozitářů do horních pater by se z dnešního pohledu mohlo jevit jako nevhodné pro velkou váhu uložených exponátů a úložného mobiliáře, a tedy vysoké zatížení konstrukce stropu.

křídly novostavby, jižní a východní fasádou Lorety a západní stranou bývalého voršilského kláštera (zbořena je budova čp. 214 a ke klášteru kolmo navázána dvě nová křídla, konkrétněji nerozpracována). Loreta je tak odkryta pro pohled na východní fasádu pouze z nově vzniklého dvora, nikoliv pak z ulice; novostavba svou částí přiléhá až k její jižní fasádě (jako to činí i zde zbořený Černínský dům), připojené křídlo je však lehce ustoupené od původní hrany fasády Černínského domu do dvora, snížené a průchodem v přízemí odlehčené, díky čemuž spíš dává Loretě vyniknout na místo toho, aby jí zastiňovalo. Do muzea se vstupuje z uzavřeného prostoru nejmenšího vnitřního dvora v místě spojení budovy pracoven s velkou budovou výstavní. Jako vstupní průčelí je koncipován kout u nároží Loretánské a ulice U kasáren. [12]

Historická alternativa [13] se, jako ostatně ve většině návrhů, příliš neliší od přírodovědecké. Navyšuje se kapacita budovy pracoven, která se částečně mění v lapidárium, stejně tak se rozšiřuje příčné křídlo táhnoucí se mezi touto budovou a Loretou, a přidává navíc další menší křídlo propojující novostavbu s východní fasádou Lorety. Autorská dvojice Ferdinand Balcárek a Karel Kopp ve svém návrhu vytvořila nové veřejné prostory, částečně skryté do centrální části celého bloku mezi stavbami. Budovy nového muzea mají moderní výraz, ale snaží se nenápadně začlenit do hradčanského panoramatu a navázat na okolní zástavbu valbovými střechami a nepřiliš převýšenými, maximálně dvoupatrovými stavbami, jejichž struktura uspořádání je v rámci pozemku hodně členitá, podobně jako tomu je u bývalé donucovací pracovny. [14]

Podobnou „kombinací“ typů půdorysného řešení jako návrh „500“ může být i porotou nejvíce ceněný návrh „SŠ“ od **Václava Slavíka a Jaroslava Šandy**.¹²⁵ [15] Podobnost s návrhem Balcárkovým a Koppovým je zde také v založení dispozičního rozvrhu na vnitřním provozu budovy, ale zároveň koncipováním stavby pro zcela pro konkrétní hradčanskou situaci a s ohledem i na vnější prostor. Zastavěna je také poměrně velká část plochy pozemku.

I když se dá projekt v některých ohledech srovnávat s předchozím návrhem „500“, výsledek působí odlišně. Základem objektu je vyšší hmota tvaru T (orientovaná východo-západně) umístěná do severovýchodní části pozemku, která zahrnuje výstavní sály a k níž se po obvodu připojují dva nižší objekty, převážně provozní náplně. Jeden obdélný v její ose směrem do ulice U kasáren, a druhý do tvaru obráceného L podél Loretánské ulice, která tak uzavírá vnitřní zastřešený dvůr. Převýšená hmota se tak při bližších pohledech dostává do druhého

---

¹²⁵ Nenalezen v archivu, ale publikován v: Stavba XIV a Architekt SIA XXXVII.

plánu (podobně odsunul vyšší část budovy do vnitřní části pozemku Ferdinand Fencel). Dvě nižší křídla tvaru L nahrazují Černínský dům a vstupují v jeho místě na Loretánské náměstí. Budova se touto svou částí dostává do těsné blízkosti Lorety a uzavírá ji tak před novými pohledy, podle vyjádření poroty se snaží respektovat její měřítko.¹²⁶ Při pohledu z Loretánského náměstí hmoty gradují od nižších k vyšším. V dálkových pohledech více vynikne, že celek novostavby je poměrně mohutný. Osvětlení budovy, tvořené skladbou gradujících pravoúhlých objemů, zajišťují pásová okna.

Návrh „XX“ (**černá**) vyloženě spojuje dispozici uzavřenou a otevřenou v jednom objektu. Část s uzavřeným dvorem přiléhá k Loretánské ulici a náměstí, kde nahrazuje Černínský dům, a do ní se včleňuje budova se třemi křídly tvořícími dvory otevřené (směřující k bývalému klášteru). [16] Tato situace je opět dána jak provozem, tak charakterem okolí. Budova s uzavřeným dvorem slouží pracovním, do východní části objektu s otevřenými dvory jsou umístěny síně výstavních sálů. Do jednotlivých dvorů vstupuje zeleň. Oproti původní fasádní frontě do náměstí je budova lehce ustoupena do pozadí, aby dala vyniknout hlavnímu průčelí Lorety, ale neobnažila její objekt pro další, nezamýšlené pohledy na jižní nebo východní fasádu. Hmoty budovy s výstavními sály úmyslně neumožňuje ani průhled ze směru od Hradčanského náměstí na Černínský palác, čímž – jak se vyjadřuje autor návrhu **Václav Jetel** – „zachován jest charakter přilehlého historického území s lomenými komunikacemi, kde pohled naráží a náhle v jednom bodě rozevře se do volného prostoru s dominující budovou.“¹²⁷ Zároveň odmítal respektování historických míst jako *opakování jejich historické architektury*, jím navrhovaná stavba má proto také vzhled zcela soudobý; dobře si přitom uvědomuje situaci, do níž vstupuje. [17]

Budovu pracující čistě s otevřenými dvory představuje například návrh „1903“ zhotovený **Františkem Čermákem a Gustavem Paulem**. Situací stavby v rámci pozemku může připomínat návrh „77“, namísto uzavřených středních dvorů jsou zde však všechny otevřené. Objekt má tvar písmene L, s vykrojeným koutem v místě styku ulic Loretánské a U kasáren. Dvě podélná křídla jsou rovnoběžná s těmito komunikacemi. Křídlo souběžné s ulicí U kasáren navazuje na objekt bývalého kláštera. Z podélných křídel vybíhají směrem do ulic kolmá křídla (čtyři směřují na jih do Loretánské, dvě na východ), která tak tvoří zmíněné otevřené dvory. Dvůr otevřený do ulice U kasáren je zastřešen. Střední dvůr do Loretánské

---

¹²⁶ HRUŠKA 1937/1938, 122.

¹²⁷ Architekt SIA XXXVII 1938, 97.

ulice slouží jako „malé vstupní náměstí,“¹²⁸ dvě křídla jej uzavírající jsou oproti souběžným křídům zkrácena. Nejzápadnější z těchto příčných křídel uzavírá frontu Loretánského náměstí zhruba v místech Černínského domu. Hlavní podélné křídlo souběžné s Loretánskou ulicí má pak tvořit v přízemí „volnou otevřenou či zasklenou arkádu, téměř úplně prostorové spojení všech sadových částí uvnitř celého bloku.“¹²⁹ Toto křídlo také převyšuje ostatní části budovy, jediné dosahuje výšky třetího patra. Východní část muzea a hlavní podélné křídlo jsou věnovány výstavním prostorům, zatímco pracovny se nacházejí ve třech příčných křídlech kolmých na Loretánskou ulici. Křídlo pracoven má být provozně odděleno díky zvláštnímu vchodu z náměstí a také vlastním schodištěm.¹³⁰ Architektonické ztvárnění novostavby používá důsledně oprostěné funkcionalistické tvarosloví – ploché střechy, kubické pravoúhlé objemy, pásová okna. [18]

Návrh mírně rozšiřuje jak ulici Loretánskou, tak U kasáren. Mimo to se ale pokouší i o rozsáhlejší přetvoření přilehlých komunikací přesahující hranice pozemku. Na rozdíl třeba od přístupu autora návrhu „XX“ Václava Jetela, který se snaží zachovat co nejvíce charakter rostlého města s *lomenými* ulicemi, se Čermák s Paulem spíše pokoušejí zde načrtnout „narovnaní“ těchto ulic a vytvoření nových os. V prostoru mezi novostavbou a Loretou vybíhá patrně pouze pěší cesta, spojující náměstí s východním křídlem muzea, u nějž končí. Rovnoběžně s ní a s Loretánskou pak zakládají novou cestu mezi severovýchodním cípem Loretánského náměstí a ulicí U kasáren, jejíž vznik umožní zbourání vojenského soudu v čp. 214 a části bývalého kláštera. Zrušena je pak i dnešní Kapucínská ulice a o několik metrů východněji jí nahrazuje nová osa, která propojuje Nový svět téměř přímo s hlavním vstupem v podélném křídle muzea. Vše je zasazeno do zeleně – po zbourání vojenského soudu vzniká možnost „sceliti velký sadový komplex v pokračování Jeleního příkopu a převést jej vnitřkem uvolněného bloku až k Loretánské ulici“.¹³¹ V druhé variantě tohoto plánu je ještě spojnice Loretánského náměstí a ulice U kasáren podstatně rozšířena, a navíc protažena skrz budovy zadního traktu Martinického paláce a část domu Václava z Radče přímo až na Hradčanské náměstí. [19]

Nejradikálnější řešení pravidelného „hřebínkového typu“ půdorysného řešení představuje návrh označený heslem „M 22“. Architekti **Václav Hilský a Karel Koželka** ve dvou

---

¹²⁸ HRUŠKA 1937/1938, 124.

¹²⁹ HRUŠKA 1937/1938, 124.

¹³⁰ HRUŠKA 1937/1938, 124.

¹³¹ HRUŠKA 1937/1938, 124.

variantách projektu pracují nejen s areálem bývalé donucovací pracovny, ale zapojují do svého řešení celý blok, podobně jako například předchozí zmíněný projekt „1903“.

Alternativa znázorňující přírodovědecké muzeum umísťuje hlavní budovu novostavby v jižní části pozemku, kde souvisle vyplňuje prostor mezi Loretánským náměstím a ulicí U kasáren. Stavba má jednoznačnou strukturu; její třípatrové střední podélné křídlo je rovnoběžné s Loretánskou, k němu se váže pět křížových křídel navzájem totožných, rovněž o třech patrech, která mezi sebou tvoří dvory otevřené jak do Loretánské ulice, tak do severní části pozemku. Zapojen do provozu muzea je i z větší části zachovaný Černínský dům čp. 102 (zachováno bylo jeho hlavní křídlo podél náměstí, drobnější domy k němu přiléhající ze dvora byly zbořeny), s novostavbou je provázán spojovacími rampami v nižším prodloužení podélného křídla; mezi západním příčným křídlem a Černínským domem tak může vzniknout ještě další dvůr jak na severní i tak i na jižní stranu. [20] Všechny dvory slouží k osvětlení rozlehlého suterénního podlaží s depozitáři a pracovny denním světlem pomocí stropních světlíků. Stavební čára tvořená fasádami jižních příčných křídel ustupuje za rovinu jižní fasády Černínského domu, Loretánskou ulici tak podstatně rozšiřuje. Vyšší patra příčných křídel stojí předsazená na sloupech. V přízemí prostředního příčného křídla se nachází vstupní vestibul, jinak jsou jižní příčná křídla koncipována jako podélný třítrakt a jsou určena pracovnám a depozitářům. Severní křídla jsou pojata jako podélné dvojtrakty a slouží výstavním sálům; tato příčná křídla nemají v úrovni přízemí sloupy, ale objem přízemí je oproti hmotě budovy nad ním mírně ustoupen, podnož budovy je tak odlehčena. Výstavní prostory jsou i v polovině středního podélného křídla, druhou polovinu tvoří kuloáry. Pro výstavní účely je také využit upravený interiér Černínského domu. Vnitřní uspořádání budovy se projevuje i na fasádě: uliční jižní křídla pracoven mají samostatná obdélná okna, zbytek budovy s výstavními sály má okna pásová, směřující do zahrady. [21] Celá budova má jednotnou výšku, je ukončena plochou střechou. Příliš nepřevyšuje okolní zástavbu, ale zároveň ani zcela neotevívá pohledy na východní fasádu Lorety z náměstí a na Černínský palác od Hradu. Součástí areálu je ještě další budova, která je zobrazena pouze v celkových plánech, a to v místech zbořeného domu čp. 214, podél Kapucínské ulice. Schematické nákresy zobrazují jednoduchou podélnou stavbu, formálně podobnou hlavní budově, jejíž využití není specifikováno.

Druhá varianta určená historickému muzeu spíše hledá možnosti, jak navýšit kapacitu a rozšířit variantu první, než aby přicházela se zcela novou koncepcí – stejně jako u variantních řešení u ostatních návrhů. Základem je stejná třípatrová stavba se středním křídlem a řadou

stejných křížových křídel tvořících otevřené dvory, za účelem navýšení plochy muzea je však v této variantě zbořen celý Černínský dům a na jeho místě je budova prodloužena o šesté příčné křídlo. Rozšíření je pod úrovní terénu i suterén. Nad terénem se kapacita budovy mírně zvyšuje o ustoupené čtvrté patro, vybudované nad částí středního křídla a čtyř severních příčných křídlech. [22] Hlavní vstup je umístěn do prostoru prostředního dvora při Loretánské ulici, dvůr je nad úrovní přízemí krytý. Jako součást řešení návrh v celkové situaci a perspektivách ukazuje ještě další budovy, umístěné mimo prostor pozemku bývalé donucovací pracovny. Naznačena je zde možnost zboření nejen čp. 214 a přilehlých objektů, ale i celého komplexu bývalého kláštera s kostelem sv. Jana Nepomuckého. Ulice U kasáren a Kapucínská jsou rozšířeny a napříměny a celý blok vyrovnán do obdélného tvaru. V severovýchodní části bloku je pak načrtnuta kubická budova hřebínkového půdorysu s nižším podélným křídlem rovnoběžným s ulicí U kasáren a čtyřmi vyššími příčnými křídly, v jejichž osách podél Kapucínské ulice stojí ještě čtyři menší solitérní objekty. Prostory mezi stavbami vyplňuje zahrada.

Určitým protipólem k přístupu architektů Hilského a Koželky může být projekt s heslem „**Zachování konfigurace**“ předložený **Vlastislavem Hofmanem**. Jednotlivé části budovy jsou uskupeny kolem sestavy tří propojených vnitřních dvorů. [23] Hlavní částí objektu je budova výstavních sálů v severovýchodním rohu pozemku při hranici s pozemkem bývalého kláštera a ulici U kasáren, která stojí na půdorysu písmene U. Tři křídla budovy svírají dvůr otevírající se směrem k Loretánskému náměstí (není jasné, zda je či není zastřešený), který ústí z boku do většího nádvoří se zelení, rozevřeného nezvykle do Loretánské ulice zhruba proti domu čp. 103. K tomuto nádvoří ze západu přiléhá sestava menších budov pracoven, vklíněných mezi něj a zachovaný Černínský dům čp. 102 na Loretánském náměstí. Průchodem je nádvoří spojeno ještě s menším dvorem nepravidelného půdorysu, který je uzavřen mezi fasádou jižního křídla výstavní budovy a Loretánskou, a ze všech zbývajících stran jej ohraničují další nižší objekty, sloužící také jako pracovny. Tento dvůr ústí průchodem do prostoru zákoutí při ústí ulice U kasáren do Loretánské. Objekt tak vyplňuje spolu s nádvořími prakticky celou plochu pozemku donucovací pracovny, a téměř přesně kopíruje původní uliční čáry (pouze nejjužší úsek ulice U kasáren je rozšířen).

Celek budovy tvoří sestava mnoha různých objemů různé výšky a velikosti. Největší i nejvyšší hmotou je masivní východní křídlo výstavní budovy, které se svými čtyřmi patry různé výšky tyčí nad ulicí U kasáren. Přiléhající křídla a další části budovy se stupňovitě snižují a drolí se na menší objekty, stavby lemující Loretánskou tak už svou hmotou

připomínají budovy bývalé donucovací pracovny. Přestože je zachován původní stav Loretánského náměstí i s Černínským domem, novostavba do náměstí také vstupuje a s tímto faktem počítá: Její vyšší části vystupují v zadním plánu nad Černínským domem v pravděpodobně záměrně symetricky komponované siluetě. Nejvyšší výstavní budova také výrazně vystupuje při dálkových pohledech. [24] Hofmanův návrh byl vyřazen v prvním kole soutěže, když se porotě struktura návrhu jevila jako roztržitá a nevhodná. Kritizováno jako rušivé bylo také velké převýšení budovy vůči ulici U kasáren.¹³² Zdá se, že porota byla více nakloněna provozně i výtvarně přehledněji uspořádaným návrhům.

Zmínku zaslouží také poněkud kuriózní návrh, další z vyloučených ze soutěže v prvním kole, heslo „T“. Jeho autor **Jan Janeček** byl porotou vyřazen proto, že „*přílišným členěním dvoutraktového způsobu zastavění dospěl autor k chaotickému, nepřehlednému a neúčelnému způsobu zastavění pozemku.*“¹³³ Pozitivní na projektu může být způsob, jakým architekt v situačních nákresech dává budovu do souvislosti s širším okolím, do nějž vkomponovává i plánovanou Petřínskou komunikaci, na niž ve stejném roce právě proběhla opakovaná architektonická soutěž.¹³⁴ [25] Problém tkví zejména v provozním řešení. Celý pozemek vyplňuje skutečně poněkud chaotickou stavbou, kde základem jsou dvě dlouhá křídla táhnoucí se podél uliční čáry ulic U kasáren a Loretánské. K nim se připojují dvě dlouhá křídla tvořící kříž ve středu pozemku, a na tato křížová křídla se váže ještě řada dalších kratších křídel. Vzniká tak labyrint vnitřních dvorů. Zhruba jsou dodrženy původní uliční čáry. Hlavní vstup je umístěn do Loretánské ulice v místě spojení obvodového křídla se severojižním křížovým křídlem, a je komponován na osu nového širokého schodiště, které by vzniklo rozšířením stávajícího schodiště spojujícího Loretánskou s Úvozem na úkor dvou okolních domů, a ústilo právě proti zamýšlené zatačce Petřínské komunikace.

První varianta počítá se zachováním Černínského domu na Loretánském náměstí, druhá alternativa ho sice ponechává v jeho původním objemu, ale spojuje jej s novostavbou a adaptuje pro využití muzeem. Budova je plánována jako dvou až třípatrová s obdélnými okny, ukončená valbovou střechou. [26] Uspořádání půdorysu budovy je však pro potřeby provozu skutečně pravděpodobně příliš komplikované.

---

¹³² ANM, fond RNM, karton 248, *V prvním kole byly vyloučeny tyto návrhy*, nedatováno.

¹³³ ANM, fond RNM, karton 248, *V prvním kole byly vyloučeny tyto návrhy*, nedatováno.

¹³⁴ V této soutěži v roce 1937 zvítězili spolu s Aloisem Kubíčkem Ferdinand Balcárek a Karel Kopp, autoři výše zmíněného návrhu na druhou budovu Národního muzea s heslem „500“.

2.4. Architekti návrhů

Dochované návrhy jsou obvykle založeny na funkcionalistických formách. Uvnitř funkcionalismu však došlo v druhé polovině 30. let k určité sebekritice a rozrůznění tendencí, „hledání nových cest,“ kdy někteří architekti pocítili potřebu vymezit se vůči architektuře budované podle vědeckých představ, v jejímž směru byl vůdčí názorovou osobností Karel Teige.¹³⁵ Řada bývalých členů v roce 1930 zaniklého Devětsilu v této době vstupuje do Spolku výtvarných umělců Mánes, stejně jako někteří žáci starších členů Mánesa (žáci významných osobností Josefa Gočára, Pavla Janáka, Otakara Novotného) – Mánes pro ně byl základnou úsilí o *esteticky působivou architekturu*.¹³⁶ Společné jim byly i sympatie k Le Corbusierovi, jehož koncepci „svítivého tvaru a jeho plastické krásy“, vycházející ještě ze stylu jím rozvíjeného ve 20. letech, přejímali.¹³⁷ Do pražské funkcionalistické architektury v této době (zhruba po roce 1935) také začaly pronikat neoklasicistní rysy, pro mnohé tehdy splývající s nástupem monumentálních tendencí vyjadřujících reprezentativní funkci zpravidla veřejných staveb, pro něž poskytovaly vhodné prostředky.¹³⁸ Jak píše Rostislav Švácha, u řady tvůrců, vesměs členů Mánesa, pak došlo ke „*spojení funkcionalistického formového slovníku s neoklasicistickým cítěním, které se projevovalo hlavně v kompozičním uspořádání stavby a ve smyslu pro robustnost a plnost jejího objemu*.“¹³⁹

Autoři návrhů byli však příslušníky různých generací a ve 30. letech se podíleli na rozdílných zakázkách a pohybovali se v různých kruzích. Vraťme se teď ke jménům, která jsme mezi architekty návrhů mohli zaregistrovat.

Jak zdůrazňuje článek o soutěži v Architektu SIA XXXVII, velkou část účastníků tvořili mladí architekti, v době konání soutěže třicátníci, kteří často byli teprve v začátcích své tvůrčí činnosti. Mezi tyto narozené po roce 1900 patřil například Ferdinand Fencel (1901–1983), autor například jednoho ze dvou návrhů oceněných druhou cenou na spojenou budovu technického a zemědělského muzea na Letné z roku 1935,¹⁴⁰ jenž získal první zkušenosti v ateliéru Oldřicha Tyla a zařadil se k okruhu Klubu architektů v rámci časopisu Stavba. V Praze tento autor návrhu „77“ stavěl hlavně „*velké funkcionalistické budovy*“, například

---

¹³⁵ ŠVÁCHA 1995, 437.

¹³⁶ ŠVÁCHA 1995, 414.

¹³⁷ ŠVÁCHA 1985, 411.

¹³⁸ ŠVÁCHA 1985, 448.

¹³⁹ ŠVÁCHA 1995, 451.

¹⁴⁰ BIEGEL/NOVOTNÝ 2009, 53.

zdravotní školu na Karlově náměstí.¹⁴¹ Méně realizací než Fencel má ze 30. let v Praze autor pocházející ze stejného okruhu tvůrců, Gustav Paul (1903–1974) – uvést lze například dům Ochranného svazu pivovarů na křižovatce Ječné a Lipové ulice z let 1936–1937. Od počátku 30. let často projektoval spolu se svým vrstevníkem, spolužákem z ČVUT Františkem Čermákem (1903–1998), s nímž například zvítězil v soutěži na budovu nemocnice v Motole (1936),¹⁴² a cenu získali i v této soutěži na druhou budovu Národního muzea. Další dvojicí pravidelně spolupracujících třicátníků v soutěži byli Ferdinand Balcárek (1904–1975) a Karel Kopp (1903–1956), kteří se pohybovali v okruhu Skupiny architektů SIA.¹⁴³ Vůbec nejmladšími účastníky soutěže byla dvojice Václav Hlinský a Karel Koželka, oba narození v roce 1909. Navštěvovali Uměleckoprůmyslovou školu, kde Hlinský byl žákem Novotného a Koželka Janákovým. Coby členové Levé fronty se ve třicátých letech stali členy Spolku výtvarných umělců Mánes. Tito levicově orientovaní autoři se v této době hodně zaměřovali zejména na téma malobytového domu.¹⁴⁴

K mladým členům Levé fronty, kteří vstoupili také do Mánesa, patřil i Richard Podzemný (1907–1987). Ten spolupracoval na svém návrhu do soutěže na zastavění území bývalé donucovací pracovny s heslem „XX“ (červené)¹⁴⁵ s autorem o generaci starším, Josefem Chocholem (1880–1956). Chochol patří k architektům, kteří ještě před první světovou válkou promluvili do kubismu, v roce 1923 se stal členem Devětsilu, později i užšího okruhu Stavby, zároveň byl ve 20. letech předsedou Skupiny architektů SIA.¹⁴⁶ Z Chocholových generačních druhů se do soutěže zapojil Vlastislav Hofman (1884–1964), všestranný výtvarník, který rovněž začínal kubizujícími návrhy, a později se věnoval hlavně scénické tvorbě a projektům mostů: na pražském magistrátu zastával funkci stavebního ředitele mostního odboru.¹⁴⁷ Generačně blízký spíš Chochole a Hofmanovi než architektům narozeným kolem roku 1900 byl Kamil Roškot (1886–1945), žák Jana Kotěry, který se také pohyboval v okruhu SVU Mánes.¹⁴⁸ Pro Roškota byl příznačný jeho smysl pro monumentální účín – ve 30. letech jej mohl uplatnit při realizaci královské hrobky v kryptě katedrály sv. Víta. Roškot si mohl vyzkoušet projektování novostavby do složitých poměrů historické čtvrti již při soutěži na

---

¹⁴¹ ŠVÁCHA 1995, 393.

¹⁴² ŠVÁCHA 1995, 418.

¹⁴³ ŠVÁCHA 1985, 393.

¹⁴⁴ ŠVÁCHA 1985, 414.

¹⁴⁵ Tento návrh nebyl nalezen.

¹⁴⁶ ŠVÁCHA 1985, 304.

¹⁴⁷ ŠVÁCHA 1985, 107.

¹⁴⁸ ŠVÁCHA 1985, 411.

budovu Státní galerie na Kampě (1923–1924), v níž se nakonec rozdělil o III. cenu s Pavlem Janákem.¹⁴⁹

Mezi autory návrhů nalezneme také architekty, kteří nám spolu se svou tvorbou v současné době jsou jen málo známí, počínaje pravděpodobným autorem návrhu „RI“ Miroslavem Tryznou (1897–1976) a konče například Janem Janečkem, který zpracoval návrh s označením „T“.

Z dalších význačných architektů, kteří se soutěže rovněž zúčastnili, ale jejich návrhy nebyly nalezeny, nebo se dochovaly pouze v torzálním stavu, jmenujme následující. Návrh s heslem „Q“ [27] předložil František Maria Černý (1903–1978), žák Janáka a Gočára, který je považován za příslušníka zakladatelské generace pražského funkcionalismu.¹⁵⁰ Jeho tvorba má pak ve 30. letech, kdy vstoupil do SVU Mánes, širší spektrum: od emocionálního funkcionalismu se dostává až k novoklasicismu.¹⁵¹ Ze stejného zázemí pocházel Pavel Smetana (1900–1986); autor návrhu s heslem „B“ byl rovněž žákem Janákovým i Gočárovým a členem Mánesa, který tvořil v Praze 30. let v duchu novopurismu.¹⁵² Mezi identifikovanými architekty dalších nenalezených návrhů se objevují i jména jiných žáků Josefa Gočára, jako Hubert Faulhammer, Vojtěch Moravec nebo František Lehmann. Pavel Smetana se také podílel na aktivitách Devětsilu, jehož jedním ze spoluzakladatelů byl i Karel Honzík (1900–1966), který se zapojil návrhem s heslem „8–8“. Honzík byl absolventem ČVUT, kde se stal členem uskupení zvaného „puristická čtyřka“ (se spolužáky Jaroslavem Fragnerem, Evženem Linhartem, Vítem Obrtelem). Později po rozpadu Devětsilu působil v Levé frontě a Svazu socialistických architektů.

2.5. Reakce na výsledek soutěže

Soutěži na zastavění pozemků bývalé donucovací pracovny se věnovala zmíněná periodika Stavba a Architekt SIA, několik reakcí se objevilo v denním tisku.

Výsledek soutěže nemohli na rozdíl od poroty považovat za uspokojivý odborní pracovníci Národního muzea, neboť nevyústil v okamžité přikročení ke stavbě budovy, jejíž potřeba byla pro ně stále naléhavá. Rozhořčení byli zejména pracovníci přírodovědeckých oddělení, kteří se o postavení nové budovy pro své sbírky snažili již přes třicet let, jelikož porota i někteří

---

¹⁴⁹ TVRDÁ 2015, 19.

¹⁵⁰ ŠVÁCHA 1985, 414.

¹⁵¹ ŠVÁCHA 1985, 467.

¹⁵² ŠVÁCHA 1985, 414.

autoři ve svých vyjádřeních dávali pro danou lokalitu přednost historické variantě muzea před přírodovědeckou. Zároveň byli stejně rozladěni faktem, že v porotě soutěže ze zástupců Národního muzea zasedl pouze Antonín Zemek, a že nikdo ze zúčastněných architektů si nepřišel za kustody sbírek pro rady ohledně jejich představ o podobě nové budovy.¹⁵³ Přednosta zoologického oddělení muzea Jan Obenberger měl svérázně okomentovat i formální stránku navrhovaných budov slovy: „Většina autorů předvedla jakési odporné škatule, patrně inspirované zlínskými továrnami Baťovými. (...) Mohly by to být stejně centrální sýpky pro obilní ústav jako továrna na kuřivo; s moderním pojetím krásného a celý národ reprezentujícího Národního muzea měly společného pramálo.“¹⁵⁴ Ivan Klášterský, přednosta botanického oddělení, se znovu vyjádřil, že vzhledem k těmto okolnostem „na místě na Hradčanech druhou budovu pro Národní muzeum postavit nelze“.¹⁵⁵ Výsledek soutěže ho tak jen utvrdil v jeho názoru na hradčanskou parcelu, kterou považoval za nevhodnou od počátku úvah o jejím využití pro Národní muzeum. V reakci na zjištění, že pro danou parcelu jsou požadavky na plošné zastavění naddimenzované, kuratorium vyzvalo ještě krátce po soutěži v roce 1938 příslušná oddělení k přehodnocení a snížení maximálních požadavků. Vedoucí přírodovědeckých oddělení tehdy slevili ze svých požadavků na 17 620 m² prostor.¹⁵⁶

Jiný úhel pohledu než u pracovníků Národního muzea můžeme sledovat u odborníků v oblastech architektury a urbanismu, kteří na situaci nahlíželi především po regulační stránce. Již několikrát byl citován článek Emanuela Hrušky zveřejněný ve Stavbě XIV, v němž publikoval vlastní náčrtky principiálních způsobů zastavění pozemku (viz strana 27), návrh „SŠ“ Václava Slavíka a Jaroslava Šandy, a návrh „1903“ Gustava Paula a Františka Čermáka. Pokud jde o výsledek soutěže, Hruškův názor se shoduje s porotou na tom, že celková plocha místností požadovaná muzeem ve stavebním programu (21 808 m², respektive 25 470 m²) je v daných podmínkách nadměrná; podle Hrušky je reálná kapacita staveniště zhruba 16 000 m². Důraz klade také na zeleň, „zeleň izolující i spojující, zprostředkující měřítko, zeleň jako předpoklad i důsledek vytvořeného prostoru,“ sloužící také oddechu. Definitivní budova podle něj má být obklopena přiměřenou zelení, a nesmí působit převýšeně jak z blízkých, tak z dálkových pohledů.¹⁵⁷

---

¹⁵³ KLÁŠTERSKÝ 1938, 4.

¹⁵⁴ SKLENÁŘ 2001, 337.

¹⁵⁵ KLÁŠTERSKÝ 1938, 4.

¹⁵⁶ ANM, fond RNM, karton 248, dopis Jana Obenbergera,

¹⁵⁷ HRUŠKA 1937/1938, 121.

Stavební program ale vidí Hruška jako problematický také v tom, jak velkou část plochy muzea vymezuje deponitářům a lapidáriu. Soutěžící tak navrhovali vlastně spíš *skladiště* namísto živého kulturního shromaždiště a místa *lidové výchovy*, jímž podle něj moderní muzeum má být. „*Zastaví-li se celé území muzeem podle programu, zabije se prostředí i vlastní muzeum – sklad, neboť půvab místa je zničen a budova je znehodnocena,*“ uzavírá.¹⁵⁸ Lapidárium uchovávající muzejní artefakty je však jednou z mnoha funkcí muzea, která je jeho nedílnou součástí, a je otázkou, zda lze některé funkce muzea takto upřednostnit před jinými. Spíše zde tedy jde o součást problému s nadměrnými požadavky stavebního programu jako celku v daném umístění.

Redakce časopisu Architekt SIA ve svém článku konstatuje, že ohledně úkolu vytvořit novou hodnotu v daném historickém prostředí „*dala soutěž za pravdu myšlence, podle které je správné v tomto prostředí vytvořiti odvážně novou architekturu, jež by byla projevem dnešní doby, přiřazeným vývojově a výtvarně do této oblasti*“, resumé poroty považuje za *vcelku šťastné* a výsledek soutěže za *uspokojivý*.¹⁵⁹ Domnívá se však také, že mnoho autorů ukázalo k tvorbě v historickém prostředí *nedostatek porozumění*, a že některé projekty do tohoto prostoru zasahují „*velmi tvrdě a s nepochopením vsazením hrubých schematických kubusů (...)*“.¹⁶⁰ Publikovány jsou zde návrhy Václava Slavíka a Jaroslava Šandy, dále „500“ Ferdinanda Balcárka a Karla Koppa a „XX“ (černé) Václava Jetela. Redakce také přímo reaguje na zmíněný článek publikovaný k soutěži Emanuelem Hruškou ve Stavbě XIV, a to zejména na jeho návrhy zastavění pozemku, které zde prezentoval. Redakce s jeho návrhy nesouhlasí a řadí je v rámci soutěže mezi „*projekty vypracované ještě na basi starých historických palácových architektur, vyčerpávající všechny „principielní“ třeba mylně pojaté, neodůvodněné a podrobnějším studiem nepodložené*“. Problém vidí zejména v tom, že takovéto návrhy připouští možnost otevření nových průhledů na Černínský palác a na Loretu, před čímž varovala už před vypsáním soutěže Státní regulační komise i Klub Za starou Prahu a což by i podle redakce Architekta SIA *zle poškodilo účín* těchto staveb. Zároveň také jeden z Hruškových plánků má hledat „*osu, která v této situaci není a nikdy by se neuplatnila*“. Redakce tvrdí, že Hruška svými návrhy popírá vlastní přesvědčení o nutnosti ochrany celého prostředí.¹⁶¹

---

¹⁵⁸ HRUŠKA 1937/1938, 121.

¹⁵⁹ Architekt SIA XXXVII 1938, 94.

¹⁶⁰ Architekt SIA XXXVII 1938, 94.

¹⁶¹ Architekt SIA XXXVII 1938, 94.

Jak články ve Stavbě XIV, tak v Architektu SIA XXXVII otiskují také krátká vyjádření autorů publikovaných návrhů. Slavík se Šandou a Paul s Čermákem shodně považují území bývalé donucovací pracovny na Hradčanech za velmi vhodné pro stavbu budovy Národního muzea, a to z obsahového hlediska zejména budovy historického muzea, neboť – jak píše Slavík a Šanda – by bylo včleněno do oblasti, která „*sama je historickým muzeem v nejširším slova smyslu*“, a přírodovědecké muzeum by oproti tomu vyžadovalo spíše „*větší souvislosti s centrem současného života*“.¹⁶² Slavík a Šanda také poukazují na již zmíněný zásadní problém, k němuž došla i porota soutěže na základě analýzy soutěžních návrhů, a sice že muzeem požadované plochy místností jsou neúměrné *nosnosti* pozemku, a pro realizaci by tak bylo třeba stavební program výrazně zmenšit. Aby se předešlo situaci, kdy budou muzeu prostory v budoucnu scházet, doporučují architekti věnovat pozornost možnosti využití i přilehlých budov bývalého voršilského kláštera a dokonce Martinického paláce pro účely muzejní.¹⁶³

Václav Slavík s Jaroslavem Šandou v krátkém textu otištěném v Architektu SIA XXXVII přicházejí také s vlastní teorií pro řešení problému *muzejní otázky v Praze*, když navrhuji umístit více lokálních menších muzeí obsahujících samostatná oddělení na vhodných místech, například poblíž příbuzných univerzitních, archivních ústavů, nebo botanických a zoologických zahrad;¹⁶⁴ tím se ale dostávají od soutěžního návrhu dál ke složitější problematice přesahující již meze hradčanského pozemku.

2.6. Vyústění soutěže

Záměr postavit druhou, rozšiřující budovu pro Národní muzeum rozvinul mnohem složitější problém, touto soutěží otevřel mnohé další otázky ohledně řešení nejen vymezeného pozemku, ale navázal i na problém regulace oblasti Hradčan a blízkého okolí, který začal budit pozornost počátkem 20. století, a zejména pak v souvislosti s vytvořením Velké Prahy. Přestože úmysl nahradit bývalou donucovací pracovnu na Hradčanech novostavbou některé instituce viděly jako problematický – zejména Státní regulační komise se obávala „*porušení dosavadního charakteru stavby i rázu celého okolí*“¹⁶⁵ – nešlo z tehdejšího pohledu o nereálnou možnost, jak naznačuje vyjádření poroty, nebo reakce redakce Architekta SIA. Hlavním problémem se ale ukázala být právě složitá regulační situace, k jejímuž vhodnému

---

¹⁶² HRUŠKA 1937/1938, 122.

¹⁶³ Architekt SIA XXXVII 1938, 96.

¹⁶⁴ Architekt SIA XXXVII 1938, 96.

¹⁶⁵ ANM, fond RNM, karton 248, dopis SRK Národnímu muzeu z 18.3.1937.

vyřešení měla spolu s načrtnutím hmotového rozložení ideová soutěž pomoci dříve, než se přikročí k vlastní stavbě. Soutěžící tak byli nuceni své projekty tomuto faktu přizpůsobit, a zaměřit se právě na tyto aspekty stavebního pozemku. V tomto směru soutěž tedy částečně úkol splnila, když se ukázalo, že stavební program v zadané podobě vedl architektky k nadměrné míře zastavění, a že by tedy bylo vhodné pro toto konkrétní místo program zmenšit. Také redakce Architekta SIA soutěž viděla jako poučnou například z hlediska *„sledování úsilí o vytvoření velké muzejní budovy a do jaké míry se projekty vyrovnávaly s požadavky muzea, poměru nové budovy k danému pozemku a výškám okolí, speciální poměr k památkové oblasti, do níž je uvažována a vytvoření hmotového seskupení vhodně se připojujícího k sousedním objektům.“*¹⁶⁶

Jak již bylo naznačeno, *ideová soutěž na regulační a zastavovací řešení území bývalé donucovací pracovny a jejího okolí na Hradčanech pro druhou budovu Národního muzea* nevedla ke stavbě druhé budovy Národního muzea, a nakonec ani k jinému regulačnímu řešení v těchto místech. K podrobnějšímu rozpracování plánů budovy pro hradčanský pozemek již nedošlo. Budovy bývalé donucovací pracovny, ale také okolní soutěží dotčené stavby se zachovaly a na Hradčanech stojí dodnes téměř ve stejné podobě, v níž je mohli kolemjdoucí vidět i ve třicátých letech 20. století

Hradčany tak nakonec prvorepublikovým urbanistickým a architektonickým záměrům unikly. Nejvýraznějším stavebním vstupem této doby do jejich prostoru zůstala Janákova citlivá rekonstrukce a v dálkových pohledech zcela nenápadná dostavba Černínského paláce probíhající od poloviny 20. let. Soutěž na druhou budovu Národního muzea v místě bývalé donucovací pracovny byla (snad jen vedle monumentálních návrhů Josipa Plečnika reagujících na úpravy projektované Státní regulační komisí) ojedinělým pokusem o výraznější moderní vstup do hradčanského prostředí,¹⁶⁷ který by se uplatnil i v jeho panoramatu.¹⁶⁸ Srovnatelné pokusy o novostavbu v historickém prostředí Prahy v době 20. a 30. let 20. století pak mohou představovat četné projekty dotýkající se území Malé Strany, jako například soutěž na stavbu Státní galerie na Kampě, nebo možná pak i soutěž na ověření možnosti stavby pražské městské galerie na Klárově. Plán postavit budovu Státní galerie na Kampě ovšem vzal za své poté, co vláda na konci 30. let rozhodla o přemístění na Letnou a

---

¹⁶⁶ Architekt SIA XXXVII 1938, 94.

¹⁶⁷ HRŮZA 1989, 305.

¹⁶⁸ Největší proměnou v tomto ohledu pochopitelně prošlo hradčanské panorama s dokončením Svatovítské katedrály.

vypracování nového projektu.¹⁶⁹ Z řady plánovaných malostranských projektů byla realizována například stavba ministerstva financí navržená Františkem Roithem a postavená v letech 1927–1931.

---

¹⁶⁹ ŠVÁCHA 1995, 457.

3. Soutěž na návrhy budovy Národního muzea pro oddělení přírodovědecká na Zemském výstavišti v Praze v roce 1939

Nedostatek prostor v budově Národního muzea na Václavském náměstí stále přetrvával. Když nedošlo k rozvedení plánů na jeho rozšíření druhou budovou na Hradčanech, bylo proto přikročeno k zadání nové soutěže v jiném místě. V době mezi vyhodnocením první soutěže na konci roku 1937 a vyhlášením nové soutěže došlo k dějinným zvratům, soutěž na návrhy druhé budovy Národního muzea na výstavišti tak probíhala už v těžké době po nacistické okupaci a vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava, kdy již v hlavní muzejní budově na Václavském náměstí sídlili vojáci wehrmachtu a pracovníci muzea se snažili ukrýt sochy z Panteonu, které okupanti jako „nevhodné“ nařídili zničit.¹⁷⁰

Za jakých okolností došlo ke zvolení nového umístění pro soutěžní návrhy v rámci Zemského výstaviště se nepodařilo zjistit. Nová soutěž už měla ale odlišný charakter než předešlá; na rozdíl od této soutěže z roku 1937 se už nejednalo o soutěž ideovou, nýbrž měla zajistit návrhy „definitivního řešení muzejních budov“.¹⁷¹ Tomuto faktu bude odpovídat i konkrétnější charakter zadaných požadavků. Další nové požadavky přinesla také povaha nového umístění. To se nachází oproti centru města v ještě více odlehle lokalitě, která přitahuje návštěvníky především za účelem návštěvy výstaviště. V jeho přímém sousedství stál Průmyslový a Strojnický palác, z větší části je výstaviště vkrojeno do Královské obory. Další blízká zástavba obytných domů se rozprostírá až za linií ulice U Královské obory a za železniční tratí. Tato situace představuje také prostor pro nové regulační řešení, avšak ve zcela jiném smyslu, než v jakém bylo třeba řešit novostavbu v historické čtvrti Hradčan.

Tentokrát se také o své zájmy zasadili přírodovědci, a tak byla i soutěž vypsána přímo pro přírodovědecká oddělení a za přispění jejich vlastních představ o nových prostorách.

3.1. Připomínky k druhé soutěži

V době, kdy se objevily informace o vyhlášení nové soutěže na druhou budovu Národního muzea, se vyskytly obavy ze strany Klubu Za starou Prahu, aby po první soutěži „i druhá soutěž neprokázala nesprávné umístění na nově zvoleném staveništi.“¹⁷² Obavy budilo jednak možné znehodnocení architektonické účinnosti horizontály Průmyslového paláce paralelní

---

¹⁷⁰ SKLENÁŘ 2016, 65.

¹⁷¹ ANM, fond RNM, karton 248, Podmínky veřejné soutěže na návrhy budovy Národního muzea pro oddělení přírodovědecká na Zemském výstavišti v Praze, červenec 1939.

¹⁷² PAVELKA 1939, 13.

hmotou novostavby muzejní budovy při pohledu ze směru od nového Veletržního paláce, ale také vůbec umístění ústavu „*tak velkého kulturního významu celonárodního*“ do míst v podstatě okrajových, kde je v těsné blízkosti navíc vedena železniční trať. Jako alternativní staveniště je navržena Letná – území, kde již započala stavba muzeí zemědělského a technického a počítalo se zde ještě i se Státní galerií, a tak by se do zdejšího regulačního plánu hodilo začlenit i budovu pro Národní muzeum. Nová soutěž pracující s územím výstaviště však již byla připravena a několik dní po publikování návrhu na umístění na Letné ve Věstníku Klubu Za starou Prahu byly vyhlášeny její podmínky.

3.2. Vypsání a podmínky soutěže

Veřejná soutěž na návrhy budovy Národního muzea pro oddělení přírodovědecká na Zemském výstavišti v Praze byla vypsána Zemským úřadem v Praze ke dni 28. června 1939 s termínem pro odevzdání projektů 31. října téhož roku.¹⁷³ Jak bylo již řečeno, účelem anonymní soutěže mělo být získání náčrtů definitivního řešení muzejních budov pro přírodovědecká oddělení umístěných na Zemském výstavišti. O vypsání soutěže proběhla stejně jako v případě soutěže z roku 1937 zmínka v časopise *Architekt SIA*, a sice v jeho 7. čísle ročníku XXXVIII. Na ceny za „*umělecky cenné a podmínkám vyhovující projekty*“ bylo vyhrazeno celkem 75 000 protektorátních korun. Tento obnos měl být rozdělen následovně: 25 000 korun jako I. cena, 15 000 II. cena a 10 000 III. cena, zbylých 25 000 korun bylo rezervováno pro zakoupení dalších projektů podle návrhu poroty. Dle podmínek mohla porota o udělení cen rozhodnout i jinak, než bylo uvedeno, a to po schválení dvoutřetinovou většinou. Po ukončení řízení měly být soutěžní návrhy opět po dobu osmi dnů vystaveny v Praze, a poté nepoctené a nezakoupené projekty vráceny autorům.

Zamýšlené staveniště se nachází v prostoru areálu Zemské jubilejní výstavy uskutečněné zde v roce 1891, ohraničeném ze severu budovou Průmyslového paláce navrženého k příležitosti výstavy roku 1890 Bedřichem Münzbergerem,¹⁷⁴ a z jihu tehdejší regulační čarou.¹⁷⁵ Na hmotu Průmyslového paláce měli projektanti klást zvláštní zřetel, stejně tak se měli snažit o co nejmenší zasažení *sadů* ohraničujících území ze západu; současně měl být nově architektonicky vyřešen i vstup do Královské obory a také nový hlavní vstup do celého areálu

---

¹⁷³ ANM, fond RNM, karton 248, Podmínky veřejné soutěže na návrhy budovy Národního muzea pro oddělení přírodovědecká na Zemském výstavišti v Praze, červenec 1939.

¹⁷⁴ UPP 2012, 178.

¹⁷⁵ Tato čára vedle z východu podél ulice U Královské obory až ke křížení s železničním nadjezdem, před níž ustupuje k severu – počítá s malým náměstím mezi nadjezdem a areálem výstaviště. Dále se čára zalámuje lehce k severu ve směru tramvajové trati do Královské obory, ale po několika metrech je zde ukončena. Zdroj: <http://app.iprpraha.cz/js-api/app/srk/>, vyhledáno 6.7.2017.

výstaviště. Ten měl být umístěn tak, „aby v případě potřeby bylo lze musejní budovy použití jako součást výstaviště.“¹⁷⁶ Muzeum se tak zde mělo s aktivitami výstaviště propojit. Území určené pro stavbu soutěžní podmínky člení na dvě části. Ve východní polovině měla najít své místo oddělení botanická a zoologická, která by tak nahradila stávající budovu výstavního pavilonu hlavního města Prahy, sloužící už tehdy jako Lapidárium Národního muzea.¹⁷⁷ V západní polovině území měla v místě pavilonu Moderní galerie se sbírkou moderního umění vzniknout oddělení geologicko-paleontologická a mineralogická. Náhradou za zbořené budovy měly být pro dotčené instituce buď postaveny nové provizorní objekty v sousedství nových budov, anebo mohli autoři soutěžních návrhů přímo „požadované prostory včleniti i do budov muzejních“.¹⁷⁸

Jako zvláštní se jeví fakt, že podmínky soutěže hovoří o provizorních objektech nahrazujících i Moderní galerii, která měla být součástí projektu již dlouho plánované nové stavby Státní galerie. Ten byl v době vypsání soutěže na budovy Národního muzea na výstavišti ve fázi tzv. třetího letenského návrhu. Projekt byl definitivně zastaven až o nějaký čas později, 19. září 1939.¹⁷⁹ Možnost špatné komunikace se jeví jako nepravděpodobná tím spíše, že v porotě měl zasednout autor návrhů na Státní galerii Josef Gočár. Je tedy možné, že se v dohledné době s dokončením budovy pro Národní muzeum počítalo dříve, než té pro Státní galerii.

Pro podobu návrhů zásadní bod stanovující výstavbu dvou oddělených budov, každé sloužící dvěma odděleními, byl již záhy kritizován jako provozní komplikace: rozdělení jednotlivých spolu souvisejících přírodovědných oddělení od sebe by znesnadnilo zejména fyzickou komunikaci mezi nimi, například při potřebě přenosu exponátů.

Přírodovědecká oddělení se na žádost kuratoria shodla ještě na dalším snížení prostorových požadavků oproti již sníženým na 17 620 m² v roce 1938. Oddělení botanická a zoologická požadovala pro své potřeby 9200 m² prostor, geologicko-paleontologická a mineralogická pak 6800 m², celkem tedy mělo nakonec vzniknout 16 000 m² ploch.¹⁸⁰ Pro přírodovědecká oddělení přesto šlo o vítaný nárůst oproti podmínkám v budově na Václavském náměstí, kde

---

¹⁷⁶ ANM, fond RNM, karton 248, Podmínky veřejné soutěže na návrhy budovy Národního muzea pro oddělení přírodovědecká na Zemském výstavišti v Praze, červenec 1939.

¹⁷⁷ UPP 2012, 182.

¹⁷⁸ ANM, fond RNM, karton 248, Podmínky veřejné soutěže na návrhy budovy Národního muzea pro oddělení přírodovědecká na Zemském výstavišti v Praze, červenec 1939.

¹⁷⁹ TVRDÁ 2015, 47.

¹⁸⁰ ANM, fond RNM, karton 248, Podmínky veřejné soutěže na návrhy budovy Národního muzea pro oddělení přírodovědecká na Zemském výstavišti v Praze, červenec 1939.

se dopočítal Jan Obenberger plochy využívané oddělením o velikosti zhruba 6450 m².¹⁸¹ Z uvedených 16 000 m² mělo být zhruba 900 m² vyhrazeno výstavním sálům, pro něž bylo požadováno ideálně svrchní lucernové osvětlení, pro většinu muzejních výstavních sálů považované za vhodné již v dobách vzniku Schulzovy budovy. Logickým byl požadavek na umístění pracoven v blízkosti depozitářů. Naopak novinkou související s částečným zamýšleným propojením funkce novostavby s aktivitami výstaviště měl být přednáškový a promítací sál o ploše kolem 500 m², spojený s dvěma menšími konferenčními a recepčními místnostmi, o jejichž užívání by se muzeum s výstavištěm mělo dělit.¹⁸² V rámci návrhů novostavby se požadavek na přednáškový sál ukáže jako nezanedbatelný prvek, který bude ovlivňovat podobu navrhovaných staveb.

V porotě soutěže zasedli kromě již zmíněného Josefa Gočára opět početní zástupci zemského výboru¹⁸³ i vládních komisařů a radů¹⁸⁴. Zřejmě pod dojmem jejich nedostatečného zastoupení při soutěži z roku 1937 byla tentokrát přizván větší počet zástupců Národního muzea. Za kuratorium¹⁸⁵ muzea stanul v porotě Karel Domin, dále pak byli členy přednostové a správci všech přírodovědeckých oddělení: již zmínění Jan Obenberger i Ivan Klášterský, Karel Tuček, správce mineralogického oddělení, a František Němejc, který se stal správcem geologicko-paleontologického oddělení po smrti Jana Kolihy na jaře roku 1939.¹⁸⁶ Účastnil se také vrchní muzejní rada Antonín Zemek, který byl v době okupace pověřen vést muzeum coby administrativní ředitel.¹⁸⁷ Své zástupce do poroty znovu vyslaly i další instituce: Inženýrská komora Jana Šůlu, Ústředí architektů Jana Zázvorku (který se za Inženýrskou komoru účastnil i práce poroty předešlé soutěže), Spolek inženýrů Vojtěcha Krcha. Přizván byl znovu architekt Antonín Ausobský.¹⁸⁸

---

¹⁸¹ ANM, fond RNM, karton 248, dopis Jana Obenbergera, nedatován.

¹⁸² ANM, fond RNM, karton 248, Podmínky veřejné soutěže na návrhy budovy Národního muzea pro oddělení přírodovědecká na Zemském výstavišti v Praze, červenec 1939.

¹⁸³ Kromě A. Füssla titíž, jako při soutěži v roce 1937: E. Hlavatý, J. Kubista, V. Ksandr a O. Kypr.

¹⁸⁴ Techničtí radové L. Janík a A. Morávek, vládní rada L. Dlabač, dále pak J. Weingärtner, K. Matouš, Š. Sommer, B. Bartoušek.

¹⁸⁵ Kuratorium v době vyhlášení soutěže ještě existovalo, později – 6. září 1940 – bylo ale okupanty zproštěno funkce a jeho pravomoci přešly zásadně na zemského prezidenta, který rozhodoval v působnosti zemského výboru. KOP 1941, 122.

¹⁸⁶ PRANTL 1949, 158.

¹⁸⁷ SKLENÁŘ 2001, 339.

¹⁸⁸ ANM, fond RNM, karton 248, Podmínky veřejné soutěže na návrhy budovy Národního muzea pro oddělení přírodovědecká na Zemském výstavišti v Praze, červenec 1939.

3.3. Výsledek soutěže

K poledni 31. října 1939 bylo do soutěže doručeno 39 návrhů, z toho jeden mimosoutěžní. Dalších šest soutěžních projektů bylo doručeno v pozdější než stanovenou hodinu, či dokonce se zpožděním několika dnů.¹⁸⁹ Pokud tyto návrhy nebyly ve stanoveném čase ani podány na *poštu nebo dráhu*, nemělo k nim být již podle podmínek v dalším průběhu soutěže přihlédnuto. Z těchto celkem 45 návrhů bylo nalezeno 28.

Jak již bylo řečeno, oproti soutěži z roku 1937, která byla pojata jako ideová, byla tato soutěž vypsaná už se snahou po definitivním řešení. To se promítá tedy i do soutěžních návrhů; kde autoři na Hradčany rýsovali jen zhruba načrtnuté objemy budov, zde již většinou rozpracovávají fasády domů, ale i interiéry o poznání detailněji.

Ve většině návrhů začínají zřetelně nastupovat vracející se klasicizující tendence, projevující se hodně užívaným vysokým pilířovým řádem nebo sloupovými branami, zakomponovanými do pravoúhlých objemů monumentálních staveb. Nástup monumentalismu předznamenává jeho další rozvíjení po celá 40. léta, kdy narůstá důležitost tématu nadčasových hodnot a živých tradic v architektuře.¹⁹⁰ Zadání navrhnout dvě budovy a zachovat hmotu Průmyslového paláce také vybízí autory k navržení prospektu vedoucího k této pohledové dominantě, tedy rovněž příznačného motivu klasicistické architektury a urbanismu.¹⁹¹ Tento prospekt se pak mezi novostavbou a Průmyslovým palácem obvykle kříží širší prostranství pointované naopak k pohledu ze směru od Královské obory na Strojnický palác stojící ve východní části výstaviště. Některé návrhy pracují s novými prvky, které se objevují v Praze zhruba od roku 1934, jako jsou například barevné keramické obklady.¹⁹² Na první pohled markantnější je objevující se snaha o propojování architektury s malířstvím a sochařstvím, které se tvůrci zaměřením na emocionální směr funkcionalismu – tedy zejména ti z okruhu Mánesa, v němž se vždy sdružovali umělci všech oborů – po jeho zavržení avantgardou snažili obnovit;¹⁹³ řada návrhů doplňuje fasády budov rozsáhlými figurálními reliéfy, nebo umisťuje do exteriéru volné sochy a sousoší. Více než v předešlé soutěži na umístění druhé

---

¹⁸⁹ Seznam došlých soutěžních návrhů na stavbu 2. musejní budovy, ANM, fond RNM, karton 248.

¹⁹⁰ ŠVÁCHA 1998, 31.

¹⁹¹ ŠVÁCHA 1985, 471.

¹⁹² ŠVÁCHA 1985, 435.

¹⁹³ ŠVÁCHA 1995, 457.

budovy Národního muzea na Hradčanech zde začíná platit ono už zmiňované „*spojení funkcionalistického formového slovníku s neoklasicistickým cítěním*.“¹⁹⁴

Díky poměrně rozsáhlé ploše stanoveného staveniště autoři mohli rozvinout návrhy plošně rozsáhlých horizontálních staveb s přehledně řešeným, minimálně ve výstavních sálech s volným půdorysem a se svrchním osvětlením – charakteristikami vhodnými pro výstavní provozy. Hlavní omezení pozemku představuje vedle jižní regulační čáry jeho západní ukončení v podobě tramvajové trati vedoucí do Královské obory. Tuto trasu buď autoři ve svých záměrech ponechávají v jejím původním šikmém směru, nebo se pokoušejí místo nově vyřešit a cestu napřimují rovnoběžně se západním okrajem areálu výstaviště. Vznikly tak víceméně dva různé typy půdorysného řešení, jak popisuje již dobový komentář poroty: První je „symetrický“, pracující s obdélným, pravidelným tvarem obou budov (blokový, případně tvary jako „T“, „U“), dvěma proti sobě zrcadlově obrácenými hmotami. Druhý způsob, „asymetrický“, řeší západní budovu v trojúhelných tvarech písmen jako „L“, „P“.¹⁹⁵ Některé návrhy spojují obojí, když se snaží asymetrický půdorys vykompenzovat symetrií v hmotě průčelí obou budov; jiné vytváří dva objekty zcela odlišné hmoty. V obou případech je však obvykle zdůrazněna osa navazující na linii Bělského ulice, která by jednak zdůraznila Průmyslový palác stojící na jejím konci, a jednak také vytvořila nástupní prostor pro vstup do muzejních budov. Toto území jedna část návrhů vidí jako více průchozí prostor coby prospekt, druhá část jej více komunikačně uzavírá. Někteří architekti se pokoušejí v celkových situačních nákresech kromě vlastních muzejních budov, které dále rozpracovávají, načrtnout také možná umístění nových objektů v rámci výstaviště nebo v jeho okolí, které by nahradily bourané pavilony Moderní galerie a hlavního města Prahy. Objevuje se také snaha komponovat výstavní prostory novostaveb tak, aby bylo možno je v případě potřeby použít právě i pro krátkodobé výstavy namísto pavilonu hlavního města. Podíváme-li se na konkrétní provozy v rámci plánovaných budov, řada projektů rozšiřuje program nového muzea například o restauraci.

Výsledky soutěže byly vyhlášeny již v době několik měsíců zuřící II. světové války. Porota se rozhodla v soutěži neudělit I. ani II. cenu, uděleny byly tři III. ceny po 10 000 K, a to návrhům „416280“ architektů Aloise Mezery, Františka Šrámka a Rudolfa Vichry, „1940“ Ferdinanda Balcárka a Karla Koppa, a konečně „13. leden“ Víta Obrtela. Celou řadu dalších návrhů se zemský výbor rozhodl zakoupit: za 5000 K návrh s heslem „111“ navržený J.

---

¹⁹⁴ ŠVÁCHA 1995, 451.

¹⁹⁵ Architekt SIA XXXIX 1940, 36.

Černým a Karlem Rajským, po 4000 K návrhy „Vstup do obory“ Josefa K. Říhy, „J. Ev. Purkyně“ Václava Slavíka a Jaroslava Šandy, „KRA“ architektonického týmu ve složení Richard Podzemný – Kamil Ossendorf – Antonín Tenzer, „ARS“ a „hnědý terč“ neznámých autorů. Po 3000 K měly být zakoupeny návrhy „EXPO“ Bohumíra Kozáka, „M40“ (červené) od Pavla Bareše, Václava Jetela a S. Semráda, „UH713“ Karla Lodra, Otakara Frňky a Zdeňka Plesníka, a „M“ (žluté), jehož autor zůstává neznámý. Dále za 2000 K bylo navrženo zakoupit návrhy s hesly „M40“ (černé) Jiřího Kaislera a J. Wernera, a dále „11511“, „Národu“ a „modrý terč“ neznámých autorů.¹⁹⁶

Návrhy měly být veřejně vystaveny v hlavní budově Národního muzea v době od 7. do 14. ledna 1940.

Podle poroty soutěž na základě shlednutých návrhů prokázala, že snaha zachovávat šikmou trasu trati do Královské obory není výhodná pro navrhovanou budovu muzea. Při zvolení narovnaní trasy není podle ní zásah do obory nijak závadný, a zároveň je dosaženo pravidelného tvaru západní budovy, který je pro daný účel výhodnější a také dociluje „*vyváženějších hmot*“. Porota dále konstatuje, že je vhodné zachovat „*dnešní nástupní osu výstavištní a její architektonické zdůraznění a potřebu přiměřeného zvětšení klidného vstupního prostoru na výstaviště*.“ Za nutnost pak považuje zachování co nejméně rušeného průhledu na Průmyslový palác – proto se zdá porotě nevhodné navrhovat vstupní bránu „*hmotnou a vysokou, nebo brány dvě, za sebou položené, kombinovati ji s jinou budovou, anebo průhled zcela zatarasiti*“; dále také nedoporučuje zdůrazňovat příčné osy, ani přílišnou výšku objektů, což by jen přispělo „*k nežádoucímu výrazu pouhé široké třídy*“.¹⁹⁷ Tomuto vyjádření poroty odpovídá i její odstupňování odměn udělených jednotlivým návrhům.

3.3.1. Charakteristika soutěžních návrhů

Ač se na první pohled mohou zdát návrhy formálně podobné, najdeme zde poměrně širokou paletu řešení, ať už jde právě o formální znaky, nebo o vnitřní rozvržení budov. Problematickým požadavkem se ukázalo být zapojení přednáškového sálu a případně dalších s výstavištěm spojených provozů; různé návrhy přicházejí s řadou různých způsobů jeho řešení, a i podle nich je možné návrhy rozlišovat.

---

¹⁹⁶ ANM, fond RNM, karton 248, Oznámení výsledku soutěže na náčrty na druhou budovu Nár. muzea v Praze VII, 27.12.1939.

¹⁹⁷ Architekt SIA XXXIX 1940, 35.

Návrh „**13. leden**“ architekta **Víta Obrtela** byl jedním ze tří, které získaly v soutěži nejvyšší udělenou, tedy III. cenu. Vytváří zde dvě symetrické obdélné dvoupatrové budovy, kde hlavní vstupní prostor se nachází mezi nimi. [28] Toto prostranství je oproti okolnímu terénu lehce snížené, což prostor nenápadně vyděluje z okolí, a dává vyniknout monumentalitě vstupních průčelí obou budov. Ta jsou na rozdíl od ostatních fasád s obdélnými okny zdůrazněna středním rizalitem vstupu, a mezi vstupem a rizality nárožními přes první a druhé patro vzpínající tenké pilíře vysokého řádu představené před stěnou, která je zapuštěna do objemu stavby. Nárožní rizality se pak opakují i v protilehlých rozích budov. Jeden z pohledů, který bohužel nemáme v perspektivě, ukazuje jeden z těchto rizalitů jako celoprosklený, s návazností západního průčelí jedné z budov, které je řešeno rovněž odlišně od ostatních. Vidíme zde přízemní arkádu vkrojenou do hmoty průčelí, nad níž je masa stěny pater pojednána skleněnými tvárnicemi. V levé části fasády je pak umístěno rozměrné kruhové okno. [29]

Projekt mohl být ceněn pro dobré funkční vyřešení vnitřních prostor, které se zdá být po jeho prostudování jednoduché, a přitom pro tento účel a v této situaci zcela přirozené. V přízemí i patrech po obvodu budov, kde jsou osvětleny obdélnými okny, se nacházejí pracovní muzejních odborníků. Depozitáře a přednáškový sál proti tomu nutně nepotřebují přirozené světlo, a tak jsou rozmístěny v útrokách přízemí, okolo ústřední schodišťové haly, která ve střední části budov navazuje na hlavní vstup. Výstavní prostory jsou umístěny v prvním patře a jejich výška přesahuje i do druhého patra, díky čemuž mohou využívat svrchního osvětlení. [30] Je zde také snaha o naznačené přímého komunikačního propojení s budov s Průmyslovým palácem pomocí sloupových kolonád tvořících linii mezi nimi.

Dalším z návrhů oceněných III. cenou byl projekt „**416280**“ autorské trojice **Alois Mezera – František Šrámek – Rudolf Vichra**. Z archivních materiálů v AAS NTM bylo možné sledovat vývoj návrhu, jak se od původně plánovaného hřebínkového půdorysu budov se vstupní pilířovou branou návrh posunul k finálnímu odevzdanému projektu. [31] Ten se brány nakonec zcela vzdal a z hřebínkovitého půdorysu se vyvinuly v budovy zajímavě řešeného půdorysu tvaru dvou proti sobě obrácených „T“. Z jiných variant ve finálním návrhu zůstala průčelí obrácená do prostranství mezi budovami, tvořená mírně předsazenou předsíní s vysokým pilířovým řádem, který může působit i díky kamennému obkladu budovy těžce nebo monotónně. Průčelí jsou doplněna čtyřmi figurálními sochami na mohutných podstavcích. [32]

Návrh označený heslem „1940“ zpracovaný architektky **Ferdinandem Balcárkem a Karlem Koppem** rovněž obdržel III. cenu. Problém provázání množství různých funkcí na jednom místě řeší v rámci soutěže unikátním způsobem: namísto dvou budov zastřešujících všechny provozy jich staví vlastně pět. Zároveň ale dociluje symetrie, muzejní funkce komunikačně provazuje, celek nepůsobí roztráštěně. [33] Výstavním sálům slouží dvojice totožných, hladkými kamennými deskami obložených budov při jižní hranici pozemku, obracející se do ulice U Královské obory vysokými sloupovými portiky, skrývajícími hlavní vstup lemovaný figurálními výjevy v nízkém reliéfu. [34] Budovy mají půdorys tvaru „U“ se zastřešeným dvorem a obsahují dvě až šest metrů vysoká patra expozic. Díky této výšce mohou mít sály umístěné v prvním patře dostatek světla i při pouze bočním osvětlení rozměrnými okny. Jednotlivá okna jsou oddělena sledem pilířů vysokého řádu, které navazují na rastr vstupních portiků. Budovy výstavních sálů jsou propojeny s menšími budovami pracoven a depozitářů, obrácenými směrem do prostranství před Průmyslovým palácem, pomocí dvojice nadzemních dvouetážových koridorů. Fasáda budov pracoven o pěti podlažích (suterén, přízemí a tři nadzemní patra) opakuje strohé obdélné výřezy okenních otvorů. [35] Ty vedou do pracoven umístěných po obvodu pater; ve střední části budovy nalezneme depozitáře. Při východní budově stojí ještě menší objekt přednáškového a konferenčního sálu. Do jeho obdélného půdorysu je vepsán oválný přednáškový sál. Všechny budovy jsou propojeny kolonádou paralelní s linií fasády Průmyslového paláce.

Mezi nejpozoruhodnější pak patří bezpochyby návrh s heslem „UH713“. Na první pohled zaujme kromě vysoké úrovně výtvarného a kreslířského zpracování projektu absence klasicizujících tendencí, pravidelně se objevujících u většího počtu návrhů v soutěži. Budova je umístěna při nejj jižnějším okraji pozemku, díky čemuž vzniká mezi ní a Průmyslovým palácem parkově upravený prostor zhruba stejné plochy, jakou zabírá vlastní novostavba – mezi oběma budovami je ponechán dostatečný odstup. [36–37] Podél nich je při západním okraji prostranství napřimena trať vedoucí do Královské obory. Objekt muzea tvoří tvar písmene U otevírajícího se směrem od Průmyslového paláce. Dvě téměř totožné, pouze zrcadlově obrácené budovy jsou pouze jednopatrové; v úrovni terénu (místy lehce pod terénem, v projektech tak označené jako suterén) jsou umístěné depozitáře s pracovny, v prvním patře se nacházejí další pracovny zaměstnanců a výstavní sály využívající horní osvětlení. Výstavní patro je oproti depozitářům výrazně vyšší, navíc disponuje svrchními světlíky, které svou výškou jako by tvořily ještě jedno celé samostatné podlaží v místech nad sály. Naopak nad pracovny, které jsou v patře rozmístěny podél dlážděného dvora vzniklého mezi muzejními budovami, světlíky nepokračují a okolo dvora tak budovy působí

pouze jako jednopatrové. Na toto řešení navazuje užší příčné křídlo rovnoběžné s Průmyslovým palácem. Jak však vyplývá z půdorysu, toto křídlo není komunikačním spojením obou budov. V úrovni terénu je částečně umístěné na sloupech a slouží jako průchod, v patře je pak využito z menší části ještě jako pracovny, z větší však jako konferenční prostory se samostatným vchodem od Průmyslového paláce, stavebně oddělené od muzejních prostor. Velký obdélný konferenční sál vyčnívá svou hmotou z příčného křídla do nádvoří, při čelním pohledu však nezastiňuje zcela Průmyslový palác. Z prostoru nádvoří také vedou hlavní vchody do hal do obou muzejních budov.

Obrátme se ale od dispozičního řešení k architektuře celku. Budova je horizontální, ale značně odlehčená díky použití velkoformátových oken v úrovni patra a rozsáhlých ploch pravděpodobně složených ze skleněných tvárníc osvětlujících přízemí a poskytujících svrchní osvětlení výstavním sálům. Kubický základ stavby je také na řadě míst probrán, plocha stěny v přízemí ustupuje za linii fasády, v níž až k zemi pokračují často jen velmi tenké podpory vynášející patro. Linie těchto podpor pokračuje vzhůru, buď coby pilíř mezi okny patra, anebo v místech, kde je fasáda slepá, bez oken, vytvářejí lehce plastickou lisenu. Samostatné „patro“, spíše úroveň tvořená svrchním osvětlením převyšující budovu nad výstavními sály, má obvodové hrany tvořené skleněnými tvárnici zalomené směrem dovnitř, přičemž však konstrukce drží kubický tvar – zajímavý prvek, vytvářející v postatě „levitující“ římsu, opět celek odlehčuje. Konstrukční prvek je tak využit i výtvarným způsobem. Podobnou tendenci vidíme i při pohledu na perspektivy interiéru vstupních hal, osvětlených kruhovým stropním otvorem, který jako by se zrcadlil ve fontáně umístěné do atria pod ním – tenké podpory vynášejí galerii obíhající atrium, z níž sestupuje dvouramenné schodiště. [38]

Zajímavé je řešení umístit výstavní úřady a restaurace do zcela samostatně stojící, obdélné dvoupatrové budovy, kde nejvyšší patro s terasami je mírně ustoupené a ukončené přesahující plochou střechou. [39] Tato budova byla v projektu situována v prostoru mezi muzejní budovou a Průmyslovým palácem při hranici pozemku s Královskou oborou.

Tento návrh na jednu stranu může připomínat zvláště svým pojetím fasády některé Le Corbusierovy stavby, které autoři mohli znát, jednak však také může být předzvěstí architektury *internacionálního stylu*, která se prosadí v 50. letech 20. století. Paralely bychom možná mohli hledat nepřekvapivě i u některých soudobých návrhů Josefa Gočára, neboť členové autorského týmu – **Karel Lodr, Otakar Frňka i Zdeněk Plesník** – byli v době soutěže stále ještě jeho studenty (nebo čerstvými absolventy v případě Lodra) na nedaleké

Škole architektury Akademie výtvarných umění.¹⁹⁸ Mezi architekty a architektonickými týmy v soutěži přitom nejde o jediné žáky Josefa Gočára.

Určitá skupina návrhů se rozhodla řešit problém zapojení přednáškového sálu a výstavních úřadů do projektu vlastní cestou, která již je pravděpodobně mimo rámec zadání; tyto návrhy umisťují všechna přírodovědná oddělení muzea v jediné budově, obvykle té východní. Západní budovu pak vyhrazuji provozům propojeným s činností výstaviště, tedy přednáškový a konferenční sál nebo kanceláře *výstavních úřadů*. Mezi tyto patří například projekt s heslem „ZZ“ neznámého autora, který do prostranství před Průmyslový palác dvě budovy zcela odlišných hmot. [40] Veškerý provoz druhé muzejní budovy ponechává pohromadě a soustředí ho ve východní budově, mohutném třípatrovém objektu na obdélné podnoží, z něž se v úrovni prvního patra vyděluje podélné průběžně křídlo se třemi křídly křížícími jej napříč, kde v každém patře je umístěna jiná funkce muzea – depozitáře, výstavní sály a pracovny. Západní budova obsahuje pouze provozy spojené s výstavištěm je výrazně drobnější – přednáškové a konferenční místnosti, nebo kanceláře. Obě budovy jsou kubické, využívají pásová okna a keramický či kamenný obklad fasády. Pro určitou kompenzaci drobnější hmoty západní budovy vůči větší východní staví před budovu přednáškových sálů štíhlý obelisk.

Toto rozdělení eliminuje komunikační problém mezi jednotlivými odděleními přírodovědeckého muzea a řeší schůdnou cestou způsob zapojení přednáškového sálu. Také projekt „ZZ“ není zdaleka jediným, který pojal problém zadání vystavět dva objekty rozdělením provozů a soustředil celé přírodovědné muzeum do východní budovy. Příkladem dalšího projektu přicházejícího se stejným řešením může být i jinak odlišný návrh s heslem „Cepek“, jehož autor bohužel rovněž zůstává neznámý. [41] Projekt umisťuje opět přednáškový sál, další menší společné sály, a také provoz restaurace v západní, pouze jednopatrové budově jednotné výšky na půdorysu otočeného „L“, jíž podél fasád obrácených k druhé budově a k Průmyslovému paláci obíhá předsazená kolonáda. Při jižním nároží budovy se tyčí dominanta zděné čtyřhranné věže, ze severní strany pravděpodobně prosklené, na jejíž vrchol je možno vystoupat vnitřním schodištěm. Všechna muzejní oddělení jsou pak situována ve východní, podstatně rozlehlejší symetrické budově, tvořené skladbou kubických objemů. Provoz v objektu je rozdělen do dvou částí, které se projevují i v exteriéru. Do ulice U Královské obory je obráceno průčelí s dvěma dvoupatrovými rizality s hladkou fasádou členěnou pouze strohými obdélnými okenními otvory; vprostřed mezi rizality je vkrojen

---

¹⁹⁸ LUKEŠ 2010, 391.

hlavní vstup s portikem, který završují volné figurální sochy. V této oblasti křídla obráceného na jih jsou umístěny ve všech podlažích pracovny zaměstnanců muzea. Většinu plochy budovy zabírají pak přízemní depozitáře a v prvním patře umístěné expozice (druhé patro v této části budovy zabírá jen malou plochu), osvětlené pouze světlíky vyčnívajícími nad prvním patrem kubusu stavby. Fasády prvního patra tak nemají okenní otvory a jsou pouze členěny obdélnými rámci, z nichž část je pojednána figurální reliéfní výzdobou. Mezi oběma budovami se rozpíná nízká vstupní brána s tenkými stožáry.

Také projekt s heslem „**B.H.**“ stejným způsobem rozdělené provozy rozmisťuje do dvou budov symetrických podle západovýchodní osy, které přes promenádu k Průmyslovému paláci propojuje vysoká pilířová brána se sochařskou výzdobou. [42] Východní budova se třemi paralelními křídly spojenými v jejich západním konci vstupním průběžným křídlem je relativně vysoká, kromě suterénu má tři celá patra a čtvrté částečné, pouze ve středním křídle. Hlavní průčelí obrácené k západní budově neznámý autor pojednal vysokými pilastry, kde místo mezi nimi je vyplněno vertikálně protáhlými okny. Fasáda se strohými obdélnými okenními otvory je obložena keramickými či kamennými deskami a její jinak hladkou strukturu člení lisenové rámce.

Dalším z návrhů, které se vydaly touto cestou při řešení problému různých provozů, je heslo „**5005**“. [43] Západní patrová budova tvaru nepravidelného L obsahující kanceláře a konferenční místnosti je při jižním konci završena velkým přednáškovým sálem, jehož zužující se auditorium je půlkruhově zakončeno. Muzejní oddělení najdeme opět ve východním obdélném objektu, masivní stavbě horizontálně rozčleněné na podnož tvořenou přízemím a mezipatrem s depozitáři a pracovny, která v podstatě vzhledem kopíruje západní budovu: podlouhlé okenní otvory jsou doplněny keramickým nebo cihlovým obkladem. Na tuto podnož dosedá dvojice rozdílně velkých bílých kubusů; v severním, nečleněném, pouze s naznačenou menší plochou reliéfní výzdoby, se nachází jedno patro s výstavním okruhem geologického a mineralogického oddělení. Tato část je spojena užším krčkem haly s jižním kubusem obráceným k ulici U Královské obory, který obsahuje dvě patra expozic botanických a zoologických a v exteriéru jeho hmota je zhruba ve třetině výšky rozčísnuje průběžným pásovým oknem. Svým výrazem pojetí obou budov návrhu vychází z funkcionalismu, jsou však doplněny o klasicizující prvky jako pilířové portiky a figurální sochy na vysokých pilířích lemující vstup. Zajímavým konstrukčním i výtvarným prvkem je tenký vysoký oblouk rozpínající se nad vstupní branou, který při pohledu od železničního viaduktu rámuje střední průčelí Průmyslového paláce.

Jedním z projektů řešících problém umístění přednáškového sálu soustředěním muzea do jediné budovy je i heslo „**Barande**“, který však byl nalezen v neúplném stavu, z něhož není možné zjistit půdorysné rozvrhy a dispoziční řešení. Řešení vyplývá z nákresu situace v měřítku 1:720; provoz muzea, výstaviště a v tomto případě i restaurace rozděluje do tří separátních objektů. Zajímavou součástí projektu je zde poměrně značně detailní orientační plán zachycující pás území Prahy od Troji až po Žitnou ulici na Novém Městě. Barevně jsou zde vyznačeny kromě budov plánovaných na výstavišti i další objekty – dva menší v rámci vlastního výstaviště, jeden na nároží Bělského a Veletržní ulice naproti novému Veletržnímu paláci, a další v parku proti Wilsonovu nádraží – pravděpodobně jde o autorem zamýšlená místa pro další případné rozšiřování muzea. Plán zachycuje i některé v té době projektované, ale nakonec nerealizované stavby na Letné: Moderní galerii poblíž Badeniho ulice a hřiště SK Slavia v sousedství zemědělských a technických muzeí. [44]

Většina projektů však v souladu s navrženým zadáním integruje muzejní oddělení spolu s přednáškovým sálem do západní a do východní budovy, mezi nimiž je ponechán prostor pro symetrický prospekt komponovaný na pohledovou dominantu Průmyslového paláce, případně se vstupní branou do areálu mezi oběma novými objekty; do prospektu se tak také obrací jejich hlavní průčelí. Východní budova je většinou obdélná, západní se přitom podřizuje linii trati do Královské obory a stojí tak na půdorysu trojúhelníku, případně pravoúhlého lichoběžníku.

Za návrhy tohoto typu je možné jmenovat projekt s heslem „**M40**“ (červené). [45–46] Návrh architektů **Pavla Bareše, Václava Jetela a S. Semráda** je jediným návrhem s takto výrazně asymetrickým půdorysem mezi oceněnými a zakoupenými projekty. Vyznačuje se snahou o větší uzavření nástupního prostoru do muzeí – aby nebyl pouze průchozím prospektem, ohraničuje jej mírně vyvýšenou pilířovou kolonádou osazenou figurálními sochami, která navazuje a promítá se i na fasádu přízemí vstupních křídel obou budov. Podpory vynášejí nečleněnou kubickou masu patra. Křídla navazující kolmo na linii vstupního křídla východní budovy pak jsou řešena odlišně, naznačena jsou zde pásová okna ve všech podlažích. Zajímavým prvkem projektu je kruhová centrální hala se schodištěm skrytá uvnitř západní trojúhelné budovy.

Projekt označený „**62**“ [47] zase zapojuje přednáškový sál a další místnosti k užití výstavištěm do západní budovy tvaru písmene L, nacházejí se v jejím křídle kolmém na Průmyslový palác. Ve dvou patrech budovy se nacházejí výstavní prostory muzea, zatímco přednáškový sál je skryt v podzemí. Východní budova je řešena jako tři paralelní patrové

objekty spojené příčně podlouhlým křídlem – tvoří tak mezi sebou čtveřici otevřených dvorů. Přízemí je zde rozvrženo pro pracovny, zatímco patro pro výstavní sály, které tak mohou těžit ze svrchního osvětlení. Jižní křídlo má také suterénní úroveň s depozitáři. Fasády kvádrových budov jsou minimálně členěny, autor používá především pásová okna, v přízemí lisenové rámce, na středním křídle východní budovy se objevuje krátká arkáda ústící k bočnímu vstupu. Hlavní vstup tvořený vkrojenou otevřenou předsíní se segmentovým ukončením se nachází ve stejným způsobem završeném rizalitu jejího jižního křídla obráceném k ulici U Královské obory. Nad otvorem vstupu, stejně tak jako na jižní a západní fasádě druhé budovy najdeme jedinou reliéfní ozdobu v podobě státního znaku – dvouocasého lva.

Obdobné umístění sálu do podzemí jako projekt „62“ volí například také návrh s heslem „EXPO“ od **Bohumíra Kozáka**, jinak se řadí spíše mezi projekty se symetrickým řešením s klasicizujícími prvky. [48]

Najdeme tu i návrhy pracující s půdorysem využívajícím jako základu stejnoramenného kříže; ramena tak tvoří trakty rozvržené každý pro konkrétní funkci, které jsou napojeny na centrální vestibul. Takovým je například návrh označen písmenem „V“ [49] vyprojektovaný **Miroslavem Kouřilem**, a také jedna z variant hesla „KRA“. Jeho autoři, **architekti Richard Podzemný, Kamil Ossendorf a Antonín Tenzer**, předložili projekt o dvou odlišných alternativách. [50] Podle jejich vlastních slov má první varianta „sledovat prostorové a účelové včlenění budov do prostoru výstaviště“, zatímco druhá má spíše „sledovat úplné oddělení muzejních prostorů a izolování jejich od ruchu výstaviště.“¹⁹⁹ V praxi to znamená, že první variantu tvoří dispozice kříže se dvěma zkrácenými rameny, díky čemuž může být zachována šikmá linie tramvajové trati do obory, zatímco druhá varianta trať „narovná“ a dispozici budov rozvíjí do pravidelného kříže. Kubické objemy jednotlivých křídel jsou kromě volných soch ozvláštněny také pomocí do mírné křivky vydutých a vypuklých částí plochy stěny. [51–52]

Několik návrhů pracuje i s výrazně vertikálnějšími budovami. Například „**modrý terč**“ [53], který kombinuje horizontální, převážně shora osvětlené přízemní budovy výstavních sálů se čtyřpatrovými deskovými „nástavbami“ půdorysu „T“, které svým nejdelším křídlem přesahují úroveň fasády přízemí a stojí na podpoře. Zde jsou umístěny kanceláře s depozitáři. Stavba kombinuje pásová okna obíhající kolem čtyř vysokých pater stavby s kruhovými

---

¹⁹⁹ ANM, návrh KRA – Průvodní zpráva, nezaevidováno.

okénky ve stěně přízemní části. Také tento návrh začleňuje přednáškový sál do podzemí budovy.

Projekt „P XVI“ [54] zas staví dvě symetrické budovy, jejichž třípatrová severo-j jižně orientovaná úzká křídla kanceláří tvoří jakousi podnož pro do jejich středu se vlamující kratší křídla depozitářů a výstavních sálů. Právě ta jsou nejvíce převýšená – byť jsou maximálně čtyřpatrová, každé patro je výrazně vyšší oproti patru kancelářských křídel. Celý vertikální dojem podporují rozměrná okna připomínající členěním na menší tabulky okna továren. Celek ale průmyslovým dojmem nepůsobí, jeho reprezentativnost je podpořena vstupní branou s navazující kolonádou a doplněním figurální sochařskou výzdobou.

Velmi zajímavým, avšak také bohužel velmi fragmentárně zachovalým návrhem se jeví být projekt skrývající se pod heslem „Tři osy“. [55] Stavba s asymetricky umístěným kruhovým vestibulem působí subtilně, a to díky jejímu částečnému umístění na tenkých podporách, ale také díky rozsáhlým proskleným plochám.

3.3.2. Mimosoutěžní návrh Jana Mannsbartha

Cílem podání svého projektu mimo soutěž bylo pro architekta Jana Mannsbartha (1904–1955) získat vyjádření porotců ke svému návrhu, jak uvádí v průvodním dopise. Mannsbarth tvrdí, že *přiřazení* muzea k výstavišti by z něj mohlo učinit ryze výstavnickou instituci, a byly by tak potlačeny ostatní, neméně důležité funkce muzea. Vědeckou činnost muzea také podle něj naruší požadované odloučení přírodovědných oddělení ve dvou separátních budovách.

Zpracovává proto projekt, který navrhuje vlastní umístění budovy, a to na Karlově, na předmostí plánovaného mostu přes Nuselské údolí. [56] Karlov je podle Mannsbartha příhodnější jednak proto, že soustřeďuje přírodovědné fakultní ústavy, s nimiž by tak muzeum mohlo blíže spolupracovat, ale také pro svou polohu v rámci města; není odsud daleko k hlavní budově na Václavském náměstí, ale především Karlov představuje pro Mannsbartha určitou důstojnou bránu do městského centra, zvláště v případě dokončení mostu přes údolí ústícího do Legerovy a Sokolské ulice. Plánované prostorné předmostí by pak mělo vytvořit i vůli dalšímu rozšíření muzea, které je v návrhu umístěno po východní straně ulice Legerovy. Obdélný objekt se tak uplatňoval každou svou fasádou do odlišného prostranství: západní fasáda by se obracela do Legerovy ulice, kde by navazovala na linii zástavby obytných domů, zatímco východní strana by se tyčila vysoko nad travnatým svahem nad klikatou Bělehradskou ulicí. Čelo jižní fasády by pak bylo viditelné z širokého okolí Nuslí i Pankráce. Při tomto pohledu by zároveň hmota konkurovala blízkému karlovskému chrámu.

Čtyřpatrový objekt se skládá z několika kvádrových objemů, poslední patro je razantně ustoupeno. Dispozice muzea pak odpovídá programu zadanému pro výstaviště. Na rozdíl od většiny horizontálních projektů pro výstaviště zde bylo pochopitelně třeba dispozici rozvinout vertikálně, nepřevyšuje však okolní zástavbu. Komunikaci zajišťují nákladní výtahy. *„Vytvořilo by se zde tudíž vědecké a popularizační ústředí v oblasti se silným významem estetickým i rekreačním, které by bylo i dokonale napojeno na komunikace,“* uzavírá Mannsbarth.²⁰⁰

3.4. Autoři návrhů

Přestože soutěže na náčrty budovy přírodovědeckých oddělení Národního muzea na pražském výstavišti se účastnilo podstatně větší množství projektů než soutěže na řešení území bývalé donucovací pracovny pro druhou budovu Národního muzea, a také se jich zachoval více než dvojnásobek, jmen architektů nebo architektonických týmů spojených s konkrétními návrhy se bohužel podařilo zjistit podstatně méně. Z těchto zjištěných autorů je nám několik známých již ze soutěže z roku 1937.

Takovými jsou například Ferdinand Balcárek a Karel Kopp, kteří se účastnili i první soutěže v roce 1937 návrhem s heslem „500“, a stejně jako v předchozí soutěži se i nyní jejich návrh „1940“ dočkal nejvyššího uděleného ocenění, v tomto případě III. ceny. Při srovnání obou návrhů z různých soutěží mnoho podobných znaků budov nenajdeme: návrh „500“ je členitý, a pro spíše drobné budovy používá sedlové střechy, zatímco návrh „1940“ již evidentně vykazuje neoklasicistické tendence v podobě například monumentálního portiku. Společný jim ale může být možná právě přístup adekvátní vždy danému prostředí. Zatímco hradčanský návrh se snaží reagovat na okolní zástavbu, která je zde důležitým faktorem pro vhodné ztvárnění návrhu, tento projekt „1940“ zase vykazuje určité originální provozní vyřešení a skloubení všech funkcí.

Z předchozí soutěže známe i jméno Richarda Podzemného. Ten se objevuje už v jiném architektonickém týmu, projekt „KRA“ navrhl společně se spolužáky z Uměleckoprůmyslové školy Kamilem Ossendorfem (1908–1994) a Antonínem Tenzerem (1908–2002), rovněž tedy Janákovými žáky, s nimiž spolupracoval častěji i v minulosti. V tomto složení se například

---

²⁰⁰ ANM, Mimosoutěžný návrh Národního muzea přírodovědeckého, Průvodní zpráva, nezaevidováno.

počátkem 30. let účastnili soutěže pražské obce na projekt domů s minimálními mezonetovými byty.²⁰¹

V soutěži na zastavění území bývalé donucovací pracovny figuroval i Bohumír Kozák (1885–1978), příslušník generace starší, než předchozí zmínění. V roce 1937 se účastnil jako porotce, nyní v roce 1939 se zapojil naopak vlastním návrhem s heslem „EXPO“.

Znovu se objevuje také jméno Václava Jetela, tentokrát v kolektivu autorů návrhu „M40“ (červené) spolu s Pavlem Barešem (1904–1984), absolventem ČVUT z okruhu Skupiny architektů SIA²⁰² a S. Semrádem.

Žákem Antonína Engela na ČVUT byl také autor jednoho z nejvíce ceněných návrhů „13. leden“, Vít Obrtel (1901–1988), který se zde zařadil, jak již bylo zmíněno, k uskupení tzv. „puristické čtyřky“ (se spolužáky Jaroslavem Fragnerem, Evženem Linhartem, Karlem Honzíkem). Obrtel byl všestranným výtvarníkem a v oblasti architektury také významným teoretikem, oponentem Teigeho teorií vědeckého funkcionalismu; své teze Obrtel vyjádřil nejen v manifestu K pracovní metodě (1930–1931), ale především pracemi jako projekt Funkcionální vily a projekt Vily na antický motiv (1926–1931).²⁰³

Mezi známými účastníky soutěže se dále objevuje několik žáků jednoho z porotců, Josefa Gočára. Patří mezi ně například již zmiňovaní autoři návrhu „UH713“: Karel Lodr, Otakar Frňka a Zdeněk Plesník (1914–2003). V době soutěže patrně alespoň někteří z nich byli ještě studenty,²⁰⁴ a patří tak k těm, jejichž studium přerhlo zavření vysokých škol na konci roku 1939, a mohli jej dokončit až po válce. Zdeněk Plesník se v 50. letech uchytil jako architekt (nejen) ve Zlíně, ale další osudy Lodra a Frňky příliš známé nejsou. Návrh do soutěže na budovu Národního muzea na výstavišti tak může být jedním z mála jejich projektů vůbec.

Dalším, o něco starším Gočárovým žákem v soutěži byl také Rudolf Vichra (1902–1954), který se společným projektem „416280“ s Aloisem Mezerou (1889–1945) a Františkem Šrámkem (1884–1952) získal jednu ze III. cen.

---

²⁰¹ ŠVÁCHA 1985, 414.

²⁰² ŠVÁCHA 1985, 393.

²⁰³ ŠVÁCHA 1985, 445.

²⁰⁴ LUKEŠ 2010, 391.

3.5. Vyústění soutěže

Názor poroty, že v dané situaci se lépe uplatňují stavby pravidelné, na půdorysech obdélníku, případně „U“ nebo „T“, které narovnávají osu trasy do Královské obory, se promítl i do výsledku. Nejen všechny tři návrhy oceněné třetí cenou, ale i většina z dalších celkem čtrnácti dalších zakoupených návrhů odpovídá tomuto symetrickému typu řešení. Díky tomuto faktu je také mezi oceněnými a zakoupenými větší zastoupení návrhů klasicizujících, jelikož takovým je symetrie hmot přirozená. Ani porota soutěže se však neshodla na jednom po všech stránkách vyhovujícím projektu.

Autoři úspěšných, nejvýše oceněných prací, tak měli být vyzváni k dalšímu propracování svých návrhů, aby bylo možno již na základě upřesněného programu rozhodnout o „nejlepším typu po všech stránkách, tedy provozní, estetické a hospodárné“.²⁰⁵ K tomuto kroku již však patrně nedošlo z důvodu obtížné situace v protektorátu během války; rok po skončení soutěže byla navíc veškerá stavební a projektová činnost zakázána.²⁰⁶ Na výstavišti se tak dodnes zachovaly i pavilony bývalé Moderní galerie a hlavního města Prahy.

Určitou paralelu po stránce architektonické může být obdobně jako u hradčanské soutěže soutěž na výstavbu budovy Státní galerii, ale ne už na Kampě, nýbrž v její další fázi, kdy byl návrh přesunut na Letnou a vítěz první soutěže Josef Gočár vypracoval nový návrh pracující s čestným dvorem. Zejména pak projekty z let 1938–1940, takzvaný druhý a třetí návrh, kde se objevuje sloupová předsíň s plastikami a poté dlouhým figurálním reliéfem,²⁰⁷ mohou formálním zpracováním připomínat návrhy, které se objevují v soutěži na budovy přírodovědných muzeí na výstavišti. Klasicistická orientace Gočára byla v této době poměrně výrazná, i když není dokumentovaná v Praze uskutečněnými stavbami.²⁰⁸ Oproti Gočárovým návrhům však některé soutěžní projekty umístěné na výstaviště působí těžkopádně.

Z realizovaných staveb v podobné době také vznikala stavba zemědělského a technického muzea na Letné, kde se do návrhů Milana Babušky promítá neoklasicistická verze pozdního funkcionalismu.²⁰⁹ I když jejich dnešní podoba je výsledkem složitého vývoje projektu, může nám dnes poskytnout pravděpodobně nejbližší představu o tom, jak by mohla působit stavba dvojice budov Národního muzea na nedalekém výstavišti dnes, pokud by byla postavena.

---

²⁰⁵ Architekt SIA XXXIX 1940, 36.

²⁰⁶ ŠVÁCHA 1985, 483.

²⁰⁷ ŠVÁCHA 1995, 457.

²⁰⁸ ŠVÁCHA 1985, 464.

²⁰⁹ ŠVÁCHA 1985, 394.

Vzhledem k anonymitě soutěže se nepodařilo s některými nalezenými návrhy spojit jejich autory, jiné odevzdané návrhy se nepodařilo nalézt vůbec. Zde existuje možnost, že by se ještě některé v budoucnu mohly objevit, jelikož podle soutěžních podmínek měly být po skončení soutěže návrhy neoceněné, resp. nezakoupené vráceny autorům. Nestalo se tak sice ve všech případech, ale někteří autoři si mohli projekty odnést a ty se mohou nacházet v pozůstatostech. Je také ale možné, že některé návrhy se mohly zcela ztratit už záhy, během II. světové války.

4. Epilog

Snahy o vybudování druhé budovy Národního muzea utnula II. světová válka. Po válce existovaly jiné priority, a tak se v muzeu nouze o prostory řešila alespoň dočasně půdní vestavbou v hlavní budově a vystěhováním České akademie do jejího dnešního sídla. Za doby socialismu bylo muzeu přiděleno několik zestátněných objektů, včetně řady mimopražských, z nichž některé byly po roce 1989 v restitucích navráceny majitelům.²¹⁰ Bylo tak třeba najít nové možnosti umístění sbírek. Jednou z těchto možností, patrně tou snazší, bylo získání a rekonstrukce jiných existujících objektů pro účely muzea. Národní muzeum takto získalo například kasárna Jana Jiskry z Brandýsa v Terezíně, v roce 2009 pak převzalo s hlavní budovou sousedící budovu bývalého Federálního shromáždění, a dnes jí pod názvem Nová budova využívá pro své účely. Druhou možností rozšíření byla novostavba. Architektonická soutěž formátu dvou soutěží zorganizovaných na konci 30. let se však již neopakovala. Až vystavěním komplexu v Horních Počernicích kolem roku 2000 tak konečně dostala přírodovědecká oddělení samostatné prostory alespoň v podobě deponitáře s pracovny, nikoliv však areálu, který by je spojoval i s výstavními aktivitami a stál v centru kulturního dění města.²¹¹

---

²¹⁰ SKLENÁŘ 2016, 75.

²¹¹ SKLENÁŘ 2016, 76sq.

5. Závěr

Smyslem této práce bylo zmapovat dvě dosud příliš nepopsané soutěže 1937 a 1939, co vedlo k jejich vypsání a jaký byl jejich průběh; zjistit, jak se návrhy s úkoly vypořádávají a kam je zařadit do rámce tvorby jejich autorů.

Přestože je spojuje stejný účel, tedy rozšíření Národního muzea, je každá soutěž reprezentantem zcela odlišné situace v rámci jednoho města. Jak bylo již v textu zdůrazněno, zatímco soutěžní návrhy v roce 1937 se musely potýkat především s pro novostavbu složitou urbanistickou situací, když měly nahradit část stávající rostlé zástavby uprostřed historicky cenné a celistvé čtvrti v jádru Prahy, návrhy v roce 1939 vstupovaly do prostoru, jehož podoba byla formována v tehdy nepříliš dávné historii a měla se ještě proměnit.

Také každá soutěž může být zajímavá z jiného úhlu pohledu. Při zpětném pohledu se může zdát problematické vůbec uvažování o umístění novostavby do historického prostředí Hradčan, přitom tehdy šlo i přes vědomí jejich hodnoty o reálnou možnost. Už od konce 19. století probíhaly i další zásahy do historických center měst; v Praze se dotkly zejména Starého Města, v době první republiky pak především jeho nábřeží a staroměstského okruhu. Přestože zájem o úpravu Staroměstské radnice v této době téměř zcela ustal, nakonec proběhla architektonická soutěž v roce 1938, tedy ve stejném období, v němž probíhala právě i soutěž na zastavění území bývalé donucovací pracovny. Je tedy pravděpodobné, že právě první soutěž na úpravu radnice po mnoha letech poutala ve své době větší pozornost, než soutěž na druhou budovu Národního muzea (i když podle Jiřího Hrůzy tato staroměstská soutěž přinesla jen „málo přesvědčivé výsledky“²¹²). I pro Malou Stranu existovaly velkolepé, z větší části také nerealizované plány (již zmíněny byly plány Státní galerie na Kampě nebo městské galerie na Klárově). Je minimálně pozoruhodné sledovat, jak se s hradčanskou situací vypořádali architekti, a jakým řešením tehdy dávala přednost porota. Z vyhlášení výsledků první soutěže vyplývá, že se rozhodla odměnit či zakoupit návrhy navzájem se poměrně hodně odlišující, a je tak zastoupeno široké spektrum přístupů – obecně ale byla oceněna většinou „odvážně nová architektura, jež by byla projevem dnešní [tehdejší] doby, přiřazeným vývojově a výtvarně do této oblasti (...)“²¹³ Na návrzích je tak možné pozorovat, jak se v průběhu času proměnil pohled na to, jak má vypadat kontextuální řešení novostavby vstupující do historického prostředí.

---

²¹² HRŮZA 1989, 311.

²¹³ Architekt SIA XXXVII 1938, 94.

Soutěž na výstavišti může být poněkud ve stínu větších záměrů vznikajících již od počátku 20. století pro nedalekou Letné. I z nich nakonec byl realizován pouze zlomek,²¹⁴ tak právě v době, kdy probíhala i soutěž na postavení muzejních budov v prostranství před Průmyslovým palácem. Dvojice budov technického a zemědělského muzea v Kostelní ulici je tak i přes jejich složitý vývoj určitým stojícím dokladem proměny, která v těchto letech v architektuře proběhla a která je patrná i z nerealizovaných návrhů staveb Národního muzea na výstavišti; tedy nástupu klasicizujících prvků a principů a rozvoje monumentálních tendencí, předpovídajících směr vývoje ve 40. a 50. letech.

Soutěž v roce 1939 probíhala v době kritického historického bodu, výsledky byly vyhlášeny již v průběhu II. světové války. Mohlo by tak být zajímavé sledovat také osudy mladších architektů-studentů, kteří se soutěže účastnili krátce předtím, než byli po jejich uzavření nuceni opustit vysoké školy; pro některé jejich návrh v této soutěži představoval jednu z mála ukázek jejich architektonické tvorby, jelikož po skončení války ne vždy navázali na svou práci. Stejně tak je ovšem pozoruhodné sledovat další vývoj jiných mladých autorů, kteří v činnosti architektů pokračovali i po válce, a jejichž tvorba se vyvíjí až do druhé poloviny století.

Budovy navrhované v soutěžích se patrně a na výjimky nesnaží příliš reagovat na Schulzovu budovu Národního muzea, která se stala pro tuto instituci symbolickou; mělo jít skutečně hlavně o rozšíření, které sice chtělo působit patřičně reprezentativním dojmem, ale nedělalo si ambice přebírat roli ikonické hlavní budovy. Zřejmě také došlo v průběhu let mezi dokončením staré budovy a soutěžemi na rozšíření k novým praktickým poznatkům ohledně provozní stránky muzeí, které se mohly rozcházet s charakteristikami Schulzovy budovy.

Také nerealizované plány pro jejich proměnu jsou součástí toho, jak příslušné prostory působí dnes. Jako u jakýchkoliv jiných nerealizovaných záměrů podobného rozsahu si můžeme jen klást otázku, jakým způsobem by jejich realizace ovlivnila naše vnímání a další vývoj dotyčných prostorů v rámci města.

---

²¹⁴ HRŮZA 1989, 317.

6. Seznam použité literatury a pramenů

ČANDA/ŠMÍD 1983 — Pavel ČANDA / Jan ŠMÍD: Národní muzeum v Praze, Praha 1983

HAVLOVÁ/NOLL/SVOBODA 2000 — Ester HAVLOVÁ / Jindřich NOLL / Jan E. SVOBODA: Praha 1919-1940. Kapitoly meziválečné architektury, Praha 2000

HRŮZA 1977 — Jiří HRŮZA: Slovník soudobého urbanismu, Praha 1977

HRŮZA 1989 — Jiří HRŮZA: Město Praha, Praha 1989

KOP 1941 — František KOP: Národní museum. Památník našeho kulturního obrození, Praha 1941

KSANDR/ŠKRANC 2001 — Karel KSANDR / Pavel ŠKRANC: Národní muzeum. Architektura a výzdoba hlavní budovy, Praha 2001

LUKEŠ 2010 — Zdeněk LUKEŠ (ed.): Josef Gočár. Praha 2010

MASARYKOVÁ 1940 — Anna MASARYKOVÁ: Národní museum v Praze, Praha 1940

PATRNÝ 2010 — Michal PATRNÝ: Bývalý Trautmannsdorfský palác čp. 180/IV Loretánská 6, Praha 1 - Hradčany. Sondážní restaurátorský průzkum, Praha 2010

SATURNÍK 1924 — Theodor SATURNÍK: Národní museum za války a po válce, Praha 1924

SKLENÁŘ 2001 — Karel SKLENÁŘ: Obraz vlasti, Praha 2001

SRŠEŇ 1991 — Lubomír SRŠEŇ: Budova Národního muzea v Praze. Architektura, umělecká výzdoba a původní uměleckořemeslná vybavení. Praha 1991

ŠVÁCHA 1985 — Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu. Proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století, Praha 1985

ŠVÁCHA 1995 — Rostislav ŠVÁCHA: Od moderny k funkcionalismu. Proměny pražské architektury první poloviny dvacátého století, 2., rozšířené vydání, Praha 1995

UPP 1998 — Růžena BAŤKOVÁ a kol.: Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vinohrady, Praha 1998

UPP 2000 — Pavel VLČEK a kol.: Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany, Praha 2000

UPP 2012 — Pavel VLČEK a kol.: Umělecké památky Prahy. Velká Praha A/L, Praha 2012

Statě v kolektivní práci

DENKSTEIN 1949 — Vladimír DENKSTEIN: Budova Národního musea. In: Gustav SKALSKÝ (ed.): Národní museum 1818–1948, Praha 1949, 15–30

OBENBERGER 1949 — Jan OBENBERGER: Zoologické oddělení. In: Gustav SKALSKÝ (ed.): Národní museum 1818–1948, Praha 1949, 177–193

PRANTL 1949 — Ferdinand PRANTL: Geologicko-paleontologické oddělení. In: Gustav SKALSKÝ (ed.): Národní museum 1818–1948, Praha 1949, 145–159

SKLENÁŘ 2016 — Karel SKLENÁŘ: Dějiny Národního muzea. In: Karel SKLENÁŘ (ed.): Velká kniha o Národním muzeu, Praha 2016, 12–79

SRŠEŇ 2016 — Lubomír SRŠEŇ: Historická budova Národního muzea. In: Karel SKLENÁŘ (ed.): Velká kniha o Národním muzeu, Praha 2016, 112–153

ŠVÁCHA 1998 — Rostislav ŠVÁCHA: Architektura čtyřicátých let. In: Dějiny českého výtvarného umění IV/2 1890/1938, Praha 1998, 31–73

Články

Architekt SIA XXXVII 1938 — Ideová soutěž na řešení druhé budovy Národního muzea v Praze. In: Architekt SIA XXXVII 1938, 93–97

Architekt SIA XXXIX 1940 — Poznámky k soutěži. In: Architekt SIA XXXIX 1940, 35–36

BIEGEL/NOVOTNÝ 2009 — Richard BIEGEL / Michal NOVOTNÝ: Stavba budov Československého zemědělského musea a Technického musea československého na Letenské pláni v Praze. In: Průzkumy památek roč. 16, 2009, 45–71

HRUŠKA 1937/1938 — Emanuel HRUŠKA: K soutěži na zastavění pozemků bývalé donucovací pracovny na Hradčanech. In: Stavba XIV, č. 7, Praha 1937/1938, 120–124

JANÍK 1940 — Liboslav JANÍK: Programové poznámky k výstavbě museí. In: Architekt SIA XXXIX, Praha 1940, 34–35

JANKOVÁ 2010 — Yvonne JANKOVÁ: Od Koňské brány k Národnímu muzeu. In: Architekt 56, Praha 2010, 127–129

KLÁŠTERSKÝ 1937 — Ivan KLÁŠTERSKÝ: O novou budovu Národního musea. In: Národní politika LV, č. 97, Praha 1937, 4

KLÁŠTERSKÝ 1938 — Ivan KLÁŠTERSKÝ: Projekt druhé budovy Národního musea v Praze. In: Národní politika LVI, č. 14, Praha 1938, 4

PAVELKA 1939 — V. PAVELKA: K nové soutěži na druhou budovu Národního musea. In: Věstník Klubu Za starou Prahu XXII, č. 1.–2., Praha 1939, 13

VEPŘEK 1936 — Josef VEPŘEK: Území donucovací pracovny. In: Za starou Prahu. Věstník pro ochranu památek XX, č. 3, Praha 1936, 23

Bakalářské/diplomové/disertační práce

TVRDÁ 2015 — Zuzana TVRDÁ: Architektonické návrhy Státní galerie vypracované Josefem Gočárem. (bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy). Praha 2015

Archivní materiály

Archiv Národního muzea, Praha: fond Registratura Národního muzea; Terezín

Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Praha: fond 32 Národní muzeum, fond 95 Mezera Alois

7. Seznam vyobrazení

1. Jan Koula: Návrh na přístavbu k Schulzově budově NM, pohled, 1912. Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Praha, fond: 32 Národní muzeum. Foto: archiv autora
2. Jan Koula: Návrh na přístavbu k Schulzově budově NM, půdorys, 1912. Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Praha, fond: 32 Národní muzeum. Foto: archiv autora
3. Emanuel Hruška: Dva principiální způsoby zastavění, 1937. Reprodukce z: Stavba XIV, č. 7, Praha 1937/1938, 120
4. Ferdinand Fencel: Návrh „77“, situace, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
5. Ferdinand Fencel: Návrh „77“, pohled z Loretánské ul., 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
6. Ferdinand Fencel: Návrh „77“, dálkový pohled, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
7. Miroslav Tryzna: Návrh „RI“, první alternativa – situace, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
8. Miroslav Tryzna: Návrh „RI“, průhled z Loretánské k Černínskému paláci, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
9. Miroslav Tryzna: Návrh „RI“, pohled z Loretánského nám., 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
10. Kamil Roškot: Návrh „H žluté“, situace, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
11. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „500“, alt. A, situace, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
12. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „500“, alt. A, pohled z Loretánské ul., 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
13. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „500“, alt. B, situace, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
14. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „500“, dálkový pohled, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
15. Václav Slavík, Jaroslav Šanda: Návrh „SŠ“, pohled z Loretánské a pohled z Loretánského nám., 1937. Reprodukce z: Stavba XIV, č. 7, Praha 1937/1938, 121
16. Václav Jetel: Návrh „XX černé“, situace, 1937. Reprodukce z: Architekt SIA XXXVII, Praha 1938, 93
17. Václav Jetel: Návrh „XX černé“, pohled z Loretánského nám., 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
18. František Čermák, Gustav Paul: Návrh „1903“, pohled z Loretánského nám., 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
19. František Čermák, Gustav Paul: Návrh „1903“, situace B, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
20. Václav Hilský, Karel Koželka: Návrh „M22“, perspektivní pohled A, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
21. Václav Hilský, Karel Koželka: Návrh „M22“, pohled – průčelí do dvora, A, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora

22. Václav Hlinský, Karel Koželka: Návrh „M22“, perspektivní pohled B, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
23. Vlastislav Hofamn: Návrh „Zachování konfigurace“, axonometrie, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
24. Vlastislav Hofamn: Návrh „Zachování konfigurace“, panorama, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
25. Jan Janeček: Návrh „T“, situace, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
26. Jan Janeček: Návrh „T“, pohled na fasádu do Loretánské, 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
27. František Maria Černý: Návrh „Q“, persp. pohled z Loretánského nám., 1937. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
28. Vít Obrtel: Návrh „13. leden“, perspektivní pohled, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
29. Vít Obrtel: Návrh „13. leden“, pohled na západní průčelí, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
30. Vít Obrtel: Návrh „13. leden“, půdorysné rozvržení 1.p. východní budovy, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
31. Alois Mezera, František Šrámek, Rudolf Vichra: vývoj návrhu „416280“, 1939. Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea, Praha, fond: 95 Mezera Alois. Foto: archiv autora
32. Alois Mezera, František Šrámek, Rudolf Vichra: Návrh „416280“, perspektivní pohled, 1939. Reprodukce z: Architekt SIA XXXIX, 21
33. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „1940“, situace, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
34. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „1940“, jižní průčelí, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
35. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „1940“, severní průčelí, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
36. Karel Lodr, Otakar Frňka, Zdeněk Plesník: Návrh „UH713“, perspektivní pohled, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
37. Karel Lodr, Otakar Frňka, Zdeněk Plesník: Návrh „UH713“, jižní průčelí, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
38. Karel Lodr, Otakar Frňka, Zdeněk Plesník: Návrh „UH713“, interiér – centrální hala, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
39. Karel Lodr, Otakar Frňka, Zdeněk Plesník: Návrh „UH713“, budova restaurace, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
40. Neznámý autor: Návrh „ZZ“, perspektivní pohled, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
41. Neznámý autor: Návrh „Celek“, jižní průčelí, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
42. Neznámý autor: Návrh „B.H.“, jižní průčelí, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
43. Neznámý autor: Návrh „5005“, jižní průčelí (nahore) a severní průčelí (dole), 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora

44. Neznámý autor: Návrh „Barande“, Orientační plán Prahy, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
45. Pavel Bareš, Václav Jetel, S. Semrád: Návrh „M40 červené“, půdorys, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
46. Pavel Bareš, Václav Jetel, S. Semrád: Návrh „M40 červené“, jižní průčelí, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
47. Neznámý autor: Návrh „62“, perspektivní pohled, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
48. Bohumír Kozák: Návrh „EXPO“, perspektivní pohled a půdorys, 1939. Reprodukce z: Architekt SIA XXXIX, 30
49. Miroslav Kouřil: Návrh „V“, jižní průčelí, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
50. Richard Podzemný, Kamil Ossendorf, Antonín Tenzer: Návrh „KRA“, situace první varianty (vlevo) a druhé varianty (vpravo), 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
51. Richard Podzemný, Kamil Ossendorf, Antonín Tenzer: Návrh „KRA“, druhá varianta – jižní průčelí 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
52. Richard Podzemný, Kamil Ossendorf, Antonín Tenzer: Návrh „KRA“, první varianta – jižní průčelí 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
53. Neznámý autor: Návrh „modrý terč“, pohled a řez budovou, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
54. Neznámý autor: Návrh „P XVI“, půdorysy a pohled na jižní průčelí, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
55. Neznámý autor: Návrh „Tři osy“, perspektivní pohled, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora
56. Jan Mannsbarth: Mimosoutěžní návrh, perspektivní studie, pohled z plánovaného mostu, 1939. ANM, Terezín. Foto: archiv autora

8. Seznam soutěžních návrhů a jejich autorů

Celkový přehled zjištěných jmen autorů přiřazených k heslům návrhů na základě obálek se jmény a dalších dokumentů obsažených v ANM ve fondu Registratura NM, kartonu 248, a na základě článků v časopise Architekt SIA XXXVII a XXXIX.

1937

Nalezené návrhy

77	Ferdinand Fencel	
500	Ferdinand Balcárek, Karel Kopp	oceněno 7000,-
1903	Gustav Paul, František Čermák	odměna 3000,-
H žluté	Kamil Roškot	odměna 3000,-
M22	Václav Hlilský, Karel Koželka	navrženo k zakoupení
Madrid	nezjištěn	
Q	František Maria Černý	
RI	Tryzna (?) ²¹⁵	odměna 2000,-
T	Jan Janeček	
XX černé	Václav Jetel	oceněno 7000,-
zachování konfigurace	Vlastislav Hofman	
SŠ	Václav Slavík, Jaroslav Šanda	oceněno 7000,-

Nenalezené návrhy

XX červené	Josef Chochol, Richard Podzemný	odměna 3000,-
B černé	Pavel Smetana	oceněno 7000,-
K-E	Karel Domanský, Evžen Voskobojsnikov	navrženo k zakoupení
M červené	Jindřich Krise	

---

²¹⁵ Velmi pravděpodobně Miroslav Tryzna.

8-8	Karel Honzík
MUM	Hubert Faulhammer
Gijo	Vojtěch Moravec
pragensia	Jaroslav Kabeš
999	Lubor Marek, F. Hrbek (?)
18	S. Vacek
RIA	Jaroslav Kozel
S červené	František Lehmann, Bořivoj Kodina (?)
V zelené	Karel (nečitelné)
AB červené	nezjištěn
„bez hesla“	Hruška
„bez hesla“	nezjištěn

1939

Nalezené návrhy

13. leden	Vít Obrtel	III. cena 10 000 K
celek	nezjištěn	
UH713	Karel Lodr, Otakar Frňka, Zdeněk Plesník	zakoupeno 3000 K
XX	nezjištěn	
62	nezjištěn	
111	J. Černý (?) ²¹⁶ , Karel Rajský	zakoupeno 5000 K
1000	nezjištěn	

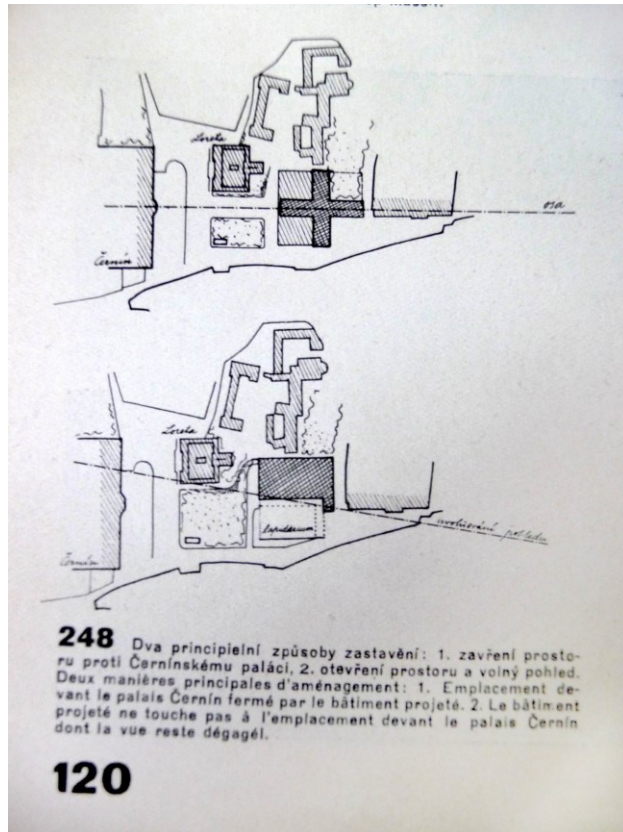
²¹⁶ Možná Josef Černý, žák Josefa Gočára.

1940	Ferdinand Balcárek, Karel Kopp	III. cena 10 000 K
5005	nezjištěn	
416280	Alois Mezera, František Šrámek, Rudolf Vichra	III. cena 10 000 K
ARS	nezjištěn	zakoupeno 4000 K
Barande	nezjištěn	
B.H.	nezjištěn	
expo	Bohumír Kozák	zakoupeno 3000 K
hnědý terč	nezjištěn	zakoupeno 4000 K
J. Ev. Purkyně	Václav Slavík, Jaroslav Šanda	zakoupeno 4000 K
KRA	Richard Podzemný, Kamil Ossendorf, Antonín Tenzer	zakoupeno 4000 K
M žluté	nezjištěn	zakoupeno 3000 K
červené M40	Pavel Bareš, Václav Jetel, S. Semrád (?)	zakoupeno 3000 K
černé (hnědé?) M40	Jiří Kaisler, J. Werner (?)	zakoupeno 2000 K
modrý kruh	nezjištěn	zakoupeno 2000 K
Národu	nezjištěn	zakoupeno 2000 K
P XVI	nezjištěn	
tři osy	nezjištěn	
umění vědě (fragment)	nezjištěn	
V	Miroslav Kouřil	
vstup do obory	Josef K. Říha	zakoupeno 4000 K
ZZ	nezjištěn	
Mimosoutěžní		
Hors Concours	Jan Mannsbarth	

Nenalezené návrhy

Znak Čech	Josef Kandert	
11511	nezjištěn	zakoupeno 2000 K
červená kružnice	nezjištěn	
Athos	nezjištěn	
červené H-H	nezjištěn	
Tatra	nezjištěn	
Vědám	nezjištěn	
K-6 (?)	nezjištěn	
Bal 01	nezjištěn	
červené MUSEUM	nezjištěn	
K+M+B	nezjištěn	
A	nezjištěn	
6	nezjištěn	
Praha	nezjištěn („odesíl. Václav Vorel“)	
up (? nečitelné)	nezjištěn	
„malé žluté m“	„Al. Nový“	

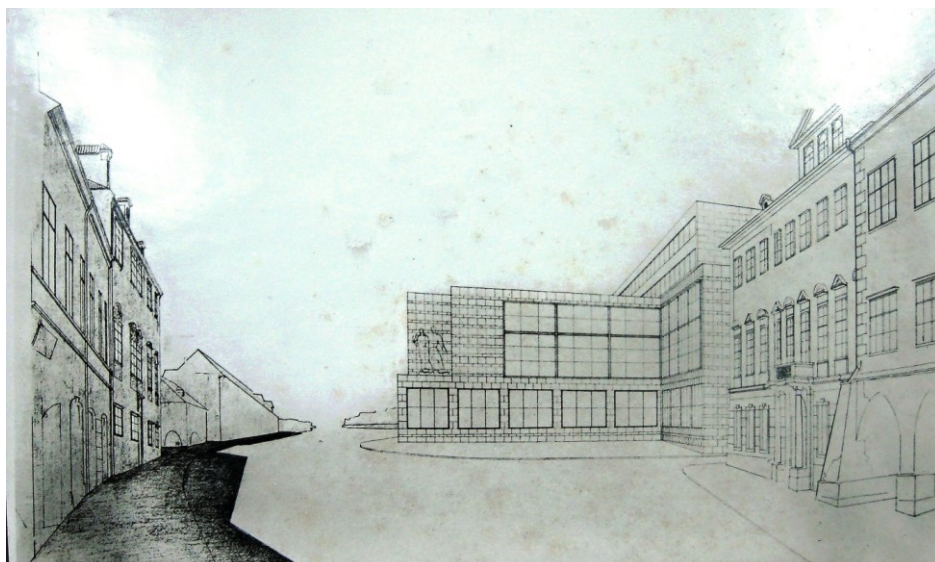

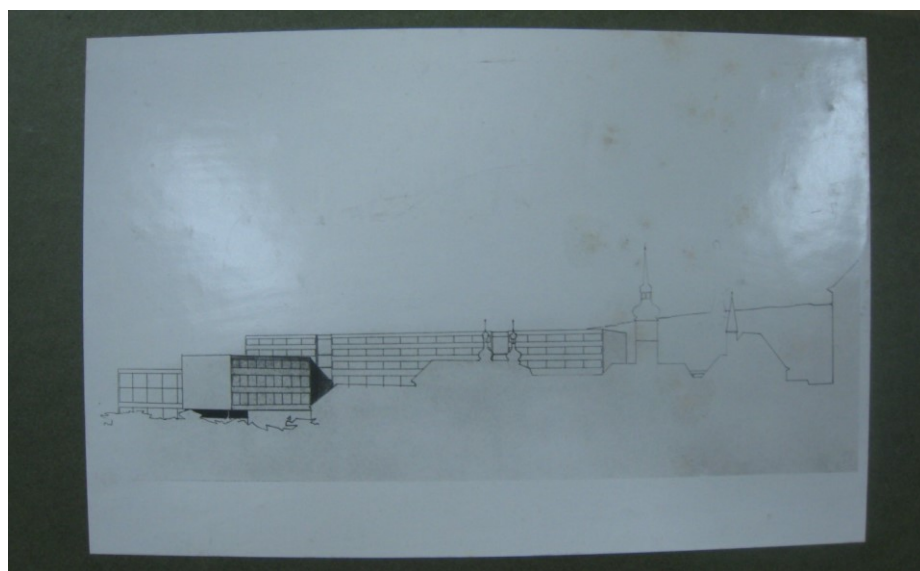
3. Emanuel Hruška: Dva principiální způsoby zastavění, 1937.

4. Ferdinand Fencel: Návrh „77“, situace, 1937.

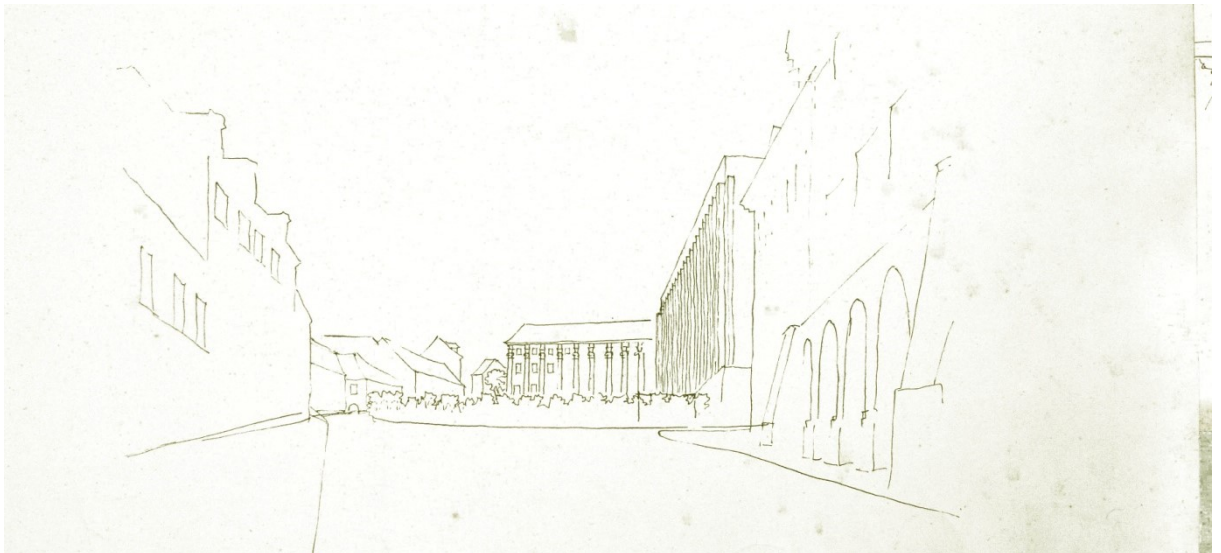
5. Ferdinand Fencel: Návrh „77“, pohled z Loretánské ul., 1937.

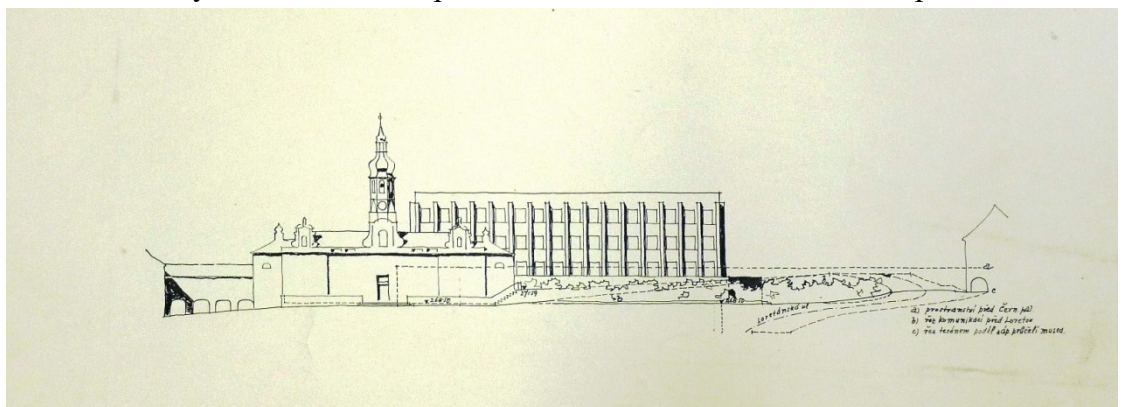
6. Ferdinand Fencel: Návrh „77“, panoramatický pohled, 1937.

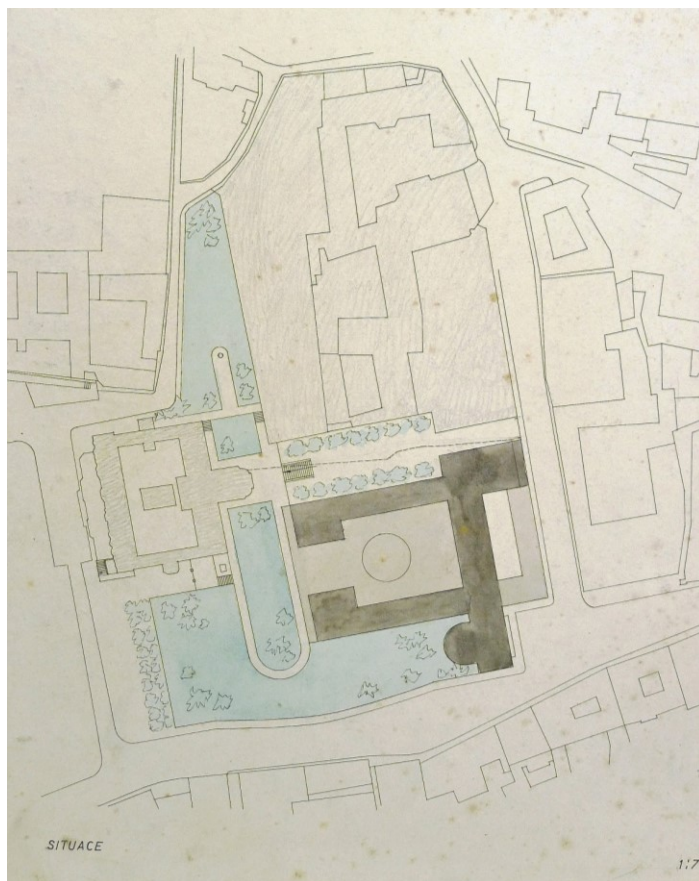
7. Miroslav Tryzna: Návrh „RI“, první alternativa – situace, 1937.

8. Miroslav Tryzna: Návrh „RI“, průhled z Loretánské k Černínskému paláci, 1937.

9. Miroslav Tryzna: Návrh „RI“, pohled z Loretánského nám., 1937.

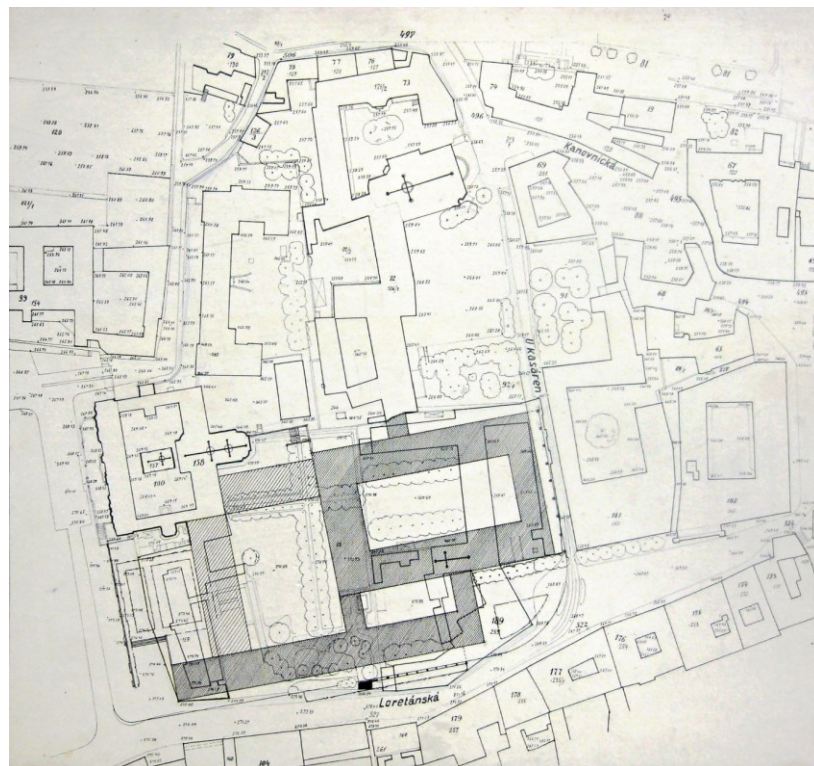
10. Kamil Roškot: Návrh „H žluté“, situace, 1937.

11. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „500“, alt. A, situace, 1937.

12. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „500“, alt. A, pohled z Loretánské ul., 1937.

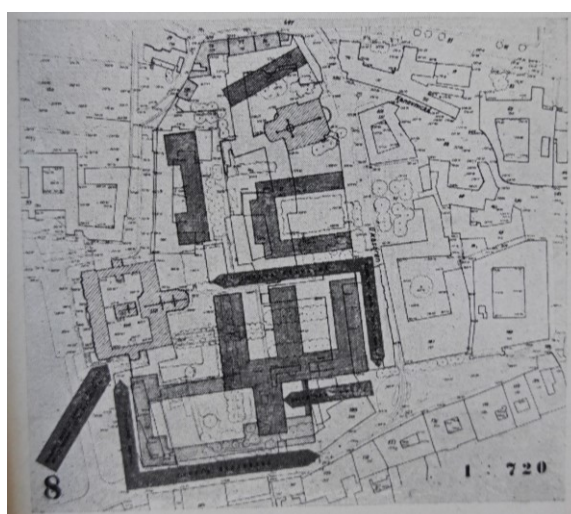
13. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „500“, alt. B, situace, 1937.

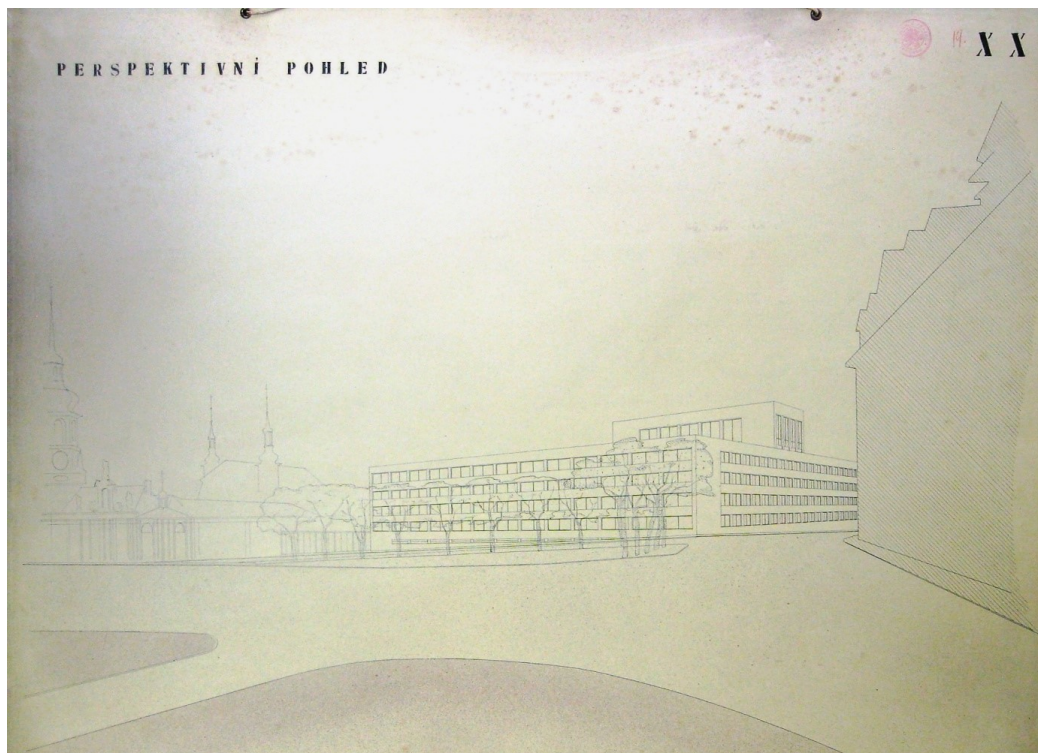
14. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „500“, dálkový pohled, 1937.

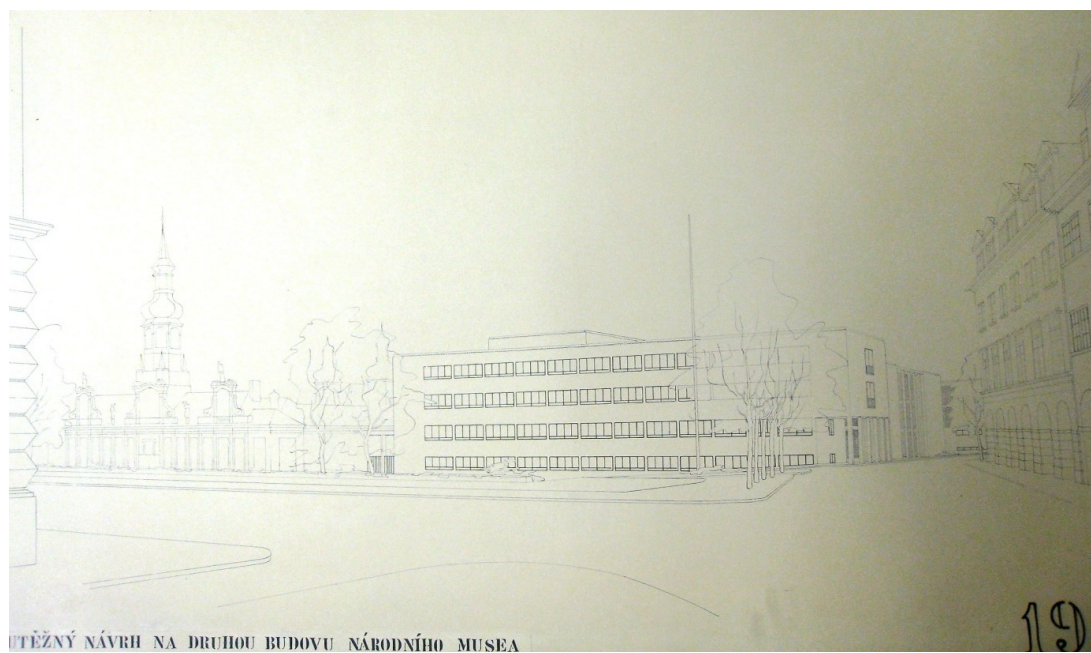
15. Václav Slavík, Jaroslav Šanda: Návrh „SŠ“, pohled z Loretánské (vlevo) a pohled z Loretánského nám., 1937.

16. Václav Jetel: Návrh „XX černé“, situace, 1937.

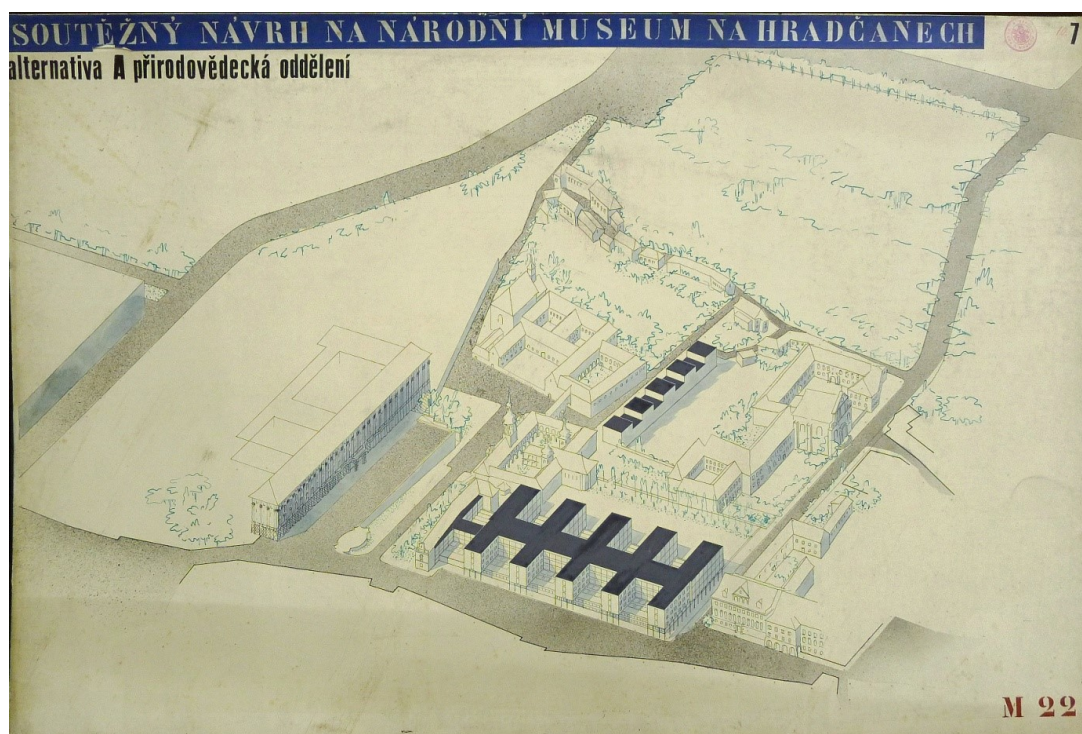
17. Václav Jetel: Návrh „XX černé“, pohled z Loretánského nám., 1937.

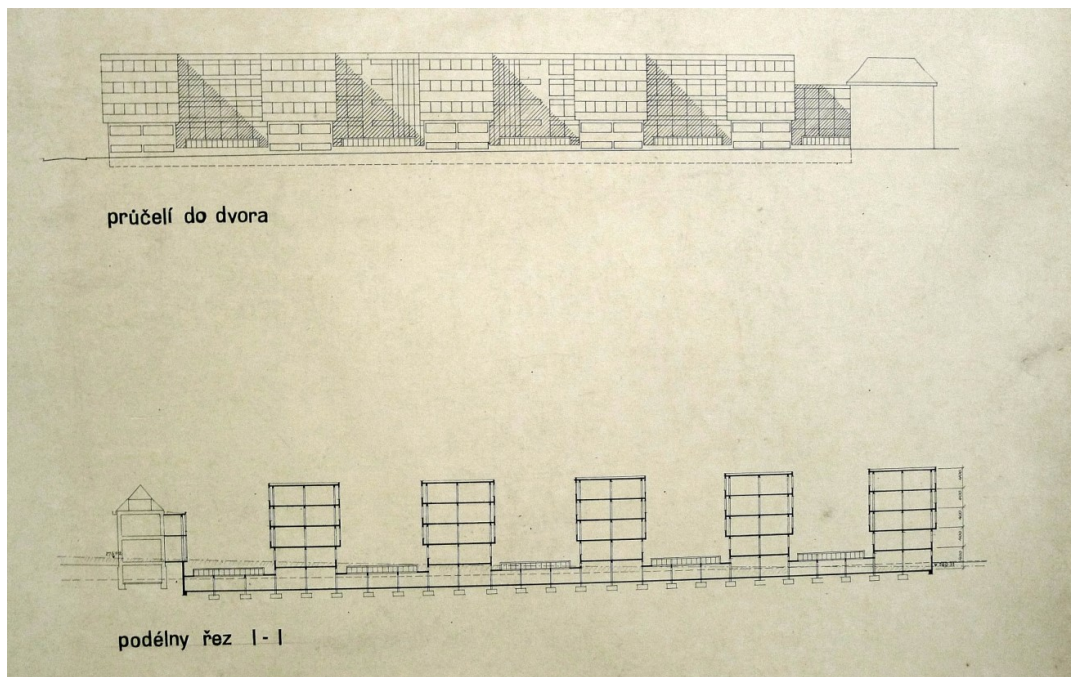
18. František Čermák, Gustav Paul: Návrh „1903“, pohled z Loretánského nám., 1937.

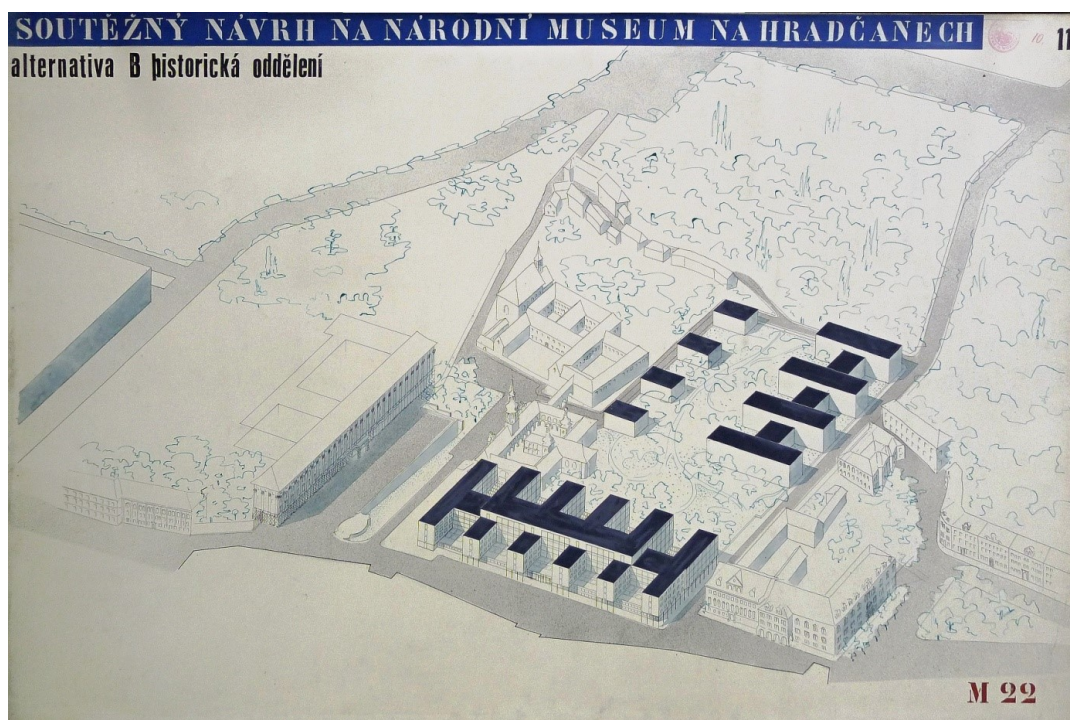
19. František Čermák, Gustav Paul: Návrh „1903“, situace B, 1937.

20. Václav Hlinský, Karel Koželka: Návrh „M22“, perspektivní pohled A, 1937.

21. Václav Hlinský, Karel Koželka: Návrh „M22“, pohled – průčelí do dvora, A, 1937.

22. Václav Hlinský, Karel Koželka: Návrh „M22“, perspektivní pohled B, 1937.

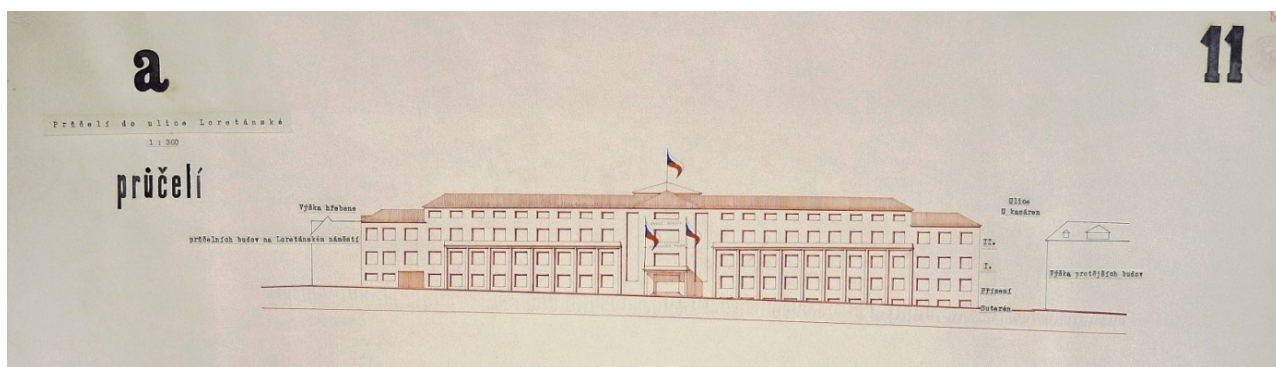
23. Vlastislav Hofamn: Návrh „Zachování konfigurace“, axonometrie, 1937.

24. Vlastislav Hofamn: Návrh „Zachování konfigurace“, panorama, 1937.

25. Jan Janeček: Návrh „T“, situace, 1937.

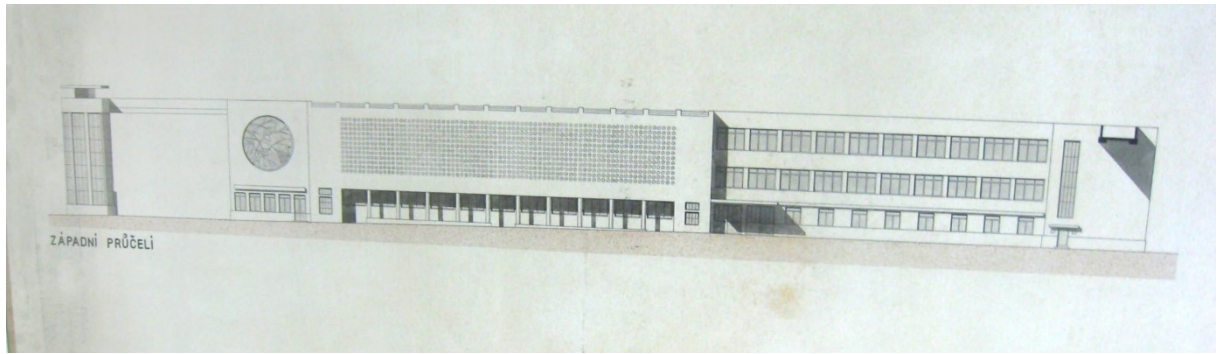
26. Jan Janeček: Návrh „T“, pohled na fasádu do Loretánské, varianta A, 1937.

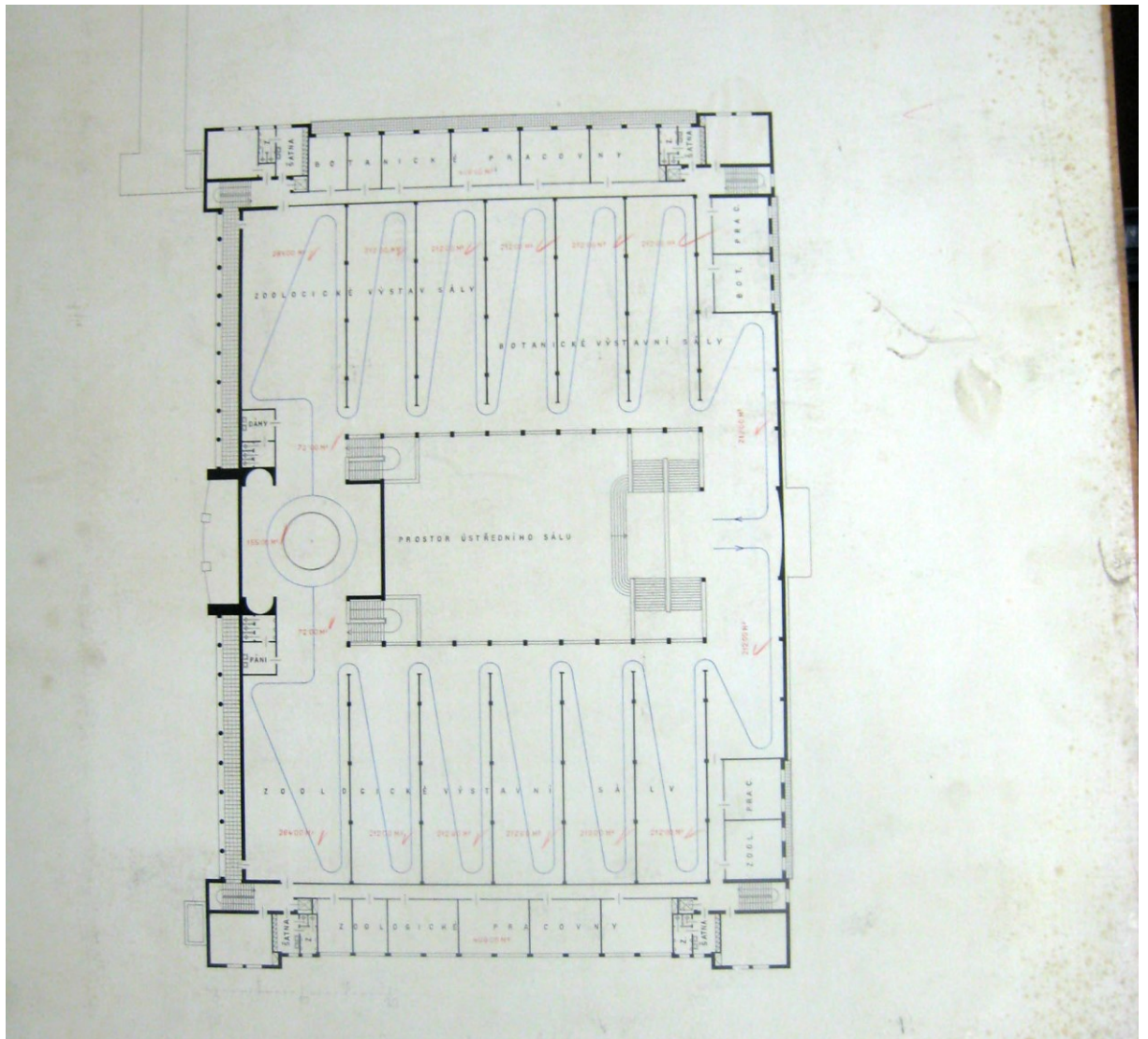
27. František Maria Černý: Návrh „Q“, persp. pohled z Loretánského nám., 1937.

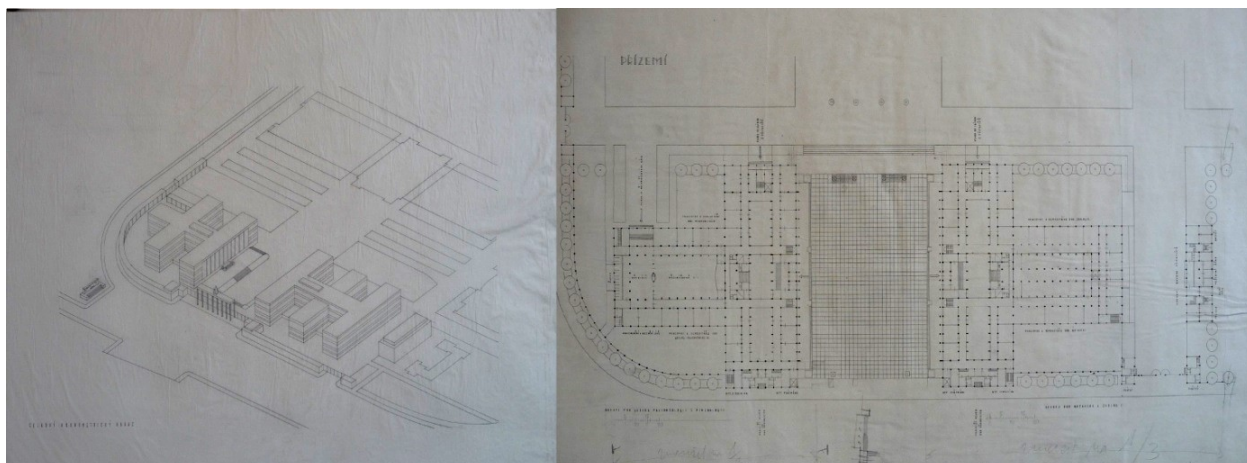
28. Vít Obrtel: Návrh „13. leden“, perspektivní pohled, 1939.

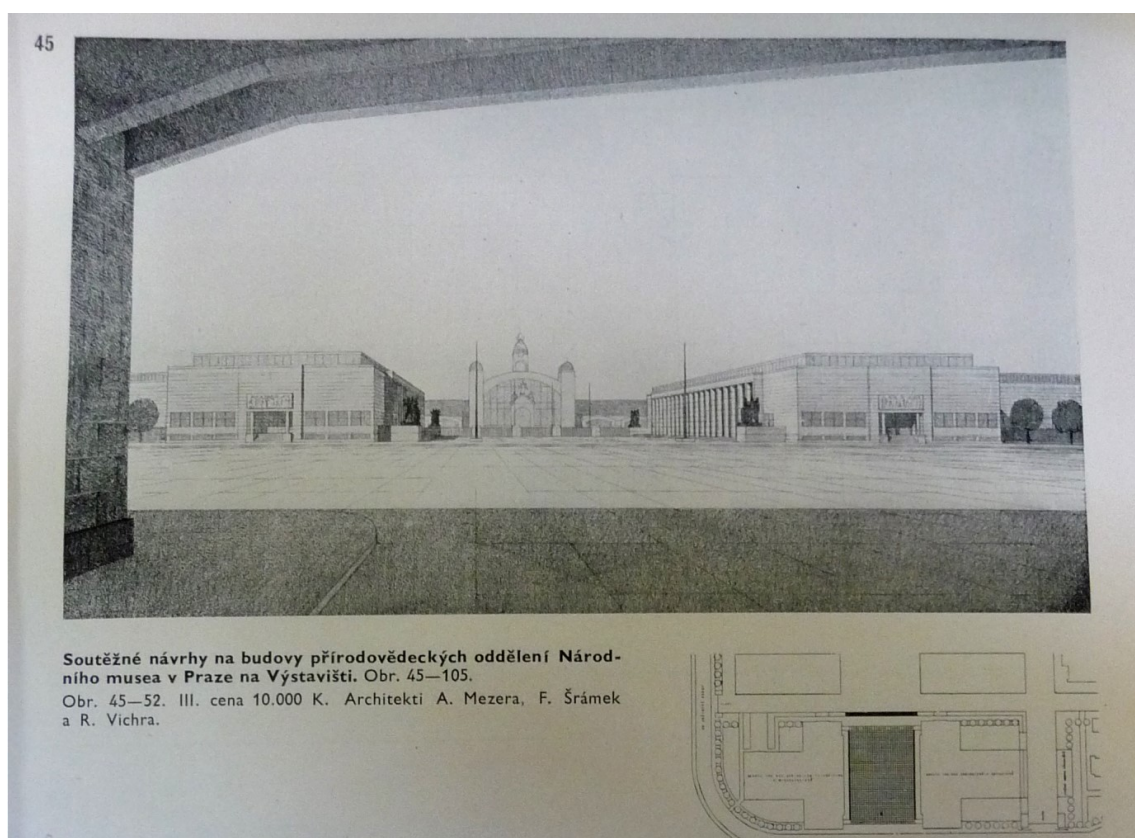
29. Vít Obrtel: Návrh „13. leden“, pohled na západní průčelí, 1939.

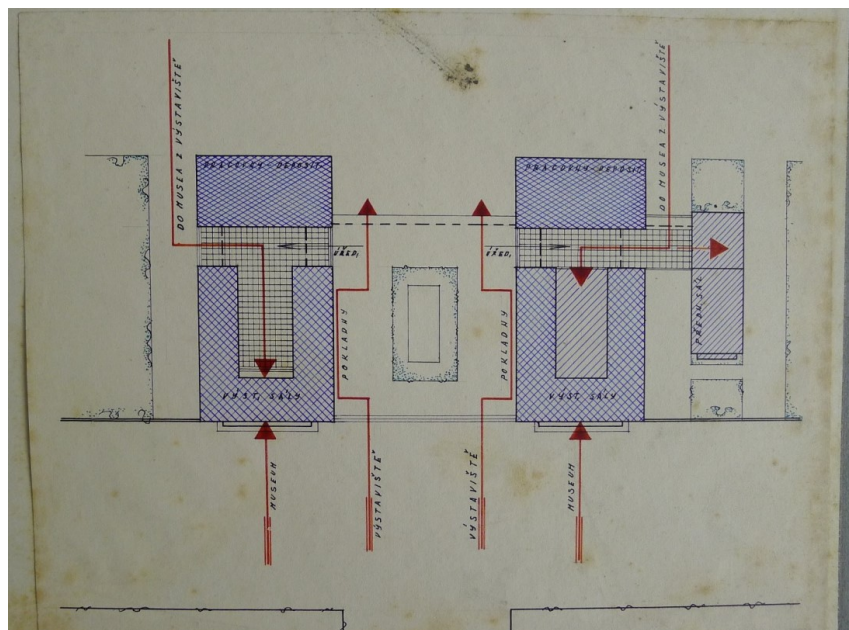
30. Vít Obrtel: Návrh „13. leden“, půdorysné rozvržení 1.p. východní budovy, 1939.

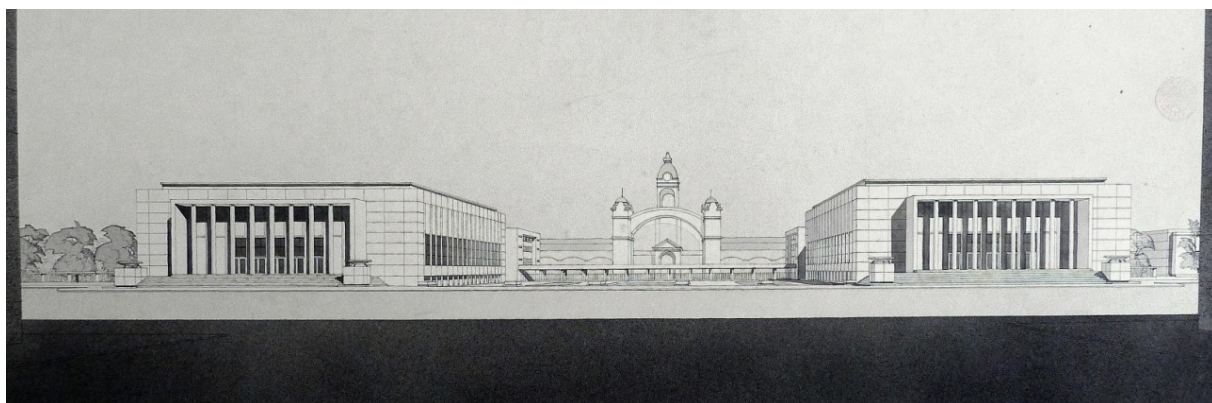
31. Alois Mezera, František Šrámek, Rudolf Vichra: vývoj návrhu „416280“, 1939.

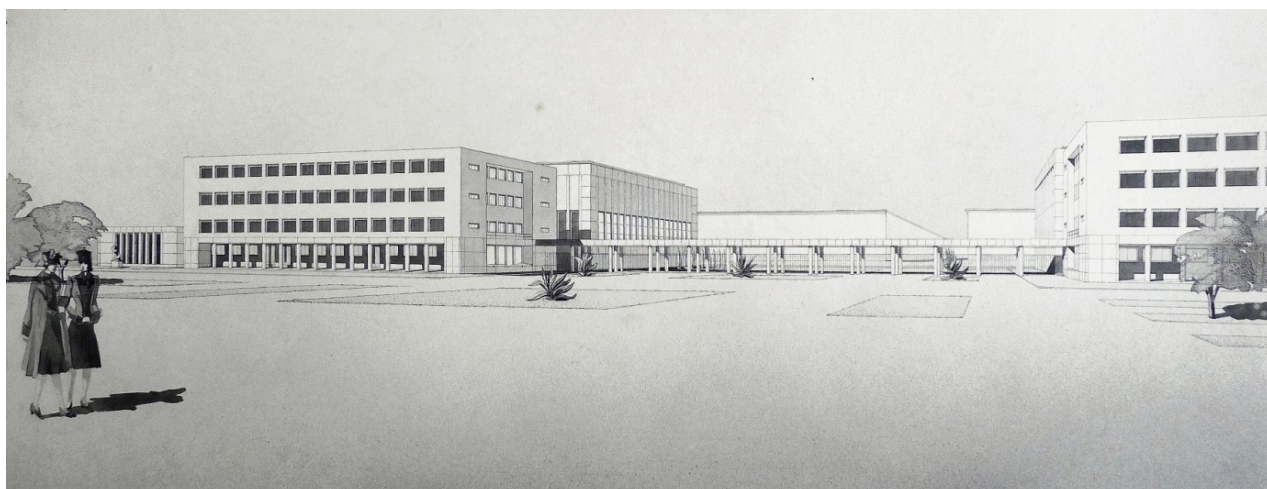
32. Alois Mezera, František Šrámek, Rudolf Vichra: Návrh „416280“, perspektivní pohled, 1939.

33. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „1940“, situace, 1939.

34. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „1940“, jižní průčelí, 1939.

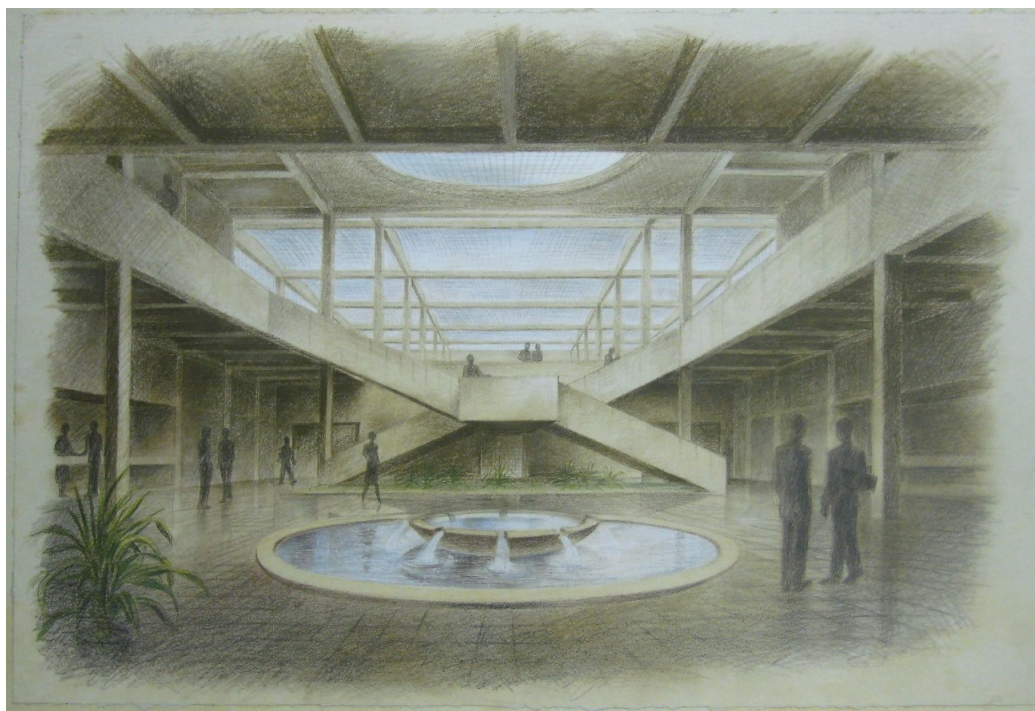
35. Ferdinand Balcárek, Karel Kopp: Návrh „1940“, severní průčelí, 1939.

36. Karel Lodr, Otakar Frňka, Zdeněk Plesník: Návrh „UH713“, perspektivní pohled, 1939.

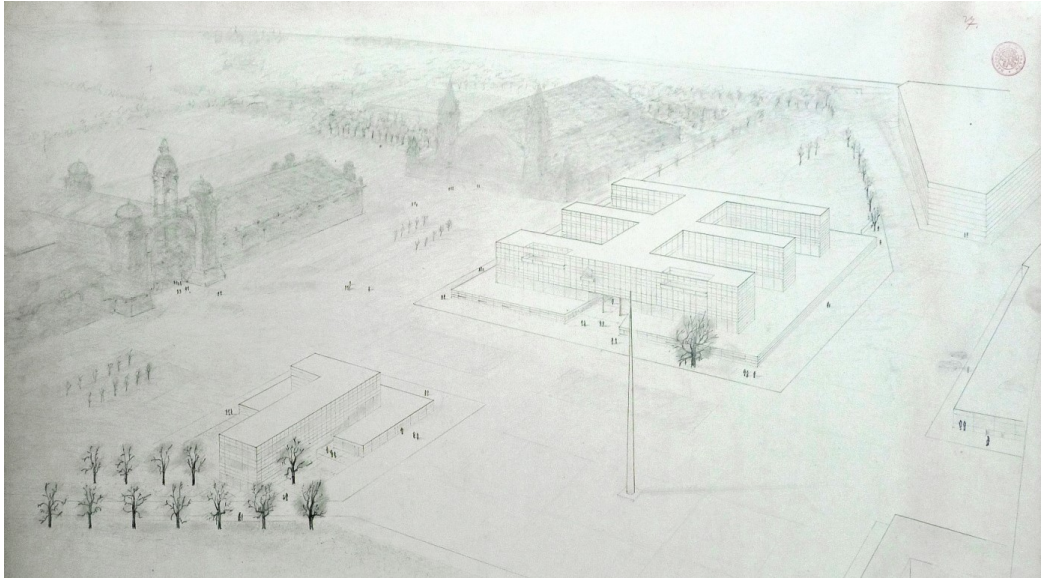
37. Karel Lodr, Otakar Frňka, Zdeněk Plesník: Návrh „UH713“, jižní průčelí, 1939.

38. Karel Lodr, Otakar Frňka, Zdeněk Plesník: Návrh „UH713“, interiér – centrální hala, 1939.

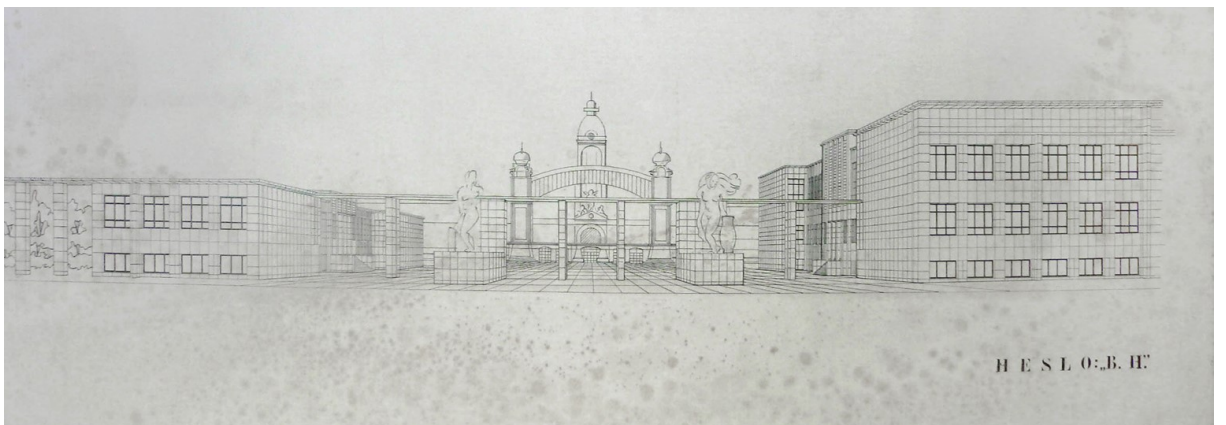
39. Karel Lodr, Otakar Frňka, Zdeněk Plesník: Návrh „UH713“, budova restaurace, 1939.

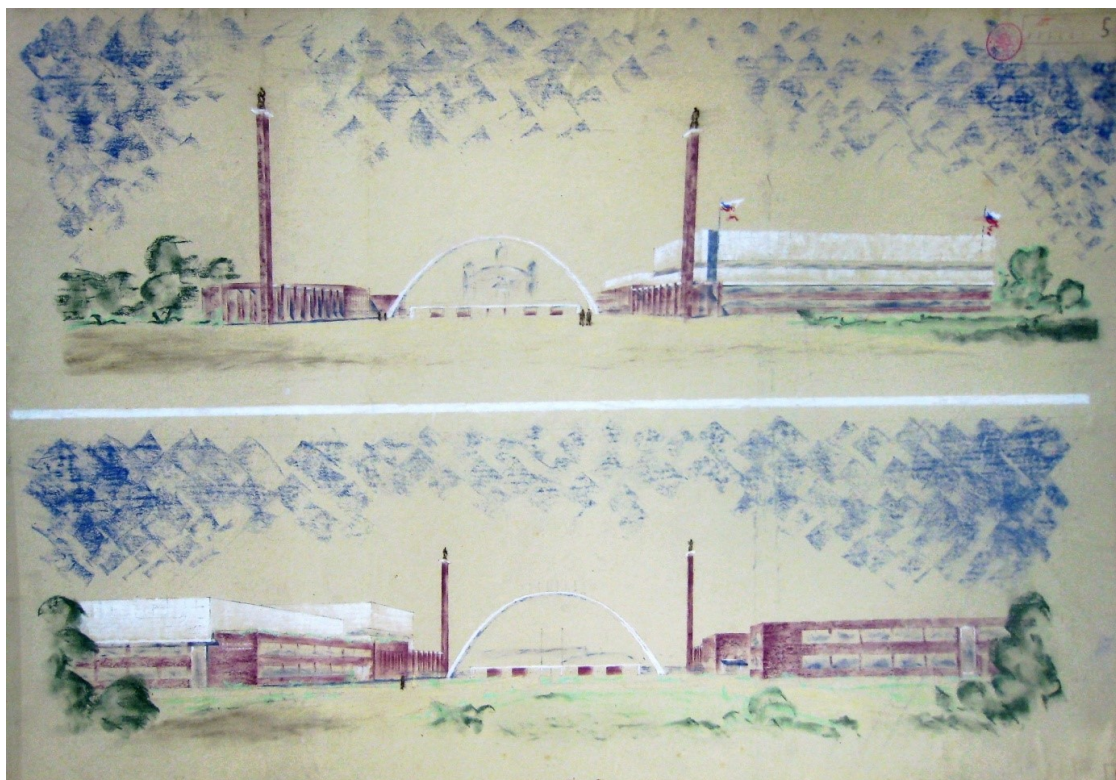
40. Neznámý autor: Návrh „ZZ“, perspektivní pohled, 1939.

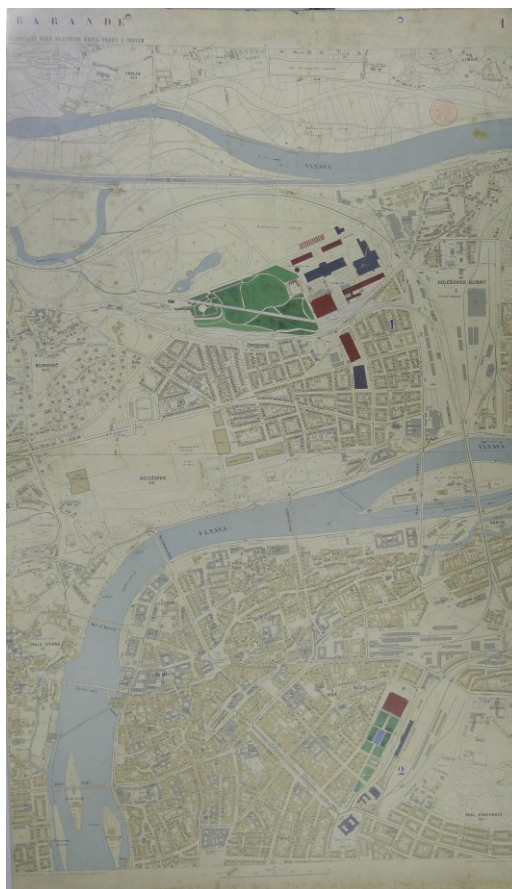
41. Neznámý autor: Návrh „Celek“, jižní průčelí, 1939.

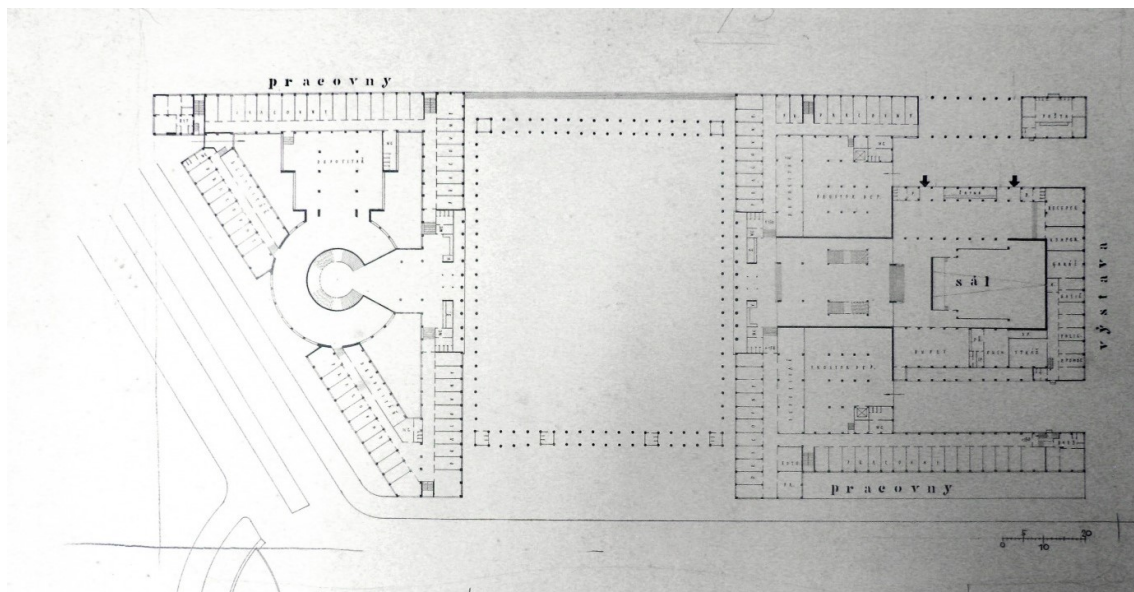
42. Neznámý autor: Návrh „B.H.“, jižní průčelí, 1939.

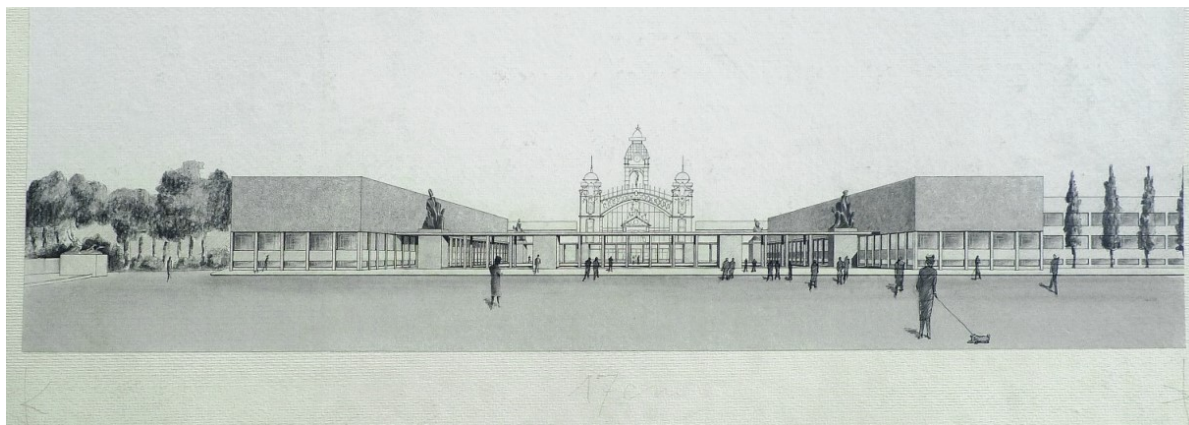
43. Neznámý autor: Návrh „5005“, jižní průčelí (nahore) a severní průčelí (dole), 1939.

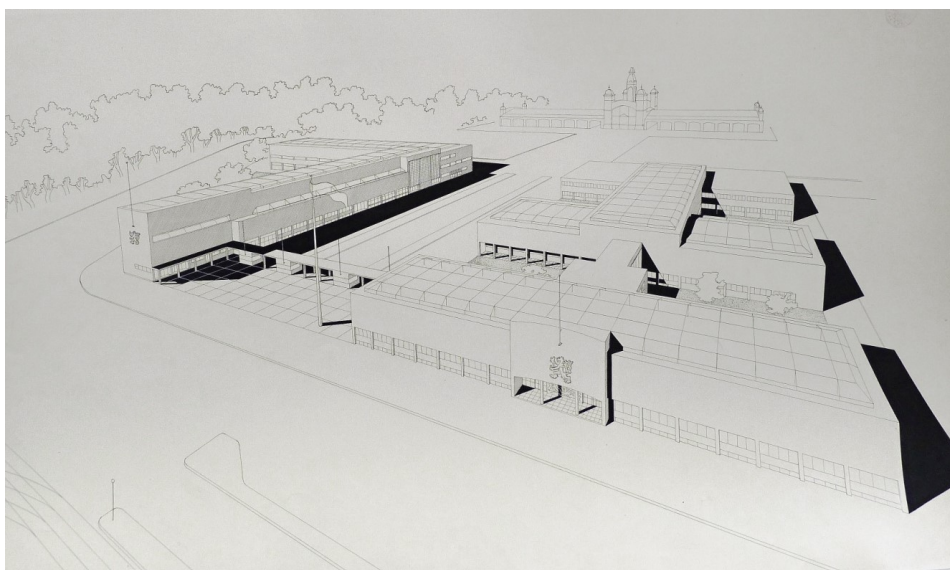
44. Neznámý autor: Návrh „Barande“, Orientační plán Prahy, 1939.

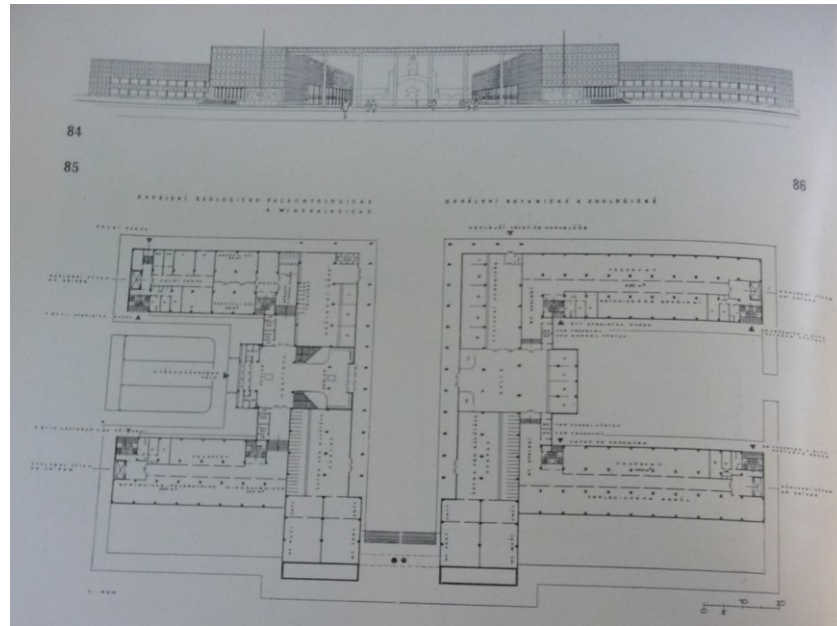
45. Pavel Bareš, Václav Jetel, S. Semrád: Návrh „M40 červené“, půdorys, 1939.

46. Pavel Bareš, Václav Jetel, S. Semrád: Návrh „M40 červené“, jižní průčelí, 1939.

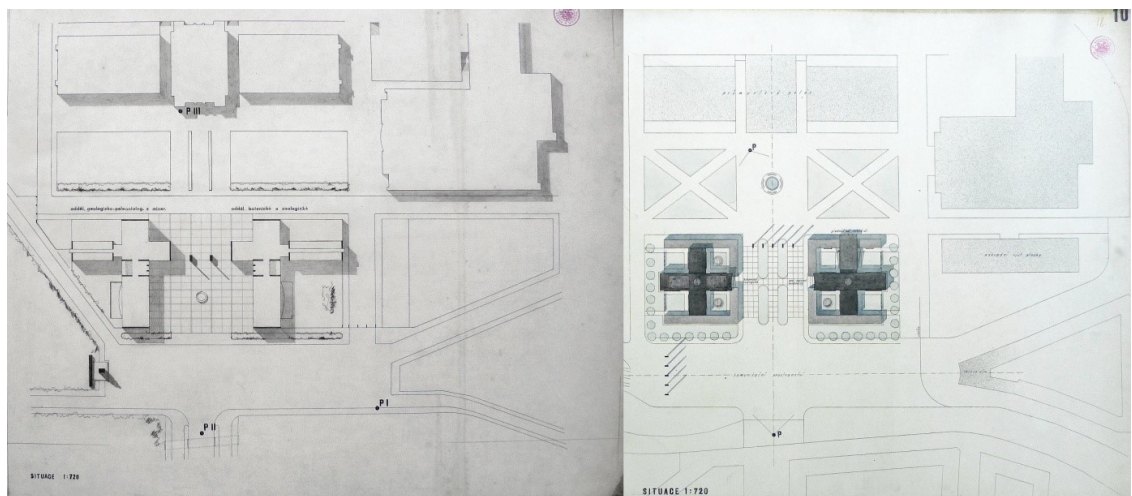
47. Neznámý autor: Návrh „62“, perspektivní pohled, 1939.

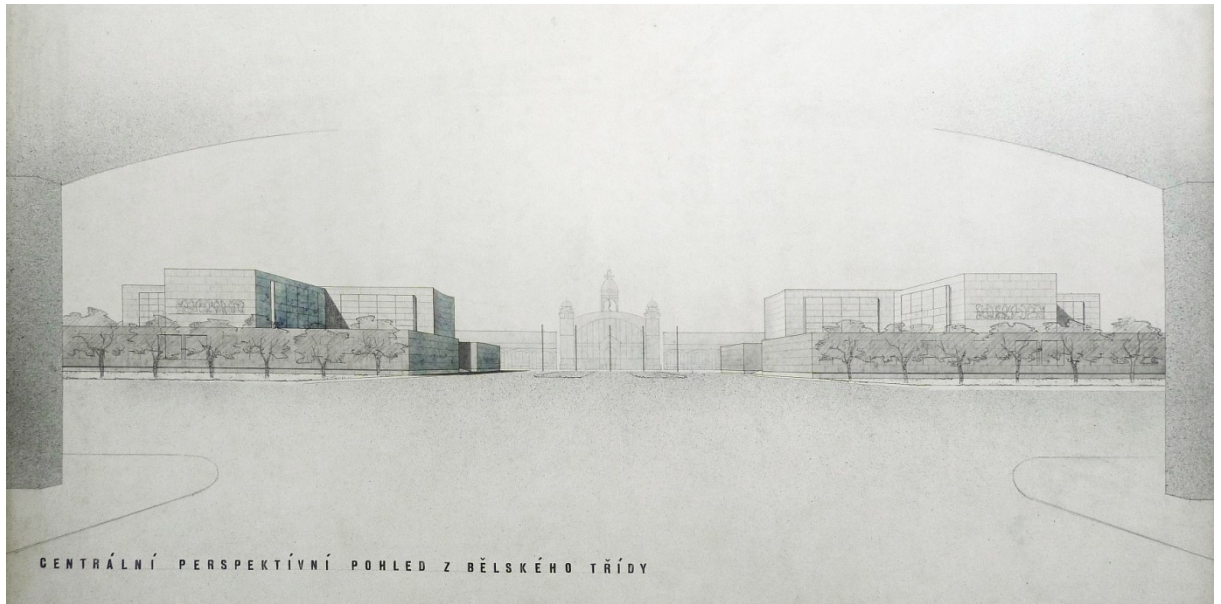
48. Bohumír Kozák: Návrh „EXPO“, perspektivní pohled a půdorys, 1939.

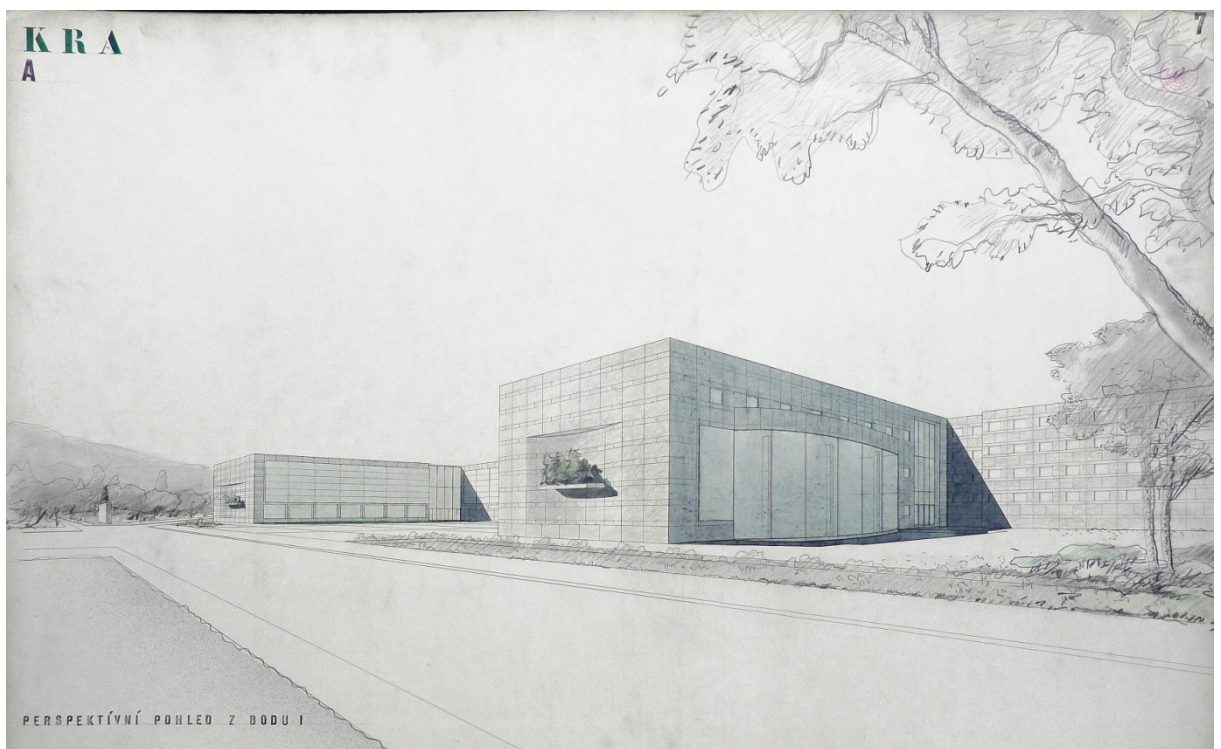
49. Miroslav Kouřil: Návrh „V“, jižní průčelí, 1939.

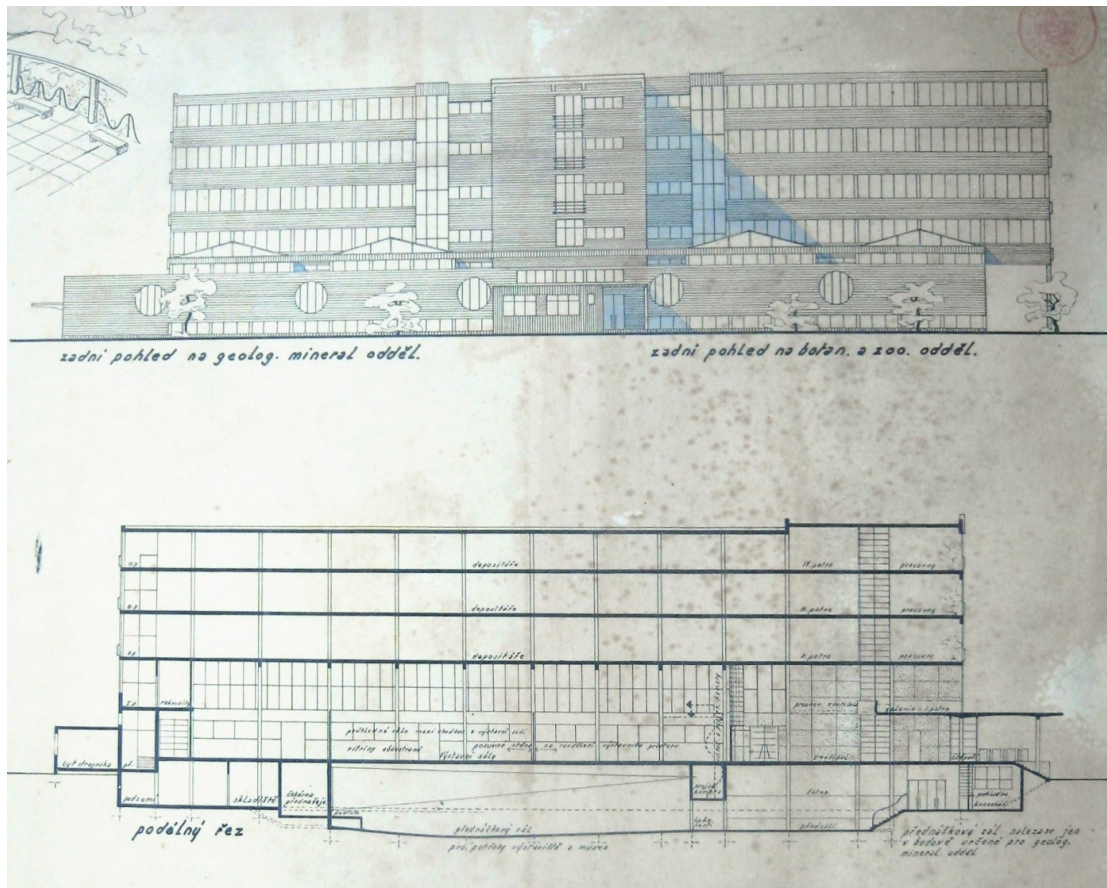
50. Richard Podzemný, Kamil Ossendorf, Antonín Tenzer: Návrh „KRA“, situace první varianty (vlevo) a druhé varianty (vpravo), 1939.

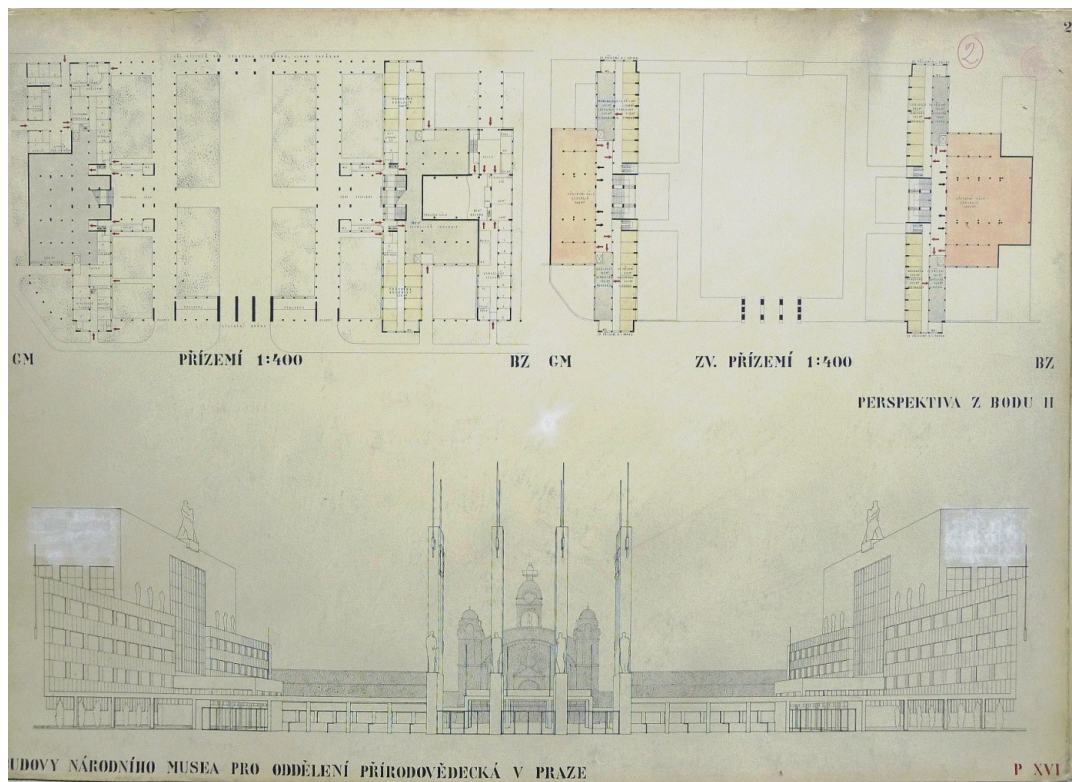
51. Richard Podzemný, Kamil Ossendorf, Antonín Tenzer: Návrh „KRA“, druhá varianta – jižní průčelí 1939.

52. Richard Podzemný, Kamil Ossendorf, Antonín Tenzer: Návrh „KRA“, první varianta – jižní průčelí 1939.

53. Neznámý autor: Návrh „modrý terč“, pohled a řez budovou, 1939.

54. Neznámý autor: Návrh „P XVI“, půdorysy a pohled na jižní průčelí, 1939.

55. Neznámý autor: Návrh „Tři osy“, perspektivní pohled, 1939.

56. Jan Mannsbarth: Mimosoutěžní návrh, perspektivní studie, pohled z plánovaného mostu, 1939.